

Onsdagen den 2 februari

Kl. 10.00

*Meddelande om
interpellationssvar*

§ 1 Justerades protokollet för den 25 januari.

*Allmänpolitisk
debatt*

§ 2 Meddelande om interpellationssvar

*1976/77:67 om bättre samordning mellan företags- och samhällsekonomiska
intressen inom den statliga sektorn*

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Härmed får jag meddela att jag på grund av brådskanie andra göromål inte kunnat inom den föreskrivna tiden av fyra veckor besvara herr Börjessons i Falköping interpellation om avvägning mellan företagsekonomiska och samhällsekonomiska intressen inom den statliga sektorn. Svaret kommer att lämnas torsdagen den 10 februari.

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Motion

1976/77:1335 till näringsutskottet

§ 4 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1976/77:89.

§ 5 Allmänpolitisk debatt

Herr PALME (s):

Herr talman! Den borgerliga regeringen har nu i mer än 100 dagar innehaft regeringsmakten.

Det är en självklarhet i en demokrati att maktskiften skall kunna inträffa. Det blir då också en demokratisk förpliktelse för de politiska partierna att underlätta maktskiften, dels praktiskt, dels genom att ge tillträdande regeringspartier en rimlig tid för att forma sin politik. Ty de första 100 dagarna är väldigt viktiga för en tillträdande regering.

Vi är motståndare till mycket i de borgerligas politik. Men vi menar att när vi nu har fått en borgerlig regering ligger det i nationens intresse att regeringspolitiken blir så bra som möjligt. Vi kommer därför att göra det som står i vår förmåga för att påverka politiken.

Vi har också skyldighet som oppositionsparti att kritisera regeringen där våra uppfattningar går isär och att erbjuda ett slagkraftigt alternativ.

Det var detta vi socialdemokrater avsåg när vi omedelbart efter valet i fjol förklarade att vi skall utforma en konstruktiv och ansvarsmedveten

politik i oppositionsställning.

Efter de 100 dagarna är det uppenbart att de borgerliga inte lyckats särskilt väl med att ta till vara möjligheterna att lägga en god grund för en stabil samhällsutveckling, att de på flera områden hamnat i stora bekymmer.

I en demokrati måste det finnas ett samband mellan förkunnelsen i valrörelserna och den praktiska politiken. Cyniker säger visserligen att valtal och vallöften är en sak, vad man säger och gör efter valet är någonting helt annat. Men även den som bryter vallöften, och det har ju visats hur det går till, kan ändå inte helt frigöra sig från de förväntningar och föreställningar som skapats hos väljarna. De blir i viss mån sina egna valrörelsernas fångar. Jag vill nämna några exempel på hur de borgerliga partiernas svårigheter när de *fått* makten beror på de föreställningar de skapade i sin strävan att *nå* makten.

Var och en vet att regeringen haft stora bekymmer i energipolitiken. Det beror på det sätt på vilket centern lade upp sin valrörelse. En stor del av regeringens tid och kraft under de 100 dagarna har förbrukats på att skapa dimridåer för att dölja centerns reträtter. Sakligt sett är detta ett orimligt sätt att slösa tid.

Statsministern har förklarat att den s. k. villkorspropositionen är regeringens viktigaste beslut. Samtidigt förklarar regeringens egna experter, lagrådet, att villkorspropositionen i sak är onödig. Enligt logikens lagar skulle således regeringens viktigaste beslut vara onödigt.

Regeringen anslår efter många turer miljardbelopp till byggande av kärnkraftanläggningar – just det byggande som centern lovade att stoppa om man kom i regeringsställning. Det är självklart att avsikten inte kan vara att dessa pengar skall kastas i sjön. Avsikten måste vara att de minst tio reaktorer som är i drift eller som nu byggs skall producera elektrisk ström.

Därmed föreligger inte längre några principiella skillnader på denna punkt mellan de fyra största partierna.

Den socialdemokratiska regeringen beslöt om kraftigt skärpta sparnormer för nya hus och gav planverket i uppdrag att utreda sparmöjligheterna i äldre bebyggelse. Dåvarande centerledaren påstod att det med nu känd teknik gick att minska energibehovet i våra lägenheter med 50 %. Därmed skulle, menade han, kärnkraften bli onödig. Nu har planverkets utredning kommit. Den visar att det kan gå att spara ca 14 % till priset av stora kostnader och rätt hårda restriktioner i våra vardagsvanor.

Så har vi då på punkt efter punkt fått bekräftat det som förenade en stor majoritet i Sveriges riksdag så sent som förra våren. Det är en stor och svår uppgift att genomföra en stram hushållning på energiområdet, att lösa de säkerhets- och miljöproblem som är förenade med alla energikällor, att trygga en energiförsörjning som tillgodoser människornas krav på sysselsättning och välfärd. Den löser man inte genom att före valet förebära en högre moral än andra. Det krävs saklighet för att föra

en handlingslinje till gagn för vårt land och vårt folk.

Mitt andra exempel gäller strukturproblemen. Ingen som gjorde sig mödan att ta reda på fakta kunde före valet sväva i ovisshet om de strukturproblem vi stod inför i svensk och internationell ekonomi. Vi försökte dra in den diskussionen i valrörelsen. Vi hävdade att dessa problem endast kunde lösas i ett positivt samarbete mellan företag, anställda och samhälle. Vi mötte inget intresse från de borgerliga att föra den diskussionen. I stället mötte vi hårda angrepp mot samhället, mot löntagarna. Vi mötte tal om korporativism och mygeekonomi, byråkrater och pampar. Och de borgerliga ville genom slagord ge besked om hur problemen skulle lösas: sociala reformer utan socialism, decentralisering, kapitalismens självläkande krafter osv.

I regeringsdeklarationen stod det inte ett ord om strukturfrågorna. Men det gick inte att hålla verkligheten borta. Nu visar det sig att det inte var vi som var klåfingriga, fanatiska statssocialister. Det var de borgerliga som var låsta i sina egna föreställningar. Genom sin förkunnelse byggde de borgerliga upp ideologiska barriärer, som försenat och försvårat arbetet med att söka lösa strukturproblemen och trygga jobben. Vi har redan förlorat mycket tid genom regeringens handlingsförlamning, och ännu rasslar de ideologiska kedjorna. Nu torde det vara uppenbart för var och en att samhället har en viktig roll att spela och att strukturproblemen måste lösas i ett förtroendefullt samarbete med arbetarna och tjänstemännen och deras organisationer. För landets skull hoppas vi socialdemokrater att de borgerligas skyggglappar faller och ersätts av en vilja och förmåga till praktisk handling.

Det tredje exemplet gäller den ekonomiska politiken.

Jag har tidigare pekat på den drastiska förändringen när det gäller synen på ekonomin som regeringsskiftet medförde för de borgerliga. Före regeringsskiftet var det ingen måtta på vad den svenska ekonomin skulle kunna klara. De många löftena om sänkta skatter och höjda bidrag trädde som saftiga smultron på ett grässtrå. De löftena försvann snabbt – och med dem smultronen.

I våras talade jag på LO-kongressen. Jag talade om vikten av att bevara vår ekonomiska styrka. Och jag varnade för de borgerliga partiernas överbud. Jag sade då att de borgerliga erbjöd löntagarna återhållsamhetens tagelskjorta och sig själva överbudens silkesblus.

Dessa varningar har nu besannats. Det som främst kännetecknar regeringens budget och finansplan är detta:

Regeringen har inte kunnat genomföra en så stram budgetbehandling som omständigheterna kräver. Den t. o. m. skryter med att den föreslår större bidrag och utgifter än vad vi socialdemokrater kunde ha förväntats göra.

Men det är ju ingen konst att föreslå bidrag. Det svåra är att föreslå och försvara de skatter som behövs för att statsutgifterna skall kunna förenas med en stark ekonomi. Här har de borgerliga misslyckats. Följden har blivit ett rekordstort budgetunderskott och en statlig upplåning i

utländska banker för att betala löpande utgifter för folkpensioner, barnbidrag och allt annat. Vi hörde mycket talas om sociala reformer utan socialism. Det blev sociala reformer utan betalning.

När man misslyckats med att anvisa en stram och ansvarsfull ekonomisk politik återstår för regeringen endast att kräva återhållsamhet av löntagarna och hota löntagarna med kännbara åtgärder, om de inte underordnar sig regeringens pekpinna. Så har regeringen i årets finansplan på ett unikt sätt blandat sig i löneförhandlingarna på arbetsgivarnas sida. Och det är i själva verket huvudlinjen i regeringens ekonomiska politik.

Härigenom har regeringen skapat en klyfta mellan å ena sidan löntagarna och deras organisationer och å andra sidan den politiska makten, de för den ekonomiska politiken ansvariga. På det sättet har avtalsrörelsen försvårats.

Det går inte, herr Fälldin, herr Bohman och herr Ahlmark, att begära återhållsamhet av andra om man själv inte är beredd att visa återhållsamhet. Man kan inte begära att andra skall ta ansvar, om man inte själv är beredd att ta ansvar.

Enligt regeringens egna bedömningar står vi inför en uppgång i den internationella konjunkturen. Man räknar med en ganska kraftig uppgång i industriländernas produktion och i världshandeln. I detta läge vill regeringen att upplåningen i utlandet skall öka med inemot 20 miljarder kronor. Det innebär på ett bräde nästan en fördubbling av den samlade upplåningen utomlands. Denna upplåning går till väsentlig del till att finansiera löpande utgifter. Ett förverkligande av regeringens ekonomiska politik kommer därmed att lägga tunga bördor på framtiden för att betala räntor och amorteringar. Vi har alltför många exempel från andra länder på vad en sådan lössläppt finanspolitik kan leda till i form av ekonomiska kriser och försvagat nationellt oberoende. Situationen förvärras av de motstridiga uttalanden som kommer från regeringshåll.

Ena dagen säger regeringen t. ex. att löntagarna inte får ha större konstantlöneökning än 2-2,5 %. Några dagar därefter heter det att regeringen inte alls vill blanda sig i arbetsmarknadsparternas frihet.

Ena dagen talar regeringen om skattesänkningar. Nästa dag kommer den med halvkvädda hotelser och mummel om devalvering, höjd moms och tvångssparande. Men ni kan väl ändå inte tro att det går att komma smygande med moms och tvångssparande och sådant i efterhand, om ni inte spelar med öppna kort i dag. Det vore att ladda med dynamit på den svenska arbetsmarknaden.

Detta är inte uttryck för den fasthet, realism och konsekvens som krävs för att möta ekonomiska problem i nuet och i framtiden. Det är allvarligt. Ty det undergräver framtidstron och skapar sociala spänningar.

Så har regeringen på grundläggande områden inte förmått forma en klar och framtidsinriktad politik. De 100 dagarna, som skulle bli regeringens smekmånad med det svenska folket, tycks i stället ha lett till stor osäkerhet om vart vårt land är på väg och på viktiga punkter blivit förspilda dagar.

Inom socialdemokratin har vi under de senaste dagarna genomfört en serie möten och konferenser. Vi har därvid fått samstämmiga rapporter om att de som aktivt arbetade för de borgerliga partierna nu har blivit tysta och försagda.

De som i fjol talade om 400 000 nya jobb, mot kärnkraften och för vårdnadsbidrag, talar inte längre om sina vallöften och om hur de skall förverkligas. De talar just inte heller om den borgerliga regeringens politik.

Men huvudfrågan på våra konferenser har nu liksom tidigare varit att tala om hur socialdemokratin och arbetarrörelsen vill möta dagens och morgondagens problem. Det är unikt att ett oppositionsparti framlägger ett genomarbetat alternativ till regeringens politik. Vi har lagt ner stor möda på detta arbete och är därför glada när vi mött ett starkt gensvar.

I tre viktiga avseenden skiljer sig arbetarrörelsens alternativ från den borgerliga regeringens politik.

Vi hävdar för det första att vi i nuet måste vara beredda att ta ansvar för framtiden.

Under många år har vi socialdemokrater haft den svåra uppgiften att i regeringsställning skaffa fram tillräckliga statsinkomster för att finansiera angelägna reformer. Inte sällan blev vi angripna av de borgerliga för att vi tog ut för höga skatter. Och nästan lika ofta fick vi höra att oppositionen ville göra mer på reformernas område.

Men vi har ständigt hävdat att sunda statsfinanser är en förutsättning för en stark ekonomi och för full sysselsättning. Därför har vi alltid noga prövat vilka reformkrav som är så angelägna att de måste tillgodoses genast och vilka som måste skjutas på framtiden. På samma sätt har vi varit beredda att ta obehaget att begära ökade skatter, när vi funnit att utgifterna varit nödvändiga eller oundvikliga.

Vi är beredda att fullfölja denna grundläggande linje som ett viktigt led i en ansvarskännande och konstruktiv oppositionspolitik.

Vi har därför utarbetat ett förslag till finanspolitik, som syftar till att förhindra en urgröpning av statsfinanserna. Vårt förslag innebär besparingar på vissa områden. Det gäller bl. a. det militära försvaret, där vi säger nej till en ny upprustning.

Vårt förslag innefattar i övrigt betydande inkomstförstärkningar. Vi föreslår så långt det är möjligt en återgång till den överenskommelse om skatteomläggningen som den socialdemokratiska regeringen träffade med de stora löntagarorganisationerna förra våren. Vi ser det dessutom som nödvändigt att genomföra vissa ytterligare inkomstförstärkningar såsom en höjning av teletaxorna. Vi vill vidare lägga om det borgerliga förslaget att drastiskt höja bilskatten till en mer rimlig höjning av bilskatten kombinerad med en höjning av bensinskatten. Det finns heller inte något rimligt skäl till att personbilar skall drabbas hårt, medan traktorer och lastbilar hålls utanför.

En sådan uppläggning av finanspolitiken bör göra det möjligt för oss

att undvika att staten går ut och lånar i utländska banker för att betala skatteomläggningen och löpande utgifter.

Vi föreslår en stram och kanske kärv politik och att de nödvändiga åtgärderna skall vara rättvisa, att återhållsamheten skall bäras av alla grupper. Vi vill inte som den gamla oppositionen stoltsera med överbud. Vår politik är grundad på ansvar för statens affärer och för vårt lands ekonomi. Det är i nuet vi måste ta vårt ansvar för framtiden.

Vi är för det andra beredda att ta ansvar för åtgärder som skapar arbete och trygghet.

Socialdemokratin menar att samhället har det yttersta ansvaret för sysselsättningen. Vårt mål är att skaffa arbete åt alla. Det kräver en aktivare sysselsättningspolitik.

Den borgerliga regeringens första linje i sysselsättningsdebatten har varit att sysselsättningen måste klaras genom en allmän, generell stimulanspolitik, som medför stora underskott i budget och bytesbalans. Vi menar att en sådan politik inte klarar dagens problem. I stället minskar den våra möjligheter att klara morgondagens problem.

Vi menar i stället att sysselsättningen kräver riktade åtgärder. Det är endast genom en sådan politik som vi kan kombinera kraftfulla åtgärder för att möta hoten mot sysselsättningen med ett ansvar för utrikesbalansen.

I linje härmed har vi krävt omedelbara åtgärder för att förhindra permitteringar och arbetslöshet bland industrins anställda, för att skaffa arbete och utbildning åt dem som nu går in på arbetsmarknaden och för att ordna arbete åt byggnadsarbetarna i Norrbotten.

Det är i och för sig bra att regeringen nu lagt fram förslag till ett antal åtgärder som i stort sett överensstämmer med våra krav. Vi beklagar oss inte alls över att herr Ahlmark följer våra förslag och genomför de kraven. Men samtidigt fortsätter man med en svag finanspolitik, en påspädning av likviditeten.

Det var en avgörande tankegång redan i LO-betänkandet Fackför-eningsrörelsen och den fulla sysselsättningen 1951 att de riktade åtgärderna för att värna sysselsättningen måste förenas med en stram allmän finanspolitik. Annars skulle resultatet bara bli inflation och stora underskott i våra utlandsaffärer. Det är i det perspektivet man skall se den borgerliga regeringens politik. Det är dithän den driver den.

Vi har vidare lagt fram förslag som innebär en fortsatt förnyelse av arbetsmarknads- och näringspolitiken. Inom ramen för en stram finanspolitik har vi föreslagit åtgärder för att främja jämställdhet mellan män och kvinnor i arbetslivet och för att samhället på ett effektivare sätt skall kunna garantera arbete, praktik eller utbildning åt alla ungdomar.

Vi upplever i dag allvarliga strukturproblem inom viktiga industri-branscher i vårt land och utomlands. På många håll i landet möter vi en stor oro hos människorna. Vi möter en känsla av vanmakt hos arbetare och tjänstemän därför att de upplever att regeringen är ointresserad för deras problem. De möter hänvisningar till någon Ahlmarkdoktrin eller

Åslingdoktrin, enligt vilken arbetare och tjänstemän skall lita till företagsägarna när det gäller sysselsättningen. De upplever detta som ett uttryck för passivitet. Och de vet av erfarenhet att de svåra problemen i många branscher ställer krav på aktiv näringspolitik byggd på samverkan mellan företag, samhälle och anställda.

Läser man den borgerliga finansplanen får man ett intryck av att strukturproblemen beror på att svenska arbetare och tjänstemän har för bra betalt. Det är en orimligt snedvriden historieskrivning, som folk inte tror på. Strukturkrisernas orsaker finns framför allt utanför vårt lands gränser. De är en fortsättning på oljekrisen och den djupa konjunkturkrisen. De har sitt ursprung i tekniska och marknadsmässiga förändringar och i det låga utnyttjandet av produktionsresurserna runt om i industriländerna. Detta orsakas av marknadsekonomins sätt att fungera och av en alltför stor återhållsamhet hos de stora industriländerna. Detta måste vara utgångspunkten för en aktiv näringspolitik.

Strukturproblemen innebär bl. a. ökade krav när det gäller kapitalförsörjningen. Vi har skapat grunden för vårt lands kapitalförsörjning genom att på ett effektivt sätt organisera sparandet genom AP-fonderna. Vi har inrättat Investeringsbanken, som spelat en stor roll inte minst för mindre och medelstora företag. Vi har skapat den fjärde AP-fonden, som kan bidra med riskvilligt kapital till industrins utbyggnad. Men vi står nu inför sådana uppgifter inom näringspolitiken att en fortsatt förnyelse är nödvändig. Det är nu fråga om kapitalinsatser av betydande storlek och med stora risker. Vi menar att näringslivet och löntagarna solidariskt måste vara med och finansiera de insatserna. Vi föreslår därför att en strukturfond inrättas. Denna fond skall syfta till att finansiera önskvärda branschrationaliseringar och medverka till att de kan ske i planerade och socialt acceptabla former.

Med hänsyn till dessa uppgifter har det varit naturligt för socialdemokratien att fonden skall ha löntagarmajoritet men också att samhället och näringslivet skall vara representerade.

Socialdemokratiens förslag när det gäller sysselsättningspolitiken innebär att vi fullföljer den politik som gjort det möjligt för oss att klara den svåraste internationella ekonomiska krisen sedan 1930-talet med ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet. Det resultatet uppnådde vi genom att utöka och förstärka sysselsättningspolitiken. Dessa strävanden får inte upphöra. Och vi får inte undergräva den starka ekonomi som är en förutsättning för att sådana åtgärder skall kunna sättas in. Vi måste värna vår ekonomi för att kunna ta krafttag för sysselsättningen.

Vi är – för det tredje – beredda att ta ansvar för en fortsatt reformpolitik för trygghet och miljö.

Vi är mycket återhållsamma med nya utgiftskrav. Men reformarbetet måste fortsätta. Vi får inte brista i omsorgen om de gamla, om de sjuka, om barnen. Socialdemokratien vill genomföra den familjepolitiska reform vi gick till val på. Den innebär en stegvis förlängning av den nuvarande föräldraledigheten från sju till tolv månader för varje barn. Reformen

bygger på principen om jämställdhet mellan män och kvinnor och syftar till att ge mer tid för samvaro mellan barn och föräldrar. Vi kräver vidare att beslutet om barnomsorgen noga följs upp, och vi föreslår särskilda insatser för att förbättra kvaliteten i barnomsorgen. Den socialdemokratiska familjepolitiken innebär en bestämd inriktning på att förbättra levnadsvillkoren för barnen i vårt land.

Vår skyldighet att visa solidaritet med de gamla och sjuka ställer krav på en utbyggnad av långtidssjukvården och hemsjukvården. Detta är i dag för de äldre och deras anhöriga den kanske allra viktigaste frågan. Vi föreslår en femårsplan, som innebär en utbyggnad med 10 000 platser inom långtidssjukvården och 10 000 platser inom hemsjukvården. Därtill vill vi öka personaltäteten för att förbättra vården för de äldre och arbetsförhållandena för personalen. Vårt förslag innebär att staten tar ett ansvar för att den realistiskt möjliga utbyggnaden av äldre vården kommer till stånd.

Utgifterna för dessa två områden klarar vi det första året genom att hålla en lägre nivå än de borgerliga när det gäller försvarsutgifterna. Vi tycker faktiskt att det är viktigare att rusta upp omsorgen om barnen, omsorgen om de gamla och de sjuka.

Genom en konstruktiv och saklig miljöpolitik har vi i vårt land de senaste åren lyckats vända en hotande försämring av vår miljö och undan för undan kunnat skapa t. ex. renare luft och renare vatten.

Vi har nu lagt fram en omfattande miljömotion, som på många och viktiga områden kräver en fortsatt skärpning av insatserna för att förbättra vår miljö. Vi tar upp arbetsmiljön och boendemiljön. För oss är varje hot mot människans livsmiljö en uppfordran till politisk handling.

Jag har här bara kunnat ge en kort sammanfattning av det socialdemokratiska alternativet till regeringens politik.

Vårt alternativ innebär ett fullföljande av en bred och folklig reformpolitik utan att vi ger upp det grundläggande kravet på realism och ansvar inför kravet på en stark ekonomi. Vi vill klara reformerna genom eget arbete, inte genom upplåning i utländska banker.

Låt mig till sist, herr talman, något beröra de internationella frågorna. I en värld som åtminstone inte på ytan söndertrasas av krig och där avspänningspolitiken framstår som en ofrånkomlig nödvändighet riktas vår uppmärksamhet mot områden där viktiga förändringar kan komma att inträffa.

I vår del av världen finner vi hur demokratins och den medborgerliga frihetens krafter med ökad styrka gör sina stämmor hörda.

I Spanien söker nu ytterlighetsgrupper förhindra den demokratiseringsprocess som drivits fram av en stark och välorganiserad opposition och av ett otåligt folk som vill radera resterna av Europas sista fascistiska system. Den nuvarande regimen har insett tidens tecken och tagit vissa steg i rätt riktning. Men högerkrafterna är starka och lever i det förgångna, ett blodigt förgånget, präglad av förtryck och förföljelse. Det är folkets frihetslängtan som driver fram förändringarna.

I fråga om Tjeckoslovakien förenas vi i respekt och solidaritet med undertecknarna av Charta 77, som genom sitt manifest ger uttryck för ett förtryckt folks önskan om medborgerliga fri- och rättigheter. De önskar inte förändra sitt lands säkerhetspolitiska situation, ej heller ens dess politiska struktur. De eftersträvar respekt för mänskliga rättigheter. Prag-regimen känner sin ensamhet och isolering. Den borde inse att man inte kan förgöra en idé genom att landsförvisa dess förespråkare, att man inte kan utplåna ett folks frihetslängtan genom att förfölja motståndsmännens barn och familjer. Hur länge tror denna regim att den kan fortsätta att förkväva människornas bästa stämningar genom en byråkratins diktatur i proletarietets namn?

I Mellersta Östern står man i år – det är min bestämda uppfattning – inför en bättre möjlighet än någonsin att ta ett avgörande steg mot en varaktig fred, med en respekt för de berörda folkens nationella rättigheter. Det måste vara vår förhoppning att denna möjlighet icke skall förspillas.

I södra Afrika kommer rasismen och kolonialismen att ytterligare tvingas tillbaka. Men det finns stora risker för förödande konflikter präglade av rasmotsättningar och med en stormaktsinblandning som en hotande möjlighet för en ytterligare vidgning av konflikten.

I utförliga motioner föreslår vi socialdemokrater en rad åtgärder för att markera det moraliska, politiska och materiella stödet till frigörelsestriden i södra Afrika. Vi föreslår bl. a. att regeringen skall framlägga förslag för riksdagen om de ändringar i valutalagstiftningen som behövs för att kapitalexporten till Sydafrika och Namibia skall kunna förhindras. Sverige bör i FN försöka driva fram en effektiv sanktionspolitik mot Sydafrika och verka för att FN och dess medlemsländer ökar sina insatser för att få slut på Sydafrikas ockupation av Namibia. Vi föreslår inom biståndspolitiken nära 100 milj. kr. utöver regeringens förslag till stöd för flyktingar, befrielseströrelser och de s. k. frontstaterna.

Vi närmar oss avgörandets tid i södra Afrika. Det är en förpliktelse för oss att efter måttet av vår förmåga medverka till en lösning på fredlig väg, präglad av respekt för människors lika värde och lika rätt.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! En överblick över den kapitalistiska världsekonomin i dag visar vad detta system går för. Å ena sidan lyxen och överflödet hos några få, å den andra massfattigdomen, hungern, svälten hos ett flertal. Å ena sidan maskiner och fabriker som står stilla, å den andra de hungerande, de omätliga behoven. Å ena sidan hårt arbetstempo, stress och jäkt, å den andra sidan massarbetslösheten. Å ena sidan produktionens uppdelning, specialisering och inbördes beroende och samband, å den andra de kapitalistiska storföretagens utsvettning av de arbetande och deras inbördes kamp och konkurrens. Å ena sidan insikten om att jordens tillgångar i många avseenden är begränsade, å den andra sidan det skningslösa slöseriet. Å ena sidan den utvecklade tekniken, å andra sidan

den allt värre förstöringen av naturmiljön.

Listan över detta systems orimligheter kunde göras lång. Den visar ett ekonomiskt system som inte kan ge ekonomisk och social trygghet, som inte kan ge alla arbete och försörjning.

Många människor tycker att planering och utjämning är nödvändig för de s. k. u-länderna. Denna tanke är riktig – även om den i munnen på personer som är motståndare till planhushållning här hemma kan vara uttryck för en mildt sagt betänklighet gentemot u-ländernas folk. Men även om tanken att planhushållning och socialism skulle vara en nödvändighet för u-länderna är riktig, så är den inte tillräcklig. De fattiga länderna är fattiga därför att den internationella kapitalismen hållit dem nere i fattigdom, de är fattiga därför att de stora s. k. multinationella trusterna plundrar dem på deras rikedomar, de är fattiga därför att mäktiga reaktionära politiska krafter upprätthåller utvecklings- och folkfiendliga regimer. De är fattiga därför att deras ekonomier har blivit underlydande till de stora kapitalistiska trusterna, snedvridna av den internationella storfinansens råvarubehov, hämmade och vanställda av främmande kapitals makt och övertag.

De här problemen i världen visar att socialismen är nödvändig och visar på kapitalismens orimlighet. De visar på nödvändigheten av att ett samhällssystem, byggt på sammanhållning, planering, gemenskap, avlöser den värld där den ene skall sko sig på den andre, där konkurrens, utslagning och rovdrift med människor och natur är medlen i storföretagens strävan efter största möjliga vinster.

Det svenska kapitalet är en del av det internationella storkapitalet. Det avviker inte från den hänsynslöshet mot arbetare i andra länder som företagen där visar. Svenska företag i Brasilien, Chile, Sydafrika och Spanien utnyttjar det underläge som de fascistiska regimerna i dessa länder har tvingat ned arbetarna i. Vi har på senare år kunnat se många exempel på hur svenskägda dotterföretag agerar. Vi har sett hur Lamco i Liberia slängde ut fackligt aktiva arbetare i bushen. Vi har sett hur AGA bidrog till Allendes fall och Pinochetjuntans kupp. Vi har sett hur svenska företag levt på och understött rasismen i Sydafrika. Och vi har i dagarna fått bevis på hur vissa svenska storkoncerner – Alfa Laval, Atlas Copco, SKF och L M Ericsson – betar sig på den spanska arbetsmarknaden. Det är företag som av den fackliga rörelsen betecknas som extremt dåliga arbetsgivare även efter spanska förhållanden. I Spanien vinner dessa företag extravinster på att behandla spanska arbetare dåligt – i Sverige använder de delar av sina vinster för att bidra till finansieringen av den svenske ekonomiministerns parti och politiska verksamhet. Dessa kapitalägare räknar nog med ränta på sina pengar, oavsett om det sker genom att spanska arbetare får slita ont eller om det sker genom att man ger pengar till Gösta Bohmans parti. Känns det inte genererande, herr Fällidin, att ha regeringskolleger som finansieras genom spanska arbetares misär?

Räntan på sina insatser i finansministerns – eller ekonomiministerns

– parti har storfinansen redan delvis fått i årets finansplan. Denna är till stor del en partsinlaga för Arbetsgivareföreningen i årets avtalsrörelse. I finansplanen kalkyleras med en prisstegringstakt under 1977 om 6 %. Arbetarnas lönekrav bör enligt herr Bohman inte överstiga 5 %. Blir lönestegringarna större blir det arbetslöshet. Så ställer regeringen arbetarna inför valet: antingen sänker ni era reallöner eller också orsakar ni er egen arbetslöshet. Herr Bohman späder på det hela med att hota löntagarna med höjd moms, tvångssparande eller devalvering om de inte visar återhållsamhet.

Dessa argument från Arbetsgivareföreningen, framförda av herr Bohman, används för att bördorna till följd av de svåra ekonomiska läget verkligen skall läggas på de arbetande. Men det är inte de arbetande som förorsakar krisen. Det är inte de arbetande som bestämmer produktionens inriktning. Det är inte de arbetande som ser till att den svenska industrin i ökad grad placerar sig utomlands. Det är inte de arbetande som har spekulerat i de lager som nu är överfyllda. Det är inte heller de arbetande som bestämmer över investeringarna. Det är inte de arbetande som bestämt inriktningen på den svenska utrikeshandeln och vårt beroende av de utvecklade kapitalistiska staterna. Det är kapitalägarna som fattat besluten i alla dessa avseenden. Det är kapitalägarna som för egen vinning spekulerar och spelar med de arbetandes arbete och försörjning. Denna ekonomis orimlighet framträder inte bara internationellt utan också här hemma. Arbetslösheten börjar åter växa. Antalet permitteringar och varsel om uppsägning stiger starkt. 1976 varslades mer än 34 000 arbetare och tjänstemän. Nästan 5 % av alla som räknas tillhöra arbetskraften kan inte beredas arbete på den normala arbetsmarknaden. Utslagningen ur arbetslivet ökar, antalet hjärtinfarkter växer i ackordshetsen, antalet som drabbas av nervösa besvär stiger som hastigheten vid de löpande banden, antalet magsår ökar när konsumtions- och prylsamhället tränger in på allt fler av livets områden.

Inflationen – storkapitalets metod att angripa de arbetandes reallöner och dess metod att försöka tillvälla sig en så stor del av den samlade produktionen som möjligt – är mer än dubbelt så stor som någon gång under 1960-talet. Den regionala krisen förvärras. Angreppen på sysselsättningen och livsvillkoren i avfolkningsbygderna förvärras.

Orsakerna till allt detta ligger i att ekonomin inte utvecklas planmässigt och efter samhällliga mål. Bara i finansplanens värld av fraser existerar mål som full sysselsättning, social och regional utjämning och prisstabilitet. Det ekonomiska system som omhuldas av de borgerliga partierna känner inga sådana mål. Varje företag eller koncern strävar bara efter sin egen vinning. De samhällliga följderna är bisaker för kapitalägarna. Men det som är bisaker för kapitalägarna drabbar de arbetande i form av arbetslöshet, prisstegringar och miljöförstöring. Det drabbar de arbetande i form av den otrygghet som de ständiga konjunkturväxlingarna ger upphov till.

Den nya regeringens sätt att bemöta den hotande krisen avviker inte

på något avgörande sätt från den socialdemokratiska regeringen. Man fortsätter och förstärker den dåliga traditionen att söka muta kapitalägarna med gåvor för att dessa inte skall avskeda folk och fördjupa den ekonomiska krisen.

Hela etablissemanget, regeringen och nästan hela massmediavärlden söker slå i folk att den ekonomiska politik som nu skall föras för att "rädda" sysselsättningen är den – med små avvikelser – enda "realistiska". Visst är det den enda realistiska, om man aldrig vill angripa kapitalägarnas förmåner, om man aldrig vill bryta spekulanternas spel med sysselsättningen. Men som politik för att bekämpa arbetslösheten, som politik för att dra landets ekonomi bort från de ständiga konjunkturväxlingarna, från hotet mot sysselsättningen, från den kraftiga inflationen, är denna typ av politik ingenting värd. Den kan i bästa fall förskjuta problemen, men den medför fördjupad skuldsättning och den rubbar inte på något sätt de ekonomiska krafter som snart kommer att åstadkomma en ny krissituation. Skall vi komma ur de kapitalistiska konjunkturernas grepp, går det inte att satsa på fortsatt kapitalism. Då måste det satsas på nya ekonomiska förhållanden. Då måste grunden läggas för en medveten styrning av ekonomin i folkflertalets intresse, då måste ekonomin byggas på planmässighet och samverkan.

Vi kommunister företräder konsekvent en politik som syftar till detta mål. Vi företräder en politik där vi visar vilka åtgärder som är nödvändiga att vidta i dag för att befrämja målsättningen att arbetslösheten, konjunkturväxlingarna, den ständiga inflationen, kapitalmakten en gång för alla skall vara förgångna.

För att bekämpa den hotande krisen och se till att dess bördor inte faller på löntagarna, måste ett program mot inflationen genomföras. Vi har visat ett sådant program i tio punkter: 1. prisstopp på alla dagligvaror, 2. hyresstopp, 3. slopad matmoms, 4. ingrepp mot monopolistisk prisättning – skärpt monopollagstiftning, 5. begränsningar av den kommersiella reklamen, 6. slut på gåvopolitiken till företagen, 7. stopp för kapitalexporten, 8. övergång till lågräntepolitik – ett gammalt centerkrav, statsministern, 9. åtgärder mot mark- och fastighetsspekulationen, 10. ändrad kostnadsfördelning mellan stat och kommun.

Vi anför vidare en rad krav som måste genomföras som effektiva åtgärder mot arbetslösheten. Löntagarnas pengar i AP-fonderna måste användas i ett statligt industrialiseringsprogram. Vi måste få en medveten samhällsstyrning av alla större investeringar. De gemensamma kommunikationerna och den sociala servicen måste byggas ut. Allt detta ger både fler och säkrare jobb. Det minskar också kapitalägarnas makt över sysselsättningen.

I lördags demonstrerade tusentals norrbottningar i Luleå under parollen "Norrbotten ska inte läggas ner!". De demonstrerade för sin självklara rätt att få leva kvar i sin bygd – leva i ett Norrbotten där det finns arbete.

Det var en massiv protest från människor som under årtionden kämpat

mot den kapitalistiska misshushållningen av denna landsdels oerhört rika naturtillgångar – tillgångar som i första hand i form av råvaror och halvfabrikat exporterats söderut i enlighet med storfinansens lönsamhetskrav. Sedan har man organiserat en av detta lands största folkomflyttningar med motivering att det finns inga arbeten. Det är en gigantisk utplundring av en hel landsdel som har ägt rum under många år av den svenska kapitalismens mest cyniska företrädare. Denna politik har samtidigt bara varit möjlig genom den anpassning till storfinansens krav som den gamla regeringen alltför länge bedrev. Alltför länge levde man kvar i den filosofi som en socialdemokratisk tidning i Norrbotten gav uttryck för redan i mitten av 1920-talet, när man skrev: "Då arbetslöshetskommissionen dekretar att avfolkningen måste ske, så är detta en sanning som av ingen bestrides, frågan blir endast hur och på vad sätt."

I dag vet vi hur det blev. Tusentals människor i arbetsför ålder som helst av allt ville stanna i sina hembygder har tvingats söderut, stora delar av länet har avfolkats och fortsätter att avfolkas, ungdomar har inte fått jobb efter skolan utan tvingats, också de, söderut med enkel biljett. Den oro som rått under många år fick ny näring när avvecklingen av Stålverk 80 blev känd förra året. Skall det bli en ny massutvandring från Norrbotten? Skall förhoppningarna om ett bättre sysselsättningsläge än en gång grusas? Frågorna föranleds av händelserna vid NJA med J. O. Edströms avgång och de olika märkliga turer som togs i spelet kring Stålverk 80 – ett spel där tusentals norrbottningars arbets- och utkomstmöjligheter använts som insats.

Ingen var förvånad över att moderater och andra den gången applåderade den dåvarande regeringens besked om nedbantning av projektet, eftersom man från det hållet hela tiden skjutit in sig på projektet. Norrbottens befolkning har anledning att med djup besvikelse konstatera och för framtiden hålla i minnet hur dessa krafter dess värre också haft stöd av ledande personer inom Statsföretag AB. Frågan som inställer sig i dag är: Varför fick verkställande direktören i Statsföretag så länge sabotera beslutet om projektet? Varför talade den gamla regeringen inte om före valet att man skulle göra sig av med denne sabotör, utan säger det först nu?

Det är bra om man nu från den gamla regeringens sida är beredd att på allt sätt slåss för att Norrbotten inte skall läggas ner. Från den nya regeringen och från dem som stöder den, den svenska storfinansens, har vi ju inget positivt att vänta. Regeringen kommer att fortsätta anpassningen till den privata stålindustrins behov.

Utöver detta representerar den nya regeringen ett steg tillbaka när det gäller själva medvetenheten om situationen.

Industriministerns filosofi är den fullständiga slapphetens och idélöshetens – maskerad med parollen om de enskilda företagens "ökade ansvar" för sysselsättningen. Denna utmaning mot löntagarna måste fördömas och bekämpas, och den kommer att bekämpas. Den nya regeringens politik är väl inpassad i kapitalägarnas politik och synsätt att

betrakta Norrbotten som en koloni som måste läggas i träda för en tid. En av mina företrädare, Sven Linderot, karakteriserade den politiken så här för över 50 år sedan: "Det är andra områden som tar vederbörandes tid i anspråk, profiten fordrar engagemanget på andra håll och med kolonialländer har det aldrig varit så noga under den kapitalistiska utvecklingens historia. Om tiotusentals familjer går en säker undergång till mötes under den tid kapitalet är engagerat på andra marknader, det bekymrar inte stort härskarna i denna den bästa av alla världar." Den karakteristiken för ett halvt sekel sedan står sig bra även när det gäller den nya regeringens politik och dess övertro på kapitalismens självläkande krafter.

Svensk storfinans har angett tonen för stålindustrin. Trots det stora inslaget av statlig gruv- och stålindustri har staten inte kunnat – och oftast inte velat – följa någon egen linje. Rovdriften på malm har bara ökat. Staten har hänvisats till de tunga och mest riskabla delarna av produktionen. Statsindustrierna har underordnats det svenska och utländska kapitalets önsknings. Allt detta har hindrat en struktur- och sysselsättningspolitik i lönarbetarnas intressen. Staten har fått ta hand om de avsnitt som ger minst sysselsättning och kräver de dyraste investeringarna. Storfinansens har inte velat ha förädlingsindustri till Norrbotten.

Sanningen är den att Sverige saknar en stålpolitik som tar itu med de verkliga problemen. Det är en kritik som drabbar både den nya och den gamla regeringen. Kritiken drabbar storfinans såväl som stat. Ingenting har gjorts åt rovdriiften på malm. På sikt vet vi att malmbrist hotar. Bundenheten till en stor råmalmsexport ger starkt konjunkturberoende.

En ny framtidsbetonad stålpolitik måste utgå från vissa politiska grundsatser. Den måste erkänna att stålkapitalets och lönarbetarnas intressen är fundamentalt olika. Därför måste den vara självständig i förhållande till storfinansens. Den måste förenas med en vidare industripolitisk syn. Den måste också ledas av sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska mål. Struktumvandlingen får inte ta formen av ökad utslagning. De många mindre bruksorterna får inte offras.

Den starka bundenheten till råvaror och halvfabrikat måste gradvis brytas. Det är orimligt att t. ex. exporten av sådana efter 1960-talet ökat mer än exporten av färdiga stålvaror – samtidigt som prisutvecklingen på de förstnämnda varit sämre än på de senare. Det är över huvud taget orimligt att ett högt industrialiserat land i så stor utsträckning knyts till framställning av produkter med låg förädlingsgrad och starkt konjunkturkänslig avsättning.

Från vpk ställer vi frågan på ett kvalitativt nytt sätt: Vi talar i första hand om dimensionering av ämnen och valsade produkter efter vad som erfordras för vidareförädlingen, i andra hand om export i den mån det krävs av handelspolitiska skäl eller för att tillvarata oundgängliga storleksfördelar.

Vpk anser att det skrotade Stålverk 80 från dessa utgångspunkter måste

ersättas med ett nytt Stålverk 80. Detta nya projekt bör säkerställa minst det antal arbeten som först utlovades. Säkrast sker detta genom att ämnesproduktion och valsning kombineras med en hög vidareförädling. Med vidareförädlingen ökar det totala antalet arbeten som kan decentraliseras till orter utanför Luleå och till de traditionella bruksorterna i Bergslagen.

En ny stålpolitik måste enligt vår mening innehålla följande huvudpunkter: hela gruv- och stålsektorn nationaliseras, högre förädling blir huvudmålet för framtida investeringar, inga företagsnedläggningar innan motsvarande sysselsättning tillförts hotande orter och regioner, stopp för utflyttningen av verkstadsindustri ur landet, Stålverk 80 genomförs i ny gestalt.

Endast på detta sätt – genom en ny stålpolitik insatt i ett brett statligt industriprogram för Norrbotten – kan fortsatt avfolkning och flyttlasspolitik stoppas och de människor som bor där och som har rätt att få bo kvar få sin elementära rätt till full sysselsättning tryggad. Är den nya regeringen beredd att föra en sådan politik, eller är det en politik som bygger på storfinansens och kapitalägarnas villkor som blir riktmärket även i fortsättningen?

Inte bara i Norrbotten finns oron för sysselsättningen. Varsel om avsked och permitteringar duggar nu allt tätare även på andra håll. Bolagen kräver allt större gåvor och subventioner, som över skattsedeln skall bekostas av de vanliga lönarbetarna samtidigt som bolagen nu exporterar över 3 miljarder kronor årligen för investeringar utomlands. Den borgerliga regeringen kommer med besvärjelser om att konjunkturen skall vända och ber böner till bolagsherrarna om att de skall känna ansvar.

Vad beror nu alla dessa krisfenomen på? För regeringen och Arbetsgivareföreningen finns det en dominerade förklaring: de svenska arbetarna har för bra betalt. Det gör i sin tur våra exportvaror för dyra. TCO-chefen gav ett bra svar på den demagogin häromdagen, när han plockade fram några exempel från skogsindustrin. Från 1972 till 1976 steg priset på "skog på rot" med 190 procent. Den prishöjningen har ägt rum utan att ett enda öre av den utbetalats i lön. Sedan minskar prisstegringen i varje förädlingsled – dvs. efter hand som arbetskraft i ökad utsträckning kommer in i bilden.

Lennart Bodströms exempel är inte på något sätt unikt. Kapitalistisk spekulation och monopolens allt större makt är avgörande orsaker till prishöjningarna. Det är inte lönarbetarna utan den kapitalistiska anarkin och den totala bristen på långsiktig planering som åstadkommer problemen. Det är ointresset för teknisk utveckling och satsning på vidareförädling samt jakten på snabba profiter som åstadkommer svårigheter.

För att trygga sysselsättning och levnadsstandard, skapa jämlikhet, utvidga de demokratiska fri- och rättigheterna måste det ekonomiska fåtalsväldet, storfinansens maktställning, brytas. Varken borgerlig politik eller socialdemokratisk klassarbetspolitik kan lösa dagens brännande problem.

Herr talman! Låt mig avsluta med några internationella frågor. Re-

sultaten av Helsingforskonferensen 1975 betraktar vänsterpartiet kommunisterna som utomordentligt viktiga. Slutdokumentet från konferensen om säkerhet och samarbete i Europa måste ges vidast möjliga spridning. De grundsatser som där finns inskrivna måste vi gemensamt arbeta för att förverkliga. Bättre förbindelser mellan folken samt en varaktig avspänning och solidaritet mellan folken är den enda grundval på vilken en ljus framtid för mänskligheten kan byggas.

Det är viktigt att understryka redan inledningen till slutdokumentet, där de deltagande staterna förklarar sig medvetna om sin gemensamma historia, erkänner att det förhållandet att det finns gemensamma element i deras traditioner och värderingar kan underlätta för dem att utveckla sina förbindelser och önskar, under fullt hänsynstagande till särdragen och skiljaktigheterna i deras ståndpunkter och uppfattningar, finna möjligheter att genom förenade ansträngningar övervinna misstron, öka förtroendet samt lösa de problem som skiljer dem åt och samarbeta i mänsklighetens intresse.

Det är också viktigt att understödja dem som i olika länder kämpar för genomförande av principerna i Helsingfordokumentet. Det stödet måste gälla alla delar av dokumentet. Det gäller sålunda principerna om suverän likställighet och respekt för rättigheter som innefattas i suveräniteten lika väl som principen om icke-ingripande i inre angelägenheter och principen om respekt för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, däri inbegripet tanke-, samvets-, religions- och trosfrihet.

Vi inom vpk förklarar sålunda att vi stöder dem som i Tjeckoslovakien kämpar för att mänskliga rättigheter och grundläggande friheter skall respekteras. Vi stöder också dem som i Västtyskland kämpar mot yrkesförbudet, som är en direkt kränkning av Helsingforsöverenskommelsen. Vi stöder dem som i Spanien kämpar för förverkligande av grundläggande demokratiska friheter. Vi stöder de språkliga, nationella och religiösa minoriteter som kämpar mot diskriminering i Turkiet. Vi uttalar vår kritik av de krafter som i dessa och andra länder söker förhindra ett strikt genomförande av principerna i Helsingforsöverenskommelsen.

Det är viktigt att bevakningen av att principerna i Helsingforsöverenskommelsen efterföljs icke sker på ett ensidigt och enögt sätt. Det blir annars risk för att en i sak välgrundad kritik kan försvåra avspänningen och i stället öka den misstro som det var syftet med den stora konferensen att övervinna. Alla principer i överenskommelsen är viktiga, och alla stater måste respektera dem. Bara så kan konferensen och dokumentet om säkerhet och samarbete i Europa spela sin viktiga, positiva roll. Man måste därför bestämt varna för försök att framkalla stämningar som påminner om dem som var förhärskande under det kalla krigets period.

Herr statsministern FÄLLDIN:

Herr talman! Den tid som har gått sedan regeringsskiftet har i första hand kommit att präglas av de ekonomiska problemen. Kampen mot

arbetslösheten har sålunda framstått som regeringens viktigaste uppgift. Samtidigt har emellertid bl. a. grunden lagts för en ny energipolitik. På arbetslivets område har förberedelserna för att införa en ny arbetsmiljölag och för att förlänga den lagstadgade semestern till fem veckor förts vidare. Det sociala reformverket har byggts på genom bl. a. olika förslag i budgeten såsom barnbidragshöjningen och höjningen av pensionstillskotten. På skatteområdet genomfördes en ny omläggning vid årsskiftet. Samtidigt fick egenföretagarna nödvändiga förbättringar. Regeringen har också ägnat stor uppmärksamhet åt olika demokratifrågor. Det har t. ex. kommit till uttryck i den genomförda länsstyrelsereformen och tillsättningen av olika utredningar rörande bl. a. förstärkning av de medborgerliga fri- och rättigheterna och åtgärder mot onödig byråkrati.

När det gäller ekonomin tvingas man konstatera att den internationella konjunkturuppgången fortfarande går mycket långsamt. Även sådana svenska företag som normalt tillhör de främsta i sin bransch i världen har under nuvarande omständigheter svårt att finna avsättning för sin produktion. Än mindre har det funnits förutsättningar att avveckla de inneliggande stora lagren.

Här inverkar emellertid också i högsta grad det oförmånliga svenska kostnadsläget. De senaste årens successiva försvagning av Sveriges internationella konkurrensläge har sålunda medfört att våra exportföretag under 1976 inte ens förmått upprätthålla sin försäljningsvolym i länder som ökat sin import. Dit hör bl. a. den för Sverige så viktiga västtyska marknaden men också alla västliga industriländer som grupp. Inte heller har de företag som arbetar i konkurrens på den svenska hemmamarknaden förmått hålla ställningarna. Det innebär att svensk industri under 1976 tappat mark både på de traditionella exportmarknaderna och när det gäller försäljningen inom landet.

Därför framstår en förbättring av vårt internationella konkurrensläge som den absolut viktigaste uppgiften på det ekonomiska området under de närmaste åren. Det kommer i sin tur att ställa bestämda krav på återhållsamhet i fråga om den privata konsumtionen och när det gäller statliga och kommunala utgifter. Om den nuvarande utvecklingen får fortsätta är det omöjligt att undgå mycket allvarliga biverkningar på sysselsättningen. På längre sikt blir en sådan utveckling också ett direkt hot mot den fortsatta standardutvecklingen.

Samtidigt finns det i dagens läge – när en förbättring i konjunkturen ändå är inom räckhåll – ingen anledning att överge den i många avseenden framgångsrika politik som bl. a. gett oss ett relativt stabilt sysselsättningsläge under hela lågkonjunkturen. Den stabiliseringsuppgiften blir emellertid ytterligt besvärlig, när nu kraven på uthållighet ser ut att öka. Samtidigt finns det skäl att understryka att de sysselsättningskapande åtgärder som den nya regeringen har satt in hittills både varit av tillräcklig omfattning och kommit i tid för att hindra en mer markerad arbetslöshet som följd av friställningarna inom industrin. Tvärtemot vad man skulle kunna tro när man tar del av olika krisrapporter och hör

oppositionens beskrivning av sysselsättningsläget, har arbetslösheten hela hösten och vintern legat på samma eller t. o. m. lägre nivå än för ett år sedan.

Hotet om nya friställningar har emellertid ökat. Det gör det nödvändigt att förstärka de sysselsättningsfrämjande åtgärderna. Regeringens beslut i förra veckan innebär bl. a. att en rad statliga och kommunala investeringar och industribeställningar kommer att tidigareläggas. Dessa åtgärder innebär också kraftigt förbättrade möjligheter för företagen att ordna utbildning och praktik i stället för att permittera. Det har inte minst betydelse för arbetsmarknadsläget bland ungdom och för de nytillträdande kvinnorna på arbetsmarknaden. Regeringsbesluten öppnar också möjligheter att ordna fler beredskapsarbeten, t. ex. i form av viktiga vägarbeten. Utöver dessa arbetsmarknadspolitiska åtgärder har regeringen för avsikt att förstärka de industripolitiska insatserna i de direkta krisbranscherna och i problemföretagen.

På det industripolitiska området har betydande insatser redan gjorts för att rädda sysselsättningen i några av de krisdrabbade företagen i vilka staten är ägare. Kapitaltillskottet både till Norrbottens Järnverk och till Eiser och Algots Nord måste betraktas som direkt avgörande för dessa företags möjligheter att leva vidare.

Jag måste, herr talman, säga att det är förvånande att socialdemokraterna på nytt är beredda att ställa ut bestämda löften om ett helt nytt Stålverk 80 i Luleå, innan ens de grundläggande utredningarna om stålbranschens problem och framtidsutsikter ligger färdiga. Hur de industripolitiska insatserna i övrigt bör utformas och vilken omfattning de behöver ha kommer bl. a. de pågående branschutredningarna om varvsindustrin, stålindustrin och tekobranschen att kunna ge svar på.

Samtidigt arbetar regeringen medvetet på att förstärka den långsiktiga näringspolitiken. Det gäller inte minst sådana åtgärder som syftar till att förbättra de mindre och medelstora företagens utvecklingsmöjligheter. Regeringen kommer längre fram i år att lägga fram förslag till en samlad småföretagspolitik. I budgeten föreslås t. ex. vidgade möjligheter att få exportkrediter. De mindre och medelstora företagens lånemöjligheter förbättras genom bl. a. kraftigt ökade tillskott till hantverks- och industri-lånefonden för utlåning genom företagarföreningarna. För dessa företag föreslås också en förstärkning av stödet till teknisk forskning och utveckling.

Även budgetens uppläggning i stort måste i stor utsträckning ses i samband med den ömtåliga sysselsättningssituationen. När det gäller de direkta stimulansåtgärderna vill jag i första hand peka på de åtgärder som syftar till att vidmakthålla investeringarna. Därför föreslås bl. a. en förlängning av det särskilda investeringsavdraget och motsvarande bidrag till 1977 års slut samt en förlängning av lagerstödet till halvårsskiftet. Denna förlängning av lagerstödet syftar framför allt till att öka uthålligheten i lagerhållningen.

Men minst lika viktigt är att i dagens läge inte utforma budgetens

inkomstsida så att den medverkar till att ytterligare pressa upp kostnadsläget. Nya tunga bördor på företag och enskilda skattebetalare i form av t. ex. höjda arbetsgivaravgifter skulle i dagens läge utgöra ett verkligt hot mot sysselsättningen.

Herr Palme påstår att den nya regeringen är orealistisk, har gjort för litet, förlorat tid osv. när det gäller näringspolitiken och strukturpolitiken. Men alla inser att ansvaret för de varsel som nu kommer inte kan läggas på den nya regeringen under dess första 100 dagar. För dagens situation på det här området har naturligtvis den gamla regeringen ett avgörande ansvar – det är ostridigt.

Vad har då herr Palme och socialdemokraterna för recept? Jo, det är enkelt uttryckt skattehöjningar och nya pålagor. En sådan politik som socialdemokraterna föreslår med ytterligare höjda arbetsgivaravgifter, höjda skatter för egenföretagarna och dryga uppräknningar av både bensinpriset och telefonavgifterna skulle i dagens läge göra ännu fler branscher till krisbranscher och ännu fler företag till problemföretag.

Socialdemokraternas ekonomiska politik är också i andra avseenden motsägelsefull. Kritiken mot regeringen riktar sig sålunda både mot de sysselsättningsinriktade åtgärderna och mot det stora budgetunderskottet. Och, herr talman, den ekvationen kan ju inte gå ihop. Mindre pengar till sysselsättningspolitik måste rimligtvis ge färre jobb. En aktiv sysselsättningspolitik måste å andra sidan tas till priset av ett något högre budgetunderskott och ett något större underskott i bytesbalansen.

Vi är inom regeringen självklart medvetna om att ytterligare ett års underskott i både statsbudgeten och affärerna med utlandet lägger ökade bördor på oss framöver. Men just därför måste vi vara rädda om den inneboende styrka som finns i vårt näringsliv, i exportföretagen lika väl som i hemmamarknadsföretagen. Därför satsar regeringen på att försöka öka företagets uthållighet. Kan företagen behålla sin kår av yrkeskunniga arbetare och tjänstemän intakt, bör vårt land stå väl rustat när konjunkturen äntligen vänder och alla produktionsresurser behöver tas i anspråk igen.

Det socialdemokratiska budgetalternativet ger f. ö. inte den minskning av budgetunderskottet som man själv vill göra gällande. Enligt socialdemokraternas egna beräkningar skulle det röra sig om en minskning i förhållande till regeringens förslag med 5 miljarder kronor. Granskar man förslagen närmare finner man emellertid att skillnaderna är betydligt mindre. Viktigast i det sammanhanget är att socialdemokraterna bokstavligen vill ta 3 miljarder kronor av den pott som löntagare och arbetsgivare redan har börjat förhandla om. Förutom de störningar som en sådan politik skulle få på löneförhandlingarna bortser socialdemokraterna från att det budgetmässigt innebär minskade inkomstskatter till både stat och kommun. Men detta är ett förhållande som socialdemokraterna nu tar lika liten hänsyn till som vid tidigare höjningar av arbetsgivaravgifterna, trots att det länge utgjort en mycket påtaglig verklighet för bl. a. våra kommunalmän. Besparingarna på försvaret har

också räknats i överkant.

Slutsatsen är alltså att sträng återhållsamhet med nya skattehöjningar nu är en nödvändighet för att det skall bli möjligt att lägga grunden för en stabilisering av kostnadsutvecklingen. En viss statlig utgiftsökning kan inte bara tolereras utan får betraktas som nödvändig så länge arbetsmarknadssituationen kräver detta. Därefter måste problemet med det kraftiga underskottet i bytesbalansen ges förtur.

Lösningen av dessa grundproblem i den svenska ekonomin skulle självfallet liksom tidigare underlättas om de stora industriländerna förde en mer expansiv politik. En sådan omläggning av den ekonomiska politiken har också börjat förmärkas på några håll, även om insatserna inte är särskilt stora i förhållande till den ekonomiska styrkan. Men huvudansvaret för stabiliseringen av den svenska ekonomin måste vi dock under alla förhållanden ta själva.

Det finns i detta sammanhang anledning att påminna om att de sista tullarna på industrivaror i handeln mellan EFTA och EG kommer att tas bort vid halvårsskiftet i år. Det innebär att tanken på ett stort väst-europeiskt frihandelsområde, omfattande 16 länder, slutligen har förverkligats. Dagsläget är att två tredjedelar av den svenska exporten går till just dessa 16 länder. Tullavvecklingen innebär naturligtvis ökade möjligheter för svensk industri, men vi får inte glömma att den gör importvarorna ännu konkurrenskraftigare här i Sverige.

Enda förutsättningen för att den slutliga tullavvecklingen skall visa sig bli fördelaktig för oss är därför att vi kan nå ett kostnadsläge som ger oss den nödvändiga konkurrenskraften. Härvidlag har alla i det svenska samhället ett gemensamt intresse, men vi har också alla ett gemensamt ansvar.

Inte minst i nuvarande konjunkturläge finns det anledning att noga följa den regionala utvecklingen. Riskerna är annars stora för att den utjämning som i vissa avseenden har kommit till stånd de senaste åren på nytt går förlorad när konjunkturen vänder.

Regeringen har lagt stor vikt vid de regionala problemen vid utformningen av budgeten. Därför införs bl. a. ett särskilt stöd för industrietablering i inre stödområdet som komplement till de existerande lokaliseringspolitiska stödformerna. Dessutom har nedsättningen av löneskatten inom det inre stödområdet förlängts. Jag vill i detta sammanhang också erinra om de vidsträckta direktiv som den s. k. Norrbottendelegationen har fått.

Det är ganska typiskt att socialdemokraterna här vill gå motsatt väg. Det socialdemokratiska budgetförslaget kännetecknas alltså i hög grad av att de olika höjningarna av skatter och avgifter i särskilt hög grad skulle träffa glesbygderna. Det gäller bl. a. de socialdemokratiska förslagen att höja arbetsgivaravgiften med 2 % extra i det inre stödområdet och att höja bensinskatten och telefonavgifterna. Socialdemokraterna vill också att höjningen av fordonsskatten skall omfatta även den yrkesmässiga trafiken. Helt naturligt skulle det i första hand öka fraktkostnaderna

i de glesbefolkade delarna av landet.

Socialdemokraternas motbud till regeringens budget på dessa punkter är bevis nog på att de tänker fortsätta sin centraliseringspolitik. Rege- ringen inriktar i stället krafterna på att decentralisera och skapa mer närdemokrati.

När det gäller den regionala balansen spelar också utvecklingen inom jordbruket en avgörande roll. Under 1960-talet var jordbrukspolitiken direkt inriktad på en bantning av denna näring. Livsmedelsproduktionen skulle minska och importen av livsmedel i stället ökas. Man räknade med att en tredjedel av åkerjorden skulle tas ur bruk.

Nu inser allt fler hur nödvändigt det är att vi väl utnyttjar och hushållar med jordbrukets resurser. De socialdemokratiska idéerna från 1960-talet måste förkastas. Ett ensidigt stordriftstänkande har heller ingen förank- ring hos den sittande regeringen. Åkerjorden måste i allt väsentligt användas för att framställa livsmedel. I allmänhet finns det tillgång till annan mark för byggnadsändamål.

Familjejordbruket måste förbli grunden för det svenska jordbruket. Den pågående översynen av jordförvärvslagstiftningen skall därför enligt de tilläggsdirektiv som den nya regeringen har lämnat bl. a. ta sikte på att förhindra sammanläggning av gårdar som redan var för sig är bär- kraftiga. Den principiella anslutningen till tanken på familjejordbruk in- nebär också att man undviker att bygga nya s. k. livsmedelsfabriker. Markförvärv vars huvudsakliga syfte är att beröva fastigheterna deras skogstillgångar kan inte heller accepteras.

Det är vidare av grundläggande betydelse att sambandet mellan ägande och brukande av jorden bibehålls. Varken socialisering av marken eller överförande av denna i penningstarka gruppers ägo är till gagn för jord- brukets utöware. En sådan utveckling skulle inte heller gynna oss som konsumenter. Målsättningen måste också vara att skog och jord skall kunna brukas tillsammans. I många bygder är det angeläget att förbättra förutsättningarna för deltidjordbruk.

Herr talman! I årtal drev den gamla regeringen en aktiv kärnkrafts- politik utan att förvissa sig om att helt avgörande säkerhetsproblem var lösta eller kunde lösas. Just på detta område fick möjligheterna att skydda människor och allt levande vara en andrahandsfråga. Den ener- gipolitik som den nya regeringen nu har lagt grunden till utgår i stället från säkerheten. Endast om säkerhetsfrågorna kan lösas får nya kärn- kraftverk tas i drift. Kan säkerhetsproblemen inte lösas skall också de reaktorer som är i gång stängas av. Den nya regeringens energipolitik syftar också till att öka sparatet och därmed begränsa det totala ener- gibehovet. Framtagningen och utvecklingen av alternativa energikällor intar en framträdande plats.

Ett första steg i denna omläggning i energipolitiken utgör den s. k. villkorspropositionen. Det innebär att kraftföretagen i fortsättningen ställs inför två helt nya villkor för att få driva kärnkraftverk. För det första måste de visa upp avtal som på ett betryggande sätt tillgodoser behovet

av upparbetning av använt kärnbränsle. För det andra måste de kunna visa hur och var en helt säker slutlig förvaring av det radioaktiva avfallet kan ske. Alternativet är att företaget visar hur man helt säkert skall kunna förvara använt men icke upparbetat bränsle.

För att förstå villkorspropositionen måste man ha klart för sig att det tillstånd som den socialdemokratiska regeringen lämnade kraftföretag som ville skaffa kärnkraft innefattade rätt att både inneha, bygga och driva reaktorer. Sådana generella tillstånd hann den gamla regeringen ge inte bara för de fem reaktorer som nu är i drift och för Barsebäck 2 utan också för ytterligare sex reaktorer. Den gamla regeringen lämnade alltså fullständiga tillstånd för byggande och drift av tolv reaktorer.

Tillstånden att driva de aggregat som är under byggnad kommer i och med att bestämmelserna i villkorspropositionen träder i kraft att brytas. Det åligger därefter i första hand kraftföretagen att avgöra om man skall fortsätta byggandet. De överläggningar som regeringen just har börjat med kraftföretagen har kommit till för att klarlägga hur kraftföretagen själva ser på möjligheterna att uppfylla de stränga villkoren i villkorspropositionen.

Just det förhållandet att villkorspropositionen innebär begränsningar av tidigare givna tillstånd är orsaken till att också skadestandsfrågan har blivit så viktig i sammanhanget. Som man kan kräva i ett rättssamhälle kommer staten enligt regeringsförslaget att ersätta förluster som hänförs sig till nedlagda kostnader och avtal träffade före den nya lagens tillkomst. För förluster som uppkommer efter den tidpunkten blir det fråga om en skälighetsbedömning.

Det finns också skäl att understryka att det redan tidigare finns bestämmelser på många områden som innebär just att tillverkaren är ansvarig för problem och skador som uppkommer vid en viss produktion. Det bästa exemplet är de regler som finns i lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Där är detta huvudregel. Kärnkraften har däremot hittills utgjort ett undantag i jämförelse med andra produktionsprocesser, trots sin enorma farlighet. Nu får kärnkraftsproducenterna äntligen samma ansvar som redan åvilar dem som tillverkar kemiska produkter osv.

Tillmåter man, som den nya regeringen gör, säkerheten en avgörande betydelse framstår villkorspropositionens krav som ganska självklara. Diskussionen omkring den s. k. AKA-utredningen visar också hur befogat det är att ställa de villkor som regeringen har lagt fram för riksdagen. Det finns för dagen ingen metod för slutlig förvaring som det råder enighet om. Tvärtom reser man från sakkunnigt håll gång på gång allvarliga invändningar mot de förslag till lösningar som är presenterade. Det socialdemokratiska nej till villkorspropositionen kan därför inte tolkas på annat sätt än att man är beredd att göra avkall på säkerheten.

Vi hävdar att vi i nuet måste vara beredda att ta ansvar för framtiden, sade herr Palme i fråga om statsfinanserna, och det är en bra deklARATION. Men det synsättet kommer ju inte till uttryck i den här frågan – ansvaret i nuet inför framtiden. Nu försöker herr Palme komma undan genom

att påstå att lagrådet sagt att villkorlagen är onödiga. Sanningen är att lagrådet i stället anser att tekniken att meddela de nya reglerna i en särskild lag bör godtas. Det står att läsa i det lagrådsyttrande som är översänt till riksdagen.

Steg nummer två i omläggningen av energipolitiken utgör tillsättningen av den s. k. energikommissionen. Dess förslag skall bilda underlag för det energipolitiska beslut som riksdagen skall fatta nästa år för tiden fram till 1990. I uppgifterna ingår därför att dra upp riktlinjer för alternativa energiprogram, att kartlägga olika sparmöjligheter och att utreda möjligheterna att använda sådana oprövade men samtidigt ofarliga energikällor som vindkraften, solenergin och jordvärmen. Uppgiften att ta fram minst ett förslag till program för energiförsörjningen som bygger uteslutande på användningen av andra kraftkällor än kärnkraft innebär att man också får en beredskapsplan för avveckling av de kärnkraftsanläggningar som redan är i bruk. Den skall kunna sättas i kraft, om man inte uppnår godtagbara lösningar på säkerhetsproblemen.

Steg nummer tre utgör den ökade insatsen för energibesparande åtgärder, som delvis behandlas i den nya budgeten, delvis kommer att tas upp i en särskild proposition i nästa månad. I budgeten behandlas framför allt stödet till energibesparande åtgärder inom industrin. På den punkten innebär regeringens förslag mer än en fördubbling av de nuvarande insatserna. På motsvarande sätt kommer regeringen att i den kommande propositionen föreslå åtgärder för att spara energi i bostäder. Samtidigt framläggs olika förslag som är ägnade att på andra sätt underlätta en bättre hushållning med energi, t. ex. förbättrade finansieringsmöjligheter vid anläggningar av fjärrvärmeverk och vid byggande av mottrycksanläggningar.

Den nya regeringens kärnkraftspolitik innebär, som jag starkt har betonat, att säkerhetsfrågorna sätts främst. Det kan kortsiktigt innebära att vi får betala ett visst pris för anläggningar som inte kan användas. En del kapitalinsatser kan då inte utnyttjas. Det krävs också, precis som vid andra omställningar, insatser för att ge dem som har sin försörjning av kärnkraften en annan sysselsättning. Det priset kan dock aldrig bli så högt som det pris som vi alla kan komma att få betala, om vi blint rusar vidare på kärnkraftens väg utan att säkerhetsfrågorna är lösta. Det om något har förutsättningar att bli en felspekulation.

Socialdemokraterna tycks trots detta fortfarande vara beredda att spela ett högt spel med kärnkraften. För dagen är kanske ändå bristen på konkreta besked om var partiet står det mest påfallande. För knappt två år sedan band sig partiet för ett kärnkraftsprogram på 13 reaktorer fram till 1985. Just dessa 13 reaktorer har därefter framställts som helt avgörande för sysselsättningen och för möjligheterna att klara vår energiförsörjning. Nu tycks dock socialdemokraterna inte vara lika säkra på att det behövs så många reaktorer. Självfallet skulle ingen bli gladare än jag om självprövningens stund nu hade kommit till det socialdemokratiska partiet i denna fråga. Men än tycks det inte vara möjligt

att få besked om det är fråga om en verklig omprövning.

Herr talman! När det gäller förhållandena utanför vårt lands gränser finns det särskild anledning att peka på utvecklingen i södra Afrika. Sverige har i FN verkat för konkreta åtgärder mot rasistregimerna i Sydafrika och Rhodesia. Vi har bl. a. förordat vapenembargo och stopp för nyinvesteringar i Sydafrika. Sverige stöder strävandena att åstadkomma majoritetsstyre i ett självständigt Zimbabwe.

Trots insatserna för att öka u-hjälpen tenderar klyftan mellan fattiga och rika länder att öka. Sverige har för sin del ökat biståndsgivningen till de fattiga länderna och uppnått enprocentsmålet. Insatser görs också från vårt lands sida för att främja en ny ekonomisk världsordning, som bättre tillgodoser u-ländernas intressen. Inte minst genom vårt deltagande i FN och i den s. k. Parisdialogen har vi möjligheter att påverka situationen.

Kränkningar av mänskliga rättigheter förekommer på olika håll i världen. Även i Europa fångas människor av politiska skäl. Behandlingen av undertecknarna av Charta 77 i Tjeckoslovakien är ett exempel på hur människor förföljs för sina åsikters skull. Detta utgör inte bara en allvarlig kränkning av mänskliga rättigheter utan riskerar också att skada hela avspänningsprocessen.

Vi förbereder nu vårt deltagande i ESK:s uppföljningskonferens. Belgrad. Helsingforsdokumentet 1975 gav oss bl. a. nya möjligheter att arbeta för återförening av splittrade familjer. Detta arbete kommer vi att oförtröttligt bedriva också i framtiden.

Vi har reagerat mot kränkningar av de mänskliga rättigheterna också i Chile och Thailand, där en demokratisk utveckling brutits. Vi vänder oss särskilt mot tortyr och förföljelse på politiska grunder.

En stabil världsordning kan i längden inte grundas på innehav av kärnvapen som gör att hela mänskligheten kan förintas flera gånger om. Sverige deltar aktivt i det internationella nedrustningsarbetet. En central uppgift är att hejda kapprustningen och minska riskerna för fortsatt spridning av kärnvapen. FN:s generalförsamling kommer nästa vår att hålla en särskild session om nedrustning. Från svensk sida kommer vi att göra vad vi kan för att denna session skall leda till verkliga framsteg på nedrustningsområdet.

Det mer vardagliga samarbetet med länderna i Västeuropa och i Norden tilldrar sig inte samma uppmärksamhet som de kriser och problem ute i världen som jag just har berört. Ändå har detta samarbete mycket stor praktisk betydelse för hela vårt samhälle.

Den nordiska politiken befinner sig f. n. i ett aktivt skede. Inom kort kommer en norsk-svensk kommitté att lägga fram förslag om energi- och industripolitiskt samarbete mellan de bägge länderna. Dessa frågor kommer också upp på Nordiska rådets tjugofemte session i slutet av nästa månad. Den nya regeringen håller fortlöpande nära kontakter med grannländerna i dessa och andra frågor i syfte att bygga ut det nordiska samarbetet. Det sker samtidigt som ländernas inbördes beroende av var-

andra fortlöpande förstärks.

Herr talman! Både på de fält som jag här har berört och när det gäller utrikespolitiken i övrigt har den nya regeringen fortsatt och fört vidare den politik som det sedan länge rått stor enighet om. En sådan långtgående enighet om utrikespolitiken utgör en oskattbar tillgång både när det gäller att värna om vårt eget lands oberoende och obundenhet av alla maktblock och när det gäller att främja strävandena hos andra länder och folk till fred, oberoende och framsteg.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! För första gången på 44 år har en icke-socialistisk regering i vårt land lagt en budgetproposition på riksdagens bord. För första gången på 44 år har två socialistiska oppositionspartier redovisat sina motbud.

Den nya regeringen har i många hänseenden varit låst och bunden av den tidigare regeringens politik.

Den har tvingats att överta ansvaret för problem, svårigheter och allvarliga kriser som den nuvarande oppositionen burit huvudansvaret för.

Regeringen formar konturerna till en ny politik. Nya riktlinjer dras upp. Större öppenhet, förstärkt valfrihet, vidgat inflytande för enskilda människor, mindre av styrning, dirigering och reglering sätts i förgrunden. Samtidigt sjunger socialdemokraterna alltjämt monotont den planhushållningens och kollektiviseringens lovsång som kostade dem regeringsmakten i valet.

Vi har regerat i fyra *månader*. Efter de fyra *decennier* då ett enda parti dominerat regeringskansliet tar det tid att lägga om den politiska kursen och att omsätta förslag i verkligheten.

Herr talman! Låt mig beröra några områden, som vi betraktar som alldeles särskilt betydelsefulla i den kursomläggning i svensk politik som nu håller på att ske. Det första är våra skatter. År efter år har vi krävt en genomgripande revision av skattesystemet. Vi har begärt inflations-skydd och en sänkning av de helt orimliga marginalskatterna. 1972 tvingade vi socialdemokraterna att tillsätta en skatteutredning. Men den dåvarande regeringen tog inte det skattepolitiska uppdraget på allvar. Den hackade sönder utredningsarbetet. Det ena provisoriet följde på det andra. De reformer majoriteten av svenska folket väntade på förblev en hägring.

Nu har Sverige fått en ny regering. Vi har redan nu tagit en rad steg mot det bättre skattesystem som socialdemokraterna så länge motarbetat.

Det *första* steget var förra årets skatteomläggning. Dess mest betydelsefulla effekt blev en utebliven skattechöjning fr. o. m. årsskiftet för den alldeles övervägande delen av alla heltidsarbetande löntagare. Vad normalinkomsttagaren vinner motsvarar en drygt tioprocentig lönehöjning. Och den av socialdemokraterna föreslagna höjningen av arbetsgivaravgiften halverades.

Det *andra* steget blir den indexreglering av skatterna som kommer att genomföras fr. o. m. den 1 januari nästa år. Det är en principiellt viktig reform. Löntagarna behöver inte längre riskera att inflationen år

efter år smyghöjer skatterna.

Naturligtvis går socialdemokraterna emot den här reformen. Det är precis vad vi hade väntat.

Det tredje steget blir förslag om sänkning av marginalsatterna i normala inkomstlagen. Det är och förblir nära nog anstötligt, att en vanlig inkomsttagare i Sverige skall behöva betala mer än 60 kronor av varje nyförtjänad hundralapp i skatt. Nu får vi en reform. Efter år och decennier av socialdemokratisk skattepolitisk nonchalans har vi fått en regering som tar skattepolitiken på allvar. En regering som är beredd att vidta köpkraftsindragande åtgärder, när samhälls ekonomin och konjunkturläget så kräver, men som inte dogmatiskt betraktar skattehöjningar som en samhälls eländig nödvändighet i alla situationer. En regering som menar att skattesystemet inte skall motverka utan stimulera initiativ och nya arbetsinsatser.

Ett annat område är byråkratiseringen och medborgarnas växande känsla av ofrihet, osäkerhet och främlingskap. Under det socialdemokratiska styret har människornas handlingsfrihet på område efter område, i fråga efter fråga, kringskurits av detaljregler och tvingande föreskrifter. Den enskildes känsla av oberoende och personlig integritet har försvagats.

Det moderna samhället förutsätter en betydande offentlig sektor. Detta är en självklarhet. Vi har eftersatta behov. Det finns områden som måste ytterligare förstärkas och byggas ut. Det är lika självklart. Våra gamla och våra sjuka behöver bättre vård. Barnomsorgen måste förstärkas. Vår yttre och inre säkerhet måste alltid tryggas. Men åtgärder av detta och annat slag behöver inte betyda en i motsvarande mån utbyggd byråkrati och minskad rörelsefrihet. Inte heller att allt fler beslut centraliseras eller läggs i händerna på nya eller förstärkta myndigheter.

Det tar tid att ändra även på den här utvecklingen. Den nya regeringen har för någon månad sedan redovisat ett samlat program för hur den tänker angripa dessa problem. Den har vidtagit en rad åtgärder på olika fält. Arbetet skär igenom ett flertal departement. Undan för undan kommer översynen att anpassas till de nya erfarenheter som kommer att vinnas under arbetets gång.

Det räcker självfallet inte bara med utredningsarbete. Både centralt och i de olika delarna av vår vittförgrenade offentliga förvaltning måste det dagliga arbetet inriktas på att bryta tendensen mot fortsatt byråkrati och i stället öppna nya möjligheter för ett decentraliserat samhälle, där de enskilda medborgarna ges valfrihet och ökat utrymme för eget ansvarstagande.

Färden in i det kollektivistiska samhället, styrt ovanifrån, reglerat och kontrollerat av myndigheter och ämbetsverk, har nu brutits. Det är visionen av det öppna samhället som steg för steg skall förverkligas.

Ett tredje område, där kursen gradvis läggs om, är näringspolitiken. Här är svårigheterna om möjligt ännu större än på andra områden. Bl. a. därför att vi efter den gamla regeringen fått överta enorma och svårlösta problem med kriser inom branscher som tidigare ansetts utgöra garantier

för Sveriges välstånd. Nedläggningshot vilar över företag som för bara några år sedan betraktades som hundraprocentigt stabila. Om det är någonting som kategoriskt vederlagt myten om den välordnade samhälls-ekonomi, det dukade bord, som socialdemokraterna påstod sig ha lämnat över, är det den kedja av företagskriser som kommit i dagen under de senaste månaderna. Den nya regeringen måste nu ta itu med dem. Det är – brutalt uttryckt – fråga om brandkårsutryckningar. Av nöden framtvungade åtgärder för att undvika omedelbar likvidation eller omedelbar friställning av enskilda människor runt om i våra bygder. Detta är en av de mest tyngande beståndsdelarna i det arv vi fått motta av en gammal regering, som i valrörelsen fortfarande predikade planhushållningens och detaljregleringens välsignelse.

Gemensamt har dagens tre regeringspartier under de gångna åren hårt kritiserat den socialdemokratiska näringspolitiken. Vi har påvisat bristen på stimulans, bristen på känsla för behovet av nya insatser och nya initiativ.

En rad åtgärder har regeringen redan genomfört för att ge framför allt de mindre och medelstora företagen det stöd som de så väl behöver. Allt medan de förutvarande statsråden får land och rike kring och påstår sig kunna blåsa liv i de väldiga miljardprojekt vilkas ihållighet blivit uppenbar redan före regeringsskiftet.

I budgetpropositionen har den nya regeringen föreslagit en rad åtgärder för att stimulera vårt lands företagsamhet. Och flera kommer. Inom regeringskansliet pågår f. n. ett brett arbete för att skapa den nya och bättre näringspolitiken.

Men även detta arbete tar naturligtvis tid. I regeringsställning skapade socialdemokraterna ett finansieringssystem för olika delar av den of-fentliga sektorn, som bygger på att mängden av olika arbetsgivaravgifter – löneskatter – skulle höjas år efter år. Tål du det, så tål du även detta, var mottot för den politiken. Inte minst egenföretagarna och de små och medelstora enheterna fjättrades av en automatisk och ständigt växande avgiftskedja. I vissa fall blev konsekvenserna som bekant groteska. Alltför många har knäckts av den här bördan. Nu måste vi ge politiken en annan, långsiktig inriktning. Vi måste skapa ett nytt klimat, som möjliggör nya insatser och nytt företagande – för att vi skall kunna skapa nya arbetstillfällen och för att förstärka vårt lands kapacitet och konkurrenskraft på världsmarknaden. Det behöver vi förvisso.

Den politik av socialdemokratiskt märke som lett till att antalet konkurser och nedlagda företag under de senaste åren av 1970-talet slagit alla tidigare rekord och att nyföretagandet aldrig varit så lågt kommer nu att få ett slut.

Herr talman! Det allt överskuggande problemet just nu är vår svenska ekonomi. Vi behöver en politik byggd på verklighetssinne, på insikten om *vilka problem* det svenska folkhushållet har att kämpa med och om *de medel* som krävs för att åter skapa balans och att lägga en grund för fortsatt utveckling.

Jag skall redovisa några fakta, som tillsammans ger en bild av dagens ekonomiska läge.

1. Sverige har en stor brist i sina utrikesbetalningar. Bytesbalansen har dramatiskt försämrats sedan 1973. Då hade vi ett överskott på mer än 5 miljarder kronor. Alltsedan dess har vi haft ökande underskott. Under socialdemokraternas tid, 1974, 1975 och 1976 – ständigt stigande underskott. För 1976 uppgår det till över 10 miljarder kronor. Underskottet torde i år stiga till 12 à 13 miljarder.

Det var under den gamla regeringens tid som den upplåning som herr Palme nyss kritiserade grundlades. Skillnaden är bara den att vi menar att staten måste ta på sig en del av ansvaret. Det är logiskt att staten gör så, eftersom staten har ansvaret för ekonomin. Lånevillkoren blir därigenom också bättre. För Sveriges ekonomi i dess helhet spelar det ingen reell roll var upplåningen sker, men av räntabilitetsskäl och av billighetsskäl är det rätt att staten går in och tar en del av bördan på sig.

Socialdemokraternas "unika" alternativ, som herr Palme talade om – herr Palme har tydligen ingen erfarenhet av att vi varje år i riksdagen lagt fram ett klart alternativ till regeringens proposition – leder inte till en förbättring av bytesbalansen. Det lyfter tvärtom upp hela vårt kostnadsläge till högre nivåer och förvärrar därigenom våra problem.

Så sent som i juni förra året hette det i kompletteringspropositionen: "Bytesbalansen för 1976 väntas visa ett underskott på 3,6 miljarder kr. Det är ca 3 miljarder mindre än 1975." I verkligheten blev underskottet 10 miljarder, dvs. över 6 miljarder sämre än man räknade med.

I samma kompletteringsproposition skrev man: "Sammanfattningsvis bör den ekonomiska utvecklingen 1976 således präglas av en tilltagande produktionsökning, en dämpad inflationstakt och en förbättrad bytesbalans." – Det kan vara hälsosamt att äta upp sina egna ord ibland.

2. Under åren 1975 och 1976 ökade de svenska relativa exportpriserna på bearbetade varor *mera* än genomsnittet inom OECD. Ökningen av våra relativa priser under de två senaste åren uppgick till i runt tal 17 %. I början av 1977 ligger de svenska relativpriserna ungefär 20 % över 1970 års nivå.

3. Under 1975 och 1976 ökade Sveriges export av bearbetade varor mindre än vad som motsvarade genomsnittet inom OECD. Men vår import fortsatte att öka. Vi förlorade marknadsandelar utomlands med inte mindre än 17 %. Och vi förlorade även här hemma.

4. Det finns ett direkt samband år från år mellan utvecklingen av relativpriser och marknadsandelar. När våra relativa priser sjunker, stiger marknadsandelarna och tvärtom.

5. Bakom stigande eller sjunkande relativpriser på exportmarknaden ligger som en avgörande faktor de relativa arbetskraftskostnaderna per producerad enhet. Ökar kostnaderna i Sverige snabbare än i utlandet, tvingas företagen ta ut högre priser. Per producerad enhet har de svenska arbetskraftskostnaderna under de senaste två åren ökat med omkring 25 %

mera än i våra viktigaste konkurrentländer. I arbetskraftskostnaderna ligger inte bara löner utan även skatter och avgifter, löneglidning och produktivitet.

6. Sveriges industri kämpar mot denna bakgrund med stora svårigheter. Både 1975 och 1976 minskade industriproduktionen i volym. Detta är unikt för efterkrigstiden. Även bruttovinstmarginalerna minskade 1975, och nedgången fortsatte också 1976. Dessa siffror korresponderar med de kriser som har uppträtt i stålindustrin, varvsindustrin, tekoindustrin, skoindustrin, gummiindustrin och den manuella glasindustrin. De senaste månadernas varsel om personalinskränkningar ligger högre än tidigare under hela 1970-talet. Visserligen var 1971 års helårssiffra högre än 1976 års. 37 000 personer mot 34 000 personer. Men antalet varsel om nedläggningar var rekordhøgt 1976 – över 19 000 personer i jämförelse med 14 000 under krisåret 1971.

Herr talman! Det är mot denna konkreta bakgrund som vi måste föra den ekonomisk-politiska debatten. En sådan debatt kan inte bygga på visioner, på önsketänkande. Självfallet kan man på vissa punkter ha olika meningar om hur fakta skall tolkas. Och man kan ha olika uppfattningar om vilka botemedel som bör komma till användning. Regeringens tolkning och förslag redovisas i finansplanen och den socialdemokratiska oppositionens i ett antal motioner.

Vad vi inte kan komma ifrån är att det växande underskottet i våra bytesförhållanden främst beror på att priserna på svenska varor relativt sett har stigit alltför snabbt i förhållande till omvärlden.

Den svenska exportens sammansättning spelar också en viss roll. Vårt land säljer i stor utsträckning investeringsvaror. Och när den internationella investeringskonjunkturen är svag – och det har den varit under de senaste åren – påverkar detta negativt vår export.

Vidare har den sysselsättningsstimulerande politik som vi i enighet har fört i Sverige påverkat vårt handelsutbyte. Vi har ju under den konjunktturnedgång som drabbat omvärlden hållit en högre efterfrågan i vår ekonomi än man har haft i andra länder. En sådan stimulans är i sig ägnad att medföra vissa negativa effekter för både exporten och importen.

Att, som socialdemokraterna låter antyda, våra bytesbalansproblem skulle bero på eller ha förvärrats genom att Sverige för knappt fyra månader sedan bytt regering är, herr talman, rent nonsens – kvalificerat nonsens.

Den förra regeringen kan inte komma undan ansvaret för den politik vars konsekvenser nu har uppenbarats.

Och jag har inte kunnat finna att någon enda har bestridit att vår ekonomi och vårt näringsliv befinner sig i en allvarlig situation. Inte ens den socialdemokratiska oppositionen har vågat förneka detta.

Det är därför desto mer förvånande att socialdemokraterna i sin "unika" motion över huvud taget inte har försökt förklara och analysera våra bakomliggande kostnadsproblem. Att svensk export har förlorat marknadsandelar har man naturligtvis inte kunnat förneka: "I en viss

statistisk mening torde det vara ovedersägligt att så varit förhållandet", heter det. Men att detta är riktigt sant tycks man ändå inte vilja tro. Det är minst sagt märkligt att socialdemokraterna även i oppositionsställning fortsätter att isolera sig från den ekonomiska verklighet som vårt land lever i.

Sverige har, som jag redan påvisat, tillåtit ett högre efterfrågetryck än de flesta andra länder för att kunna hålla sysselsättningen uppe. För att kunna fullfölja en sådan politik är det ett oundgängligt villkor att den högre efterfrågan inte får slå igenom i form av en i motsvarande grad snabbare inflation, dvs. en högre pris- och kostnadsökning, än på andra håll. Detta är en förutsättning för den fulla sysselsättningens politik i det internationella ekonomiska klimat som vi lever i.

Och skall vi kunna fullfölja denna "den svenska modellens" konjunkturpolitik, då måste vi bygga på att vi har en mer stabil arbetsmarknad än man har på många andra håll, att vi har organisationer i Sverige som är starkare och också mera ansvarsmedvetna. Vår finansplan och de uttalanden som görs i den bygger på detta.

Till min stora förvåning har jag funnit att socialdemokraterna kritiserat regeringen för att föra en alltför expansiv efterfrågepolitik och samtidigt kräva återhållsamhet i löneförhandlingarna. Det går inte, sade herr Palme, att begära återhållsamhet av andra om man inte är beredd att ålägga sig själv återhållsamhet. Förlåt, men Olof Palme begriper uppenbarligen inte sambandet, behovet av att föra en expansiv politik för att bekämpa arbetslöshet. Om den politiken skall lyckas krävs det att man kan hålla kostnaderna under kontroll. I stället gör socialdemokraterna gällande att marknadskrafterna med en högre efterfrågan skulle driva på inflationen. Vi skulle alltså inte kunna komma till rätta med vårt höga kostnadsläge, om vi inte tillåter en större arbetslöshet. Så säger man naturligtvis inte öppet, men det måste bli den ofrånkomliga logiska slutsatsen. Och är det så har man själv dödförklarat "den svenska modellens" politik, som vi gemensamt fört här i Sverige.

Nu har socialdemokraterna föreslagit en, som det heter, "stramare" ekonomisk politik. Stramare gentemot vilka? frågar jag. Man säger sig kunna minska underskottet i statsbudgeten med 5 miljarder kronor. I och för sig skulle naturligtvis ett mindre budgetunderskott kunna få en viss – men bara marginell – effekt på bytesbalansunderskottet, för den händelse att löntagarorganisationerna vid avtalsförhandlingarna beaktar de ökade bördor som socialdemokraterna vill lägga på de svenska företagen och i motsvarande mån sänker sina lönekrav. Men i så fall blir minskningen i budgetunderskottet inte de påstådda 5 miljarderna utan ett par miljarder lägre. Den "stramare" politiken måste innebära en mindre ökning av den privata och offentliga konsumtionen, men den medför därmed också en klar risk för ökad faktisk arbetslöshet, som i sin tur kräver ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser.

Ja, så skulle det socialdemokratiska förslaget i teknisk mening i bästa fall fungera. Men nu kan ingen rimligen tro att löntagarna skulle vara

beredda att helt avräkna alla de höjda avgifter och skatter som socialdemokraterna vill lägga på näringslivet. Och om löntagarna inte gör det, ökar den redan förut alltför höga totala kostnadsbelastningen på vårt näringsliv ännu mera. Då blir konkurrenskraften ännu mer försvagad och möjligheterna att förbättra bytesbalansen ännu sämre.

Det socialdemokratiska förslaget kan, herr talman, helt enkelt inte tas på allvar. I så måtto är det verkligen "unikt".

Utmärkande för den Palmeska oppositionens förslag är strävandena att nu som alltid vilja lösa problemen med nya skattechöjningar.

Ingen grupp skall känna sig bortglömd. Alla skall drabbas – och allra hårdast de människor och de företagare som arbetar i glesbygderna. Skattechöjningslistan talar för sig själv:

1. Höjd arbetsgivaravgift för folkpensionering	3 000 mkr
2. Ny arbetsgivaravgift till barnomsorg för egenföretagare	65 "
3. Ytterligare skärpt beskattning av egenföretagare	50 "
4. Sänkning av avgiftsfria underlaget för egenavgifter	75 "
5. Höjd arbetsgivaravgift i inre stödområdet	125 "
6. Höjda skogsvårdsavgifter	12 "
7. Särskild arbetsgivaravgift för arbetarskydd	45 "
8. Höjd bensinskatt	230 "
9. Höjd kilometerskatt	30 "
10. Höjd energiskatt för industriell användning	100 "
11. Höjda teletaxor	600 "
12. Höjd "flaskskatt"	50 "
13. Särskild arbetsgivaravgift till "strukturfond"	450 "
14. Skärpt företagsbeskattning	300 "
15. Nej till kommande indexreglering av skatterna	700 "

Hushållen drabbas. Löntagarna drabbas. Företagarna och framför allt småföretagarna drabbas. Glesbygderna drabbas. Kommunalskatterna höjs.

Med oppositionens unika recept ökar riskerna för försämrad bytesbalans och högre arbetslöshet. Det skulle leda till lägre utbyte för löntagarna än regeringens förslag. Samhällsekonomi skulle försämrans.

Jämförelsen mellan regeringens budget och oppositionens unika s. k. alternativ utfaller precis på det sätt som vi förutsatte i valrörelsen.

Vi påstod då att socialdemokratisk politik innebär ständigt nya skattechöjningar. Och mycket riktigt föreslår socialdemokraterna inte mindre än 15 olika skattechöjningar utöver de förslag som de tre regeringspartierna enats om.

Vi hävdade i valrörelsen att socialdemokraterna konsekvent bedriver en politik som måste försvåra för små och medelstora företag. Och mycket riktigt föreslår nu socialdemokraterna arbetsgivaravgiftshöjningar som, ovanpå dem som eljest kommer att genomföras, måste uppfattas som ett dråpslag mot ett mycket stort antal företagare runt om i landet – företagare som samtidigt förväntas göra en insats för att bringa ner bytesbalansens underskott och ge människorna sysselsättning.

Vi påstod i valrörelsen att socialdemokraterna strävar efter att undan för undan lägga en växande del av det svenska näringslivet under statligt eller fackligt ägande, att socialisera och koncentrera alltmera makt i ett fåtal politikere händer. Och mycket riktigt föreslår socialdemokraterna nu en s. k. strukturfond. Det gamla fondspöket från 1966 års förlustval har nu åter plockats fram ur garderoben och dammats av. Det är en fond som med 750 milj. kr. per år skulle användas för att förstatliga företag och branscher; LO:s löntagarfonder i ny kapprock; socialisering för miljardbelopp med pengar som plockas ut ur de företag som skall socialiseras.

Om den långsiktiga målsättningen råder alltså inga tvivel. På punkt efter punkt fortsätter man i de gamla hjulspåren – socialismens och kollektivismens politik gentemot valfrihetens, decentraliseringens och öppenhetens.

Sverige har fått en regering som inte betraktar skattehöjningar som nära nog självändamål. Det är en regering som vill stödja och stimulera vårt näringsliv – de stora och små enheter som utgör den allra yttersta garantin för vårt folks sysselsättning och för vårt välstånd. Sverige har fått nog av de senaste årens socialiserings- och byråkratiseringspolitik.

Herr talman! Jag har här pekat på de problem som vårt land i dagsläget brottas med. Den politik som regeringen presenterat i sin budgetproposition lägger grunden för en successiv sanering av svensk samhälls-ekonomi, men det kommer att ta tid. Jag har aldrig trott på domedagsprofetior, och jag tar också avstånd från dem som i dag utmålar bilden av Sveriges ekonomi som en ekonomi på sammanbrottets rand. Men om vi skall klara av det här – den svenska ekonomin är i grunden stark – fordras besinning och ansvarstagande från alla parter och alla partier. Det fordrar vilja att inte blunda för problemen och att med kraft gemensamt angripa dem. Med demonstrationspolitik eller önsketänkande kommer vi inte till rätta med våra svårigheter.

Vi måste helt enkelt återvinna balans gentemot omvärlden. Hur man än räknar har vi i Sverige ett alltför högt kostnadsläge. Tro inte att enbart en konjunkturuppgång löser alla våra problem. Tro inte att ökad inflation i andra länder hjälper oss. Vi måste helt enkelt få tillbaka den produktivtetsutveckling som vi hade tidigare och den lust till nyskapande som bidrog till att lägga grunden för vårt välstånd. Vi måste med andra ord, herr talman, producera mycket mera i förhållande till vad vi konsumerar.

Mina återstående 1,5 minuter skall jag begagna till att replikera herr Palme. Han talade om den nya regeringens handlingsförklaring. Oppositionen, sade han, blåste upp ideologiska motsättningar i valrörelsen.

Hur kan herr Palme tala om handlingsförklaring, när vi under knappt fyra månader fått ägna oss åt att ta itu med de allra värsta följderna av en politik som socialdemokraterna burit ansvaret för i 44 år? Efter valet har de kriser som socialdemokraterna sökt dölja framträtt i all sin nakenhet.

Sveriges "starka ekonomi" hette det t. o. m. efter valet, och man talade

om det dukade bordets ekonomi. Verkligheten ser annorlunda ut.

Vem var det som blåste till ideologisk strid, herr Palme? Vem lade fram *planhushållningens och dirigerings dokument* förrförra året? Vad fanns där av förståelse för företagande, för enskilda insatser och för initiativ och samförstånd? Vilka var det som talade om socialisering av hela branscher och om marksocialisering? Vem förordade Meidnerlönerna, makten över ägandet, makten i samhället och makten över företagandet? Kan man begära att en sådan politik skall vinna bred förståelse?

Att vi gick till angrepp mot den konfrontationspolitiken blir alltså i herr Palmes tappning att de borgerliga byggde upp barriärer i samhället. Vem var det som byggde upp barriärer?

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Får jag först anknyta till statsministerns slutord. I de flesta länder i världen förtrycker man människor som tycker annorlunda än de härskande. Varje dag får vi rapporter om terror och förföljelse. Som demokrater kan vi inte annat än känna vämjelse t. ex. inför trakasserier mot olikfärgade i Tjeckoslovakien, diskrimineringen av de flesta människorna i Sydafrika eller av regimens motståndare i Chile. Som ett fritt land och en av världens mest stabila demokratier får vi i Sverige aldrig upphöra att fördöma dem som fångslar och plågar människor på grund av ras, religion eller politiska åsikter.

Huvuddelen av denna debatt gäller ekonomin här hemma. När vi ser ut över industrivärlden finner vi hur man på många håll vårdar valutareserv och penningvärde med större omsorg än sysselsättningen. I Sverige har vi däremot en bred politisk enighet om att kampen mot arbetslöshet måste sättas främst i den ekonomiska politiken.

Regering och opposition har kunnat samlas kring värderingen att inget slöseri är värre, mänskligt och samhällsekonomiskt, än en stor arbetslöshet. Den som blir utan arbete förlorar inte bara lönen. Med jobbet försvinner också mycket av meningen i tillvaron, kamratskap och självrespekt.

Därför är det en styrka för människorna i Sverige att vi bevarar den grundläggande enigheten om vikten att värna rätten till ett arbete. Det hindrar självfallet inte att bedömningar och förslag kan skilja sig åt mellan partierna. Men den grundläggande värderingen om rätten till ett arbete skall vi verkligen bevara.

När vi för en ekonomisk politik som avviker från många andra industriländers, sker det inte utan svårigheter. Under en följd av år har vi nu medvetet valt i Sverige att hålla uppe den inhemska efterfrågan. Särskilt de stora industriländerna – USA, Västtyskland och Japan, som står för 60 % av industrivärldens samlade produktion – har haft en annan inriktning av sin ekonomiska politik. Det har fördröjt och försvagat uppgången i världsekonomin. Det har ökat underskotten i Sveriges utrikesaffärer. Det är det pris vi fått betala för att klara den fulla syssel-

sättningen.

Sverige har en öppen ekonomi. Exporten svarar för en tredjedel av vad vi producerar. För vår industri är det livsnödvändigt att kunna sälja utomlands. Vi har valt den öppna ekonomin av flera skäl. Viktigast är att den är förutsättningen för det svenska välståndet. Med tillgång till världsmarknaden och i internationell konkurrens blir produktionen effektivare än i nationell isolering och en allmän subventionering.

Men den här öppenheten gör oss självfallet också starkt beroende av vad som händer i vår omvärld. Hittills har vi klarat sysselsättningen hyggligt. Vid den senaste mätningen var ca 1,5 % av arbetskraften arbetslös. Antalet sysselsatta var högre än någonsin tidigare.

Det finns ändå anledning att känna stor oro för vad som kan hända på den svenska arbetsmarknaden under 1977. Uppgången i världsekonomin har blivit mer trevande än väntat. Vår konkurrenskraft har samtidigt försvagats. Det gör att vi inte får full del i den uppgång som trots allt sker i konjunkturen.

Många företag ligger nu också med överfulla lager. Om lagren skars ner i snabb takt redan innan vi fått en påtaglig konjunkturuppgång, skulle det få dramatiska följder på sysselsättning och produktion.

Antalet varsel om avskedande eller permittering har stigit kraftigt – de var under 1976 ungefär 40 % fler än 1975. Och varslen har ökat särskilt kraftigt de senaste månaderna. Att trygga sysselsättningen i en tid av hårda yttre påfrestningar är nu regeringens främsta ambition. Det gäller att visa uthållighet tills vi får rejäl hjälp av världskonjunkturen och samtidigt kan genomföra reformer här hemma som stärker vår ekonomi för framtiden.

Därför lägger regeringen fram en budget som håller efterfrågan uppe. Vi förlitar oss inte på vaga förhoppningar om att presidentskiftet i USA på kort tid skall lösa våra problem. Också om det nu blir mer av stimulanser i den amerikanska ekonomin tar det tid innan de hinner manglas i kongressen, omsättas i verkligheten och fortplantas till Europa och till Sverige.

Socialdemokraterna kritiserar underskottet i budgeten. Men detta är ju ett uttryck för regeringens satsning på att värna sysselsättningen, även till priset att vi inte lika snabbt som annars når balans i våra utrikesaffärer.

Regering och riksdag kan självfallet inte nu låsa den ekonomiska politiken för 18 månader framåt. Skulle den internationella uppgången komma snabbare och bli starkare än vad man i dag kan se, finns alla möjligheter att anpassa finanspolitiken till det nya läget. Att hålla ekonomin i balans och sysselsättningen uppe är inte en uppgift som klaras en gång om året. Men att utgå ifrån att allt redan om några månader kommer att utvecklas till det bästa är blåögt i överkant.

När budgeten lades fram hävdade oppositionen att regeringen hade släppt fram för många reformer. Gunnar Sträng förklarade i intervjuer att han skulle ha farit fram flitigare med rödpennan och prutat hårdare bland utgiftskraven. Han sade: "Det är klart att det finns motiv för varje

höjning. Men allt som kan motiveras är ju ändå inte nödvändigt.”

Det var med viss spänning man undrade var socialdemokraterna nu under motionstiden skulle gå fram bland utgiftskraven. Skulle man säga nej till de höjda barnbidragen? Skulle oppositionen skära ner den starka satsningen på vuxenutbildningen? Skulle man motsätta sig att Sverige nu för första gången passerar enprocentsmålet för vårt bistånd till de fattiga länderna? Skulle kulturen enligt oppositionen behandlas lika snålt som under den förra utbildningsministern?

Nej, det enda av betydelse man till sist valde att skära ner blev försvaret, där regeringen först senare i vår lägger sitt förslag.

Oppositionen är alltså i allt väsentligt med på regeringens utgiftsprogram, med dess starka inriktning på angelägna reformer som samtidigt ger nya arbetstillfällen.

Regeringens budget redovisar också åtgärder för att stärka vårt näringsliv och vår export. Bara genom ett näringsliv som har utvecklingskraft och konkurrensförmåga kan vi på sikt säkra sysselsättning, välfärd och ett fortsatt reformarbete.

Villkoren skall förbättras för de mindre företagen och för det nyföretagande som är så viktigt för framtiden. Också i ett kärvt kreditläge måste de mindre företagen få kapital för att bygga ut. Beskattningen i samband med generationsskiften skall göras om så att livskraftiga mindre företag kan leva vidare i stället för att köpas upp av storföretag, investmentbolag eller av staten. Krafttag skall vi ta mot blankettraseriet. Och vi bör förändra den allmänna arbetsgivaravgiften, differentiera den så att det ger en lättnad åt de minsta enheterna i näringslivet.

Samtidigt vet vi alla vad de stora exportföretagen betyder för svensk ekonomi. På deras förmåga att framgångsrikt konkurrera på världsmarknaden beror mycket av sysselsättning och välfärd i hela vårt land. Också många mindre företag är som underleverantörer beroende av hur det går för de stora.

Därför är det viktigt att inte kostnadsutvecklingen i Sverige rusar på snabbare än i andra industriländer. Det är ett gemensamt ansvar för arbetsmarknadens parter. Det är ett intresse i första hand för löntagarna, som drabbas hårdast av arbetslöshet och stagnation.

Men att hålla tillbaka kostnadsutvecklingen är självklart också en central uppgift för regeringen. Genom beslut av regering och riksdag lägger man grunden för bl. a. avtalsrörelsen.

Regeringen har givit klara besked om stegvisa reformer av skattesystemet, som har varit själva boven i inflationsdramat. Redan i år sänks marginalskatten för de flesta heltidsarbetande. Nästa år inflationssskyddas skatteskalorna. I slutet på det här året kommer de tre skatteutredningarna med sina förslag.

Det reformarbete som nu börjar på skatteområdet skall göra det möjligt för löntagarna att få sin del av en växande produktion utan att tvingas till bruttolönelyft som driver upp kostnaderna snabbare än i våra konkurrentländer.

Olof Palme tycks i dag vilja antyda att arbetskraftskostnaderna inte spelar någon större roll för priserna på våra varor. Det är en helt ny ekonomisk teori. Det är mycket som påverkar kostnadsläget, bl. a. löner, skatter och avgifter. Det är därför som vi steg för steg vill reformera vårt skattesystem så att mer av en löneökning får behållas och vi därmed kan få en lugnare avtalsrörelse.

Hur ställer sig då oppositionen till regeringens satsning på bättre villkor också för de mindre företagen och ett skattesystem som inte driver på inflationen så starkt som det hittillsvarande?

Jo, under stora ord om ekonomiskt ansvar föreslår socialdemokraterna en politik som är direkt ekonomiskt oansvarig.

Man har ingenting lärt av den debatt som vi hade i valrörelsen om de mindre företagens svårigheter. I stället går nu socialdemokraterna konsekvent in för att förvärra de här svårigheterna. Arbetsgivaravgifterna vill man höja särskilt kraftigt för de allra minsta enheterna i vårt näringsliv.

Ta som exempel en egenföretagare – en handlare, en jordbrukare eller en kulturarbetare. Vad innebär socialdemokraternas alternativa budget för honom eller henne? Jo, först höjer man arbetsgivaravgiften med ytterligare 1,5 % i socialdemokraternas skattealternativ. Det blir 2 % under större delen av 1977. Till det kommer en extra höjning för egenföretagaren av socialförsäkringsavgiften på 1 %. Sedan höjer man arbetsgivaravgiften ytterligare en bit för att finansiera en s. k. strukturfond.

Viktiga förbättringar i beskattningen av egenföretagarna, som regeringen drev igenom i riksdagen i höstas, vill man avskaffa. Bl. a. skall en hustru som arbetar i familjens företag enligt socialdemokraterna bara kunna få hälften av mannens lön. En direkt könsdiskriminerande bestämmelse, som vi tog bort i höstas, vill^o oppositionen nu åter införa! Den del av en egenföretagares årsinkomst som befrias från allmän arbetsgivaravgift skall sänkas från 30 000 kr. till 18 000 kr., enligt oppositionen. För dem som bor inom inre stödområdet – framför allt i Norrland – fördubblas dessutom den allmänna arbetsgivaravgiften. Den höjs från 2 till 4 %.

På punkt efter punkt skattes kärpningar, som ofta drabbar dem hårdast som redan har det svårast. Den nya oppositionen tycks ingenting ha lärt sig av debatten förra året om problemen för de mindre företagen och för egenföretagarna.

Det är inte det värsta. Det för vår ekonomi allvarligaste är ändå att socialdemokraterna i ett kritiskt läge inte vill göra någonting för att dämpa kostnadsutvecklingen. Tvärtom lägger man fram förslag som allvarligt skulle förvärra den.

Oppositionen avvisar blankt den reformering av vårt skattesystem som är nödvändig för att bryta spiralen skatter–löner–priser. Socialdemokraterna säger nej till inflationsskydd och tillgodoräknar sig därmed i sin alternativbudget 700 milj. kr. Det måste innebära att man säger nej till att fortsätta att reformera skattesystemet också nästa år. Socialdemo-

kraterna fullföljer därmed i opposition den handlingsförlamning i skattepolitiken som präglade partiet i regeringsställning.

Oppositionen vill redan i år ytterligare kraftigt höja kostnaderna för vår industri. I den politiken har man inte stöd av en enda oberoende ekonom.

Tror någon att det blir lättare att sälja svenska varor utomlands om man ökar priset på dem med ytterligare några procent, som socialdemokraterna vill med sina extra arbetsgivaravgifter?

Tror någon att det blir lättare för de företag som säljer här hemma, i hård konkurrens med importerade varor, att få folk att köpa sina varor om de skulle bli ännu dyrare?

Har svensk socialdemokrati aldrig hört talas om att vi i dag har svårigheter att få avsättning för våra produkter, att det är ett huvudskäl till varsel och uppsägningar och att ytterligare pålagor är ett hot mot sysselsättningen?

Av vilket skäl, Olof Palme, lägger ni fram en budget som skulle ytterligare försvåra för svenskt näringsliv och därmed för hundratusentals människor i vårt land?

Olof Palme talade nyss om risken att bli sin egen valrörelses fångar. Ingen kan bevisa den tanken bättre än herr Palme själv har gjort i opposition. "Lägg bara på en rad nya bördor på industrin och påstå att det inte spelar någon som helst roll för våra möjligheter att sälja på utlandet." Så har oppositionen blivit en fånge i sina gamla föreställningar, trots de erfarenheter vi alla borde ha kunnat göra av de senaste månadernas händelser.

Visst kan man få statsbudgeten att visa mindre underskott ett år med en sådan politik. Men det sker i så fall till priset av ökat hot mot sysselsättningen och en sämre utveckling för hela vår ekonomi under kommande år.

Budgeten börjar verka först om fem månader. Men redan första halvåret kan vi möta stora bekymmer på den svenska arbetsmarknaden.

Till en del handlar det om branscher i kris. Regeringen har föreslagit, eller kommer under våren att föreslå, statliga insatser för bl. a. varven, glasindustrin, sko- och tekobranscherna samt för Norrbottens Järnverk. De insatserna är mångdubbelt större än vad som skulle rymmas inom den s. k. strukturfond, som oppositionen föreslår. Allt prat om att regeringen är passiv är bara enkel propaganda från oppositionen. Åtskilligt har redan gjorts, ännu mycket mer planeras och skall göras.

Grunden för vårt näringsliv måste vara en vettig ekonomisk politik. Och företagen måste ha ett självklart eget ansvar för sin utveckling och för sina anställda. Men därutöver kommer den här regeringen aldrig att tveka att gå in med nödvändiga insatser för att klara regioner med särskilda problem – som t. ex. Norrbotten – eller hjälpa branscher med speciella omställningssvårigheter – som t. ex. sko-, teko-, varvs- och glasindustrin.

Det var ju inte minst för att staten med tillräcklig kraft skulle kunna

möta sådana verkliga behov som vi med sådan kraft i valrörelsen vände oss mot att staten av dogmatiska skäl dessutom skulle gå in där man inte kan göra någon nytta eller där den kanske t. o. m. gör skada, som t. ex. vid ett förstatligande av all läromedelsproduktion.

Men svårigheterna under första halvåret i år har en sådan bredd att det inte räcker med insatser i särskilt utsatta branscher. Ett huvudansvar för att klara sysselsättningen ligger på arbetsmarknadspolitiken. De totala siffrorna över sysselsättningen döljer många omställningsproblem. Finansplanen räknar med att industrisysselsättningen i år går ned med 20 000–30 000 personer och att det vägs upp med att ca 35 000 fler anställs i offentlig tjänst. Men en arbetare som friställs i industrin kan inte utan vidare gå in i barnomsorg eller i vård. Arbetsmarknadspolitiken står därför inför den dubbla uppgiften att skapa jobb åt människor som är eller blir arbetslösa och att skaffa utbildade människor till viktiga tjänster som är eller blir lediga.

Vi har nu tagit nya initiativ till de insatser som är nödvändiga. Regeringens bestämda föresats är att göra allt vi kan för att Sverige skall kunna klara sig igenom hela den utdragna lågkonjunkturen utan en omfattande arbetslöshet.

Genom beslut i höstas förlängdes en rad insatser för arbetslösa ungdomar, som har det särskilt besvärligt när det blir få nya jobb.

De senaste månaderna har vi också kraftigt ökat beredskapsarbetena och arbetsmarknadsutbildningen. I december var 31 500 personer sysselsatta i beredskapsarbete. Det är 12 000 fler än ett år tidigare. 50 000 personer var i arbetsmarknadsutbildning. Det är en ökning med nästan 10 000 jämfört med december 1975. De här ökade insatserna har i hög grad riktat sig till ungdom. Antalet ungdomar i beredskapsarbete – i huvudsak praktikplatser i statlig, kommunal eller enskild tjänst – ökade från 9 600 i september till omkring 17 000 i december, dvs. med mer än 70 % under tre månader efter valet.

Vi har också förlängt och lagt om lagerstödet så att inte företagen skall behöva paniksälja sina stora lager, med de negativa verkningar det skulle få på sysselsättningen. Häromdagen beslutade regeringen om ett omfattande paket med ytterligare arbetsmarknadspolitiska åtgärder under våren.

Ytterligare 500 milj. kr. anslås till beredskapsarbeten. Det blir under våren 10 000 fler platser i arbetsmarknadsutbildning, som också görs mera attraktiv genom att utbildningsbidraget höjs med 30 kr. om dagen. Statliga och kommunala industribeställningar för omkring 400 milj. kr. tidigareläggs. Stödet till företag som utbildar personal, vilken annars skulle hotas av avsked eller permittering, ökas tillfälligt från 8 kr. i timmen till 25 kr. i timmen. Bidraget skall kunna utgå också för utbildning i medbestämmandefrågor. Det är särskilt värdefullt mot bakgrund av den nya medbestämmandelagen.

En rad åtgärder syftar till att hjälpa särskilt ungdomar och kvinnor som är nytillträdande på arbetsmarknaden. Statsbidraget för kommunala

beredskapsarbeten för ungdom skall utgå med 75 %. Sådana arbeten öppnas nu också för nytillträdande på arbetsmarknaden som är över 25 år, och det är framför allt kvinnor.

En huvudtanke bakom det här paketet är att vi i första hand bör möta arbetslösheten *inne* i företagen. Jag har hört en och annan klagas över att följderna då blir en mindre snabb ökning av produktionen per anställd än annars. Och givetvis skulle vi kunna köpa oss en snabbare stegring av produktiviteten i företagen genom att låta fler anställda slås ut från den öppna arbetsmarknaden. Men vi har i Sverige det synsättet att människor har rätt till ett arbete. Då är det både mänskligare och ekonomiskt klokare att i dåliga tider låta de anställda så långt som möjligt stanna kvar i företagen, bl. a. för att vidareutbilda sig, än att först slå ut dem och sedan på nytt gå ut och jaga efter yrkeskunnig arbetskraft när de bättre tiderna väl kommer.

Min mening till företagen är därför: Utnyttja så långt som möjligt det ökade stöd som nu ges för att hålla kvar personal under besvärliga månader i stället för att permittera!

På sina håll i debatten har man sökt konstruera en motsättning mellan generella stimulanser till ekonomin och mer selektiva arbetsmarknadspolitiska insatser i form av branschstöd. När regeringen beslutar om selektivt inriktade åtgärder påstår man att den övergett tron på allmänna stimulanser till ekonomi och näringsliv.

Det är ett besynnerligt resonemang. Självklart måste regeringen använda både generella och selektiva medel för att hålla ekonomin i balans och skydda sysselsättningen. Vi tänker inte avstå från att förbättra de allmänna villkoren för de mindre företagen bara för att vi också måste göra omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser. Miljardinsatserna för att rädda Norrbottens Järnverk blir inte överflödiga bara för att det *också* är viktigt att budgeten bidrar till att hålla uppe efterfrågan i ekonomin.

Den påstådda motsättningen mellan generell och selektiv politik är bara en myt. Lägre arbetsgivaravgifter i det inre stödområdet är viktiga – de hindrar inte lokaliseringsspolitiska insatser till företag inom området som har viktiga projekt. Införandet av rimligare regler vid generationsskiftet för mindre företag hindrar naturligtvis inte att man samtidigt stöder tekoindustrin, glasbruken eller andra branscher i kris.

Det är orimligt att säga sig vara för antingen generella eller selektiva insatser. Det blir ofta en kombination av åtgärder. De speciella svårigheter som alltid kan uppkomma i en ekonomi löser man enklare om det allmänna klimatet för vårt näringsliv är gott. Omvänt bidrar viktiga selektiva insatser, t. ex. i form av arbetsmarknadsutbildning, till att stärka näringslivets allmänna konkurrenskraft.

Det är alltså inte någon som helst motsättning i att regeringen *både* beslutat om ett omfattande arbetsmarknadspolitiskt program för våren och lagt fram en budget som bidrar till att under andra halvåret hålla uppe aktiviteten i ekonomin.

Budgeten ger med den här uppläggningsen också utrymme för att full-

följa och utveckla det sociala reformarbetet. Men den nya regeringen har självfallet mycket kvar att uträtta.

Jag läste häromdagen på nytt igenom en del av den socialdemokratiska propagandan i valrörelsen. Redan regeringsförklaringen och den första budgeten är en effektiv dementi av årtal av socialdemokratisk demagogi. Det medger också Olof Palme i dag. Vi fick en fortsatt social välfärds-politik, och oppositionens kritik ligger nu på ett helt annat plan.

Tryggheten för de äldre kommer i fara med en ny regering, hotade man i stora annonser. Nu ökar vi folkpensionen. Bostadstilläggen förbättras för många pensionärer. Vi skall bygga ut långtidsvård och hem-sjukvård för de äldre som behöver vår omsorg. Här har regering och opposition en gemensam ambition.

Den plan för utbyggnad som socialdemokraterna nu lagt fram i en motion har ungefär samma innehåll som motsvarande plan hade i en motion från folkpartiet för ett år sedan. Planen kommer inte närmare sitt förverkligande genom det socialdemokratiska förslaget om anslag till landstingen. Oppositionen vill ju nu ta tillbaka ungefär lika mycket av landstingen i form av höjda arbetsgivaravgifter. För en del landsting i Norrland skulle t. o. m. höjningen av arbetsgivaravgifterna bli större än de föreslagna ökade bidragen till långtidsvården.

Valet gäller jämställdheten mellan män och kvinnor och om vi skall få mer tid för barnen, annonserade socialdemokraterna i valrörelsen och menade att bara en socialdemokratisk regering kunde klara den uppgiften. Nu kommer förslag från regeringen om kortare arbetsdag för småbarns-föräldrar och utbyggnad av föräldraförsäkringen. Stödet till kommunernas barnomsorg ökar i budgeten med 600 milj. kr. Regeringen fullföljer planen för 100 000 nya daghemplatser på fem år.

Det är viktigt att kommunerna nu verkligen tar sitt ansvar med hjälp av de förbättrade statsbidragen. Den oro som funnits på sina håll att man skulle riskera att förbygga sig på daghem har visat sig helt obefogad. När fler daghem kommit till har också fler ställt sig i daghemskön.

Vi arbetar även vidare med många andra åtgärder för att skapa ett familjevänligare samhälle och bryta diskrimineringen av kvinnorna. Äk-tamakeprövningen i studiemedelssystemet skall steg för steg avvecklas. Jämställdhetskommittén räknar med att inom ungefär ett år kunna ta fram förslag till en lag mot könsdiskriminering.

De här och andra åtgärder förändrar inte på en gång de fördomar som bär upp diskrimineringen av kvinnorna. Vi måste jämsides med viktiga reformer driva en målmedveten opinionsbildning mot en gammal roll-fördelning som ännu lever. Ännu tar t. ex. en förskräckande liten del av männen sin fulla del av hemansvaret. Vi måste fortsätta kampen för ett samhälle där människor inte bedöms efter kön utan efter sina personliga egenskaper.

Den internationella solidariteten kan bara garanteras av en socialde-mokratisk regering, hävdade Olof Palme i valrörelsen. Men först med den nya regeringen tar Sverige steget över enprocentsmålet för vårt u-

landsbistånd. Stödet till kampen för frigörelse i södra Afrika ökar kraftigt.

En borgerlig valseger skulle innebära ett hot mot förnyelsen av arbetslivet och de anställdas rätt till inflytande och större trygghet på jobbet. skrev Olof Palme i helsidesannonser dagarna före valet. Vi lägger snart fram förslag till en ny arbetsmiljölag, som i viktiga avseenden skärper kampen mot dåliga arbetsmiljöer. De anställda skall få större inflytande över hela sin arbetsmiljö, också den som har med arbetsorganisation och trivsel att göra. I budgeten får arbetarskyddet ökade resurser för att kunna föra ut den nya lagen i verkligheten.

Valet gäller om Sverige även i fortsättningen skall klara jobben, sade Olof Palme i valrörelsen. Han påstod att bara hans eget parti kunde ge den tryggheten. Nu ser vi en ny regering som genomför kraftfulla arbetsmarknadspolitiska insatser för att klara sysselsättningen under bekymmersamma månader.

Regeringen lägger fram en budget som håller uppe efterfrågan i vår ekonomi och som ger många nya arbetstillfällen i stat och kommun.

Regeringen förbättrar villkoren också för de många mindre företagen, som betyder så mycket för sysselsättning och förnyelse i vår ekonomi.

Regeringen reformerar skattesystemet så att vi kan dämpa kostnadsutvecklingen och stärka vår industris konkurrenskraft.

Det visar att Sverige har en regering som, för att använda de socialdemokratiska annonsorden, inte tvekar när människornas trygghet hotas. Vi sätter sysselsättningen främst.

De erfarenheter som människorna själva nu kan göra är därför viktiga. De socialdemokratiska anspråken på att ha monopol på löntagarkrav, reformvilja och solidaritet har fallit samman. Också en regering utan socialdemokrater söker med kraft att trygga jobben, förnya arbetslivet, arbeta för jämställdhet mellan kvinnor och män, öka vår internationella solidaritet i handling och driva på reformarbetet. På viktiga områden gör vi det med långt större konsekvens och övertygelse än någonsin den gamla regeringen.

Men vi gör det *utan* socialistisk centralstyrning, maktkoncentration och byråkratisering. Det var för en sådan inriktning på sociala reformer utan socialism som folkpartiet sökte och fick väljarnas förtroende.

Herr PALME (s):

Herr talman! När man har suttit här och lyssnat en lång tid på de tre borgerliga partiledarna, slås man av en sak. Det verkar nästan som om de trodde att de fortfarande befann sig i opposition. Huvuddelen av tiden har ägnats åt att gräla på socialdemokraterna, att ställa det socialdemokratiska alternativet i centrum. Vi kanske borde vara smickrade, men det är nog litet ofruktbart för dem som skall regera landet att bete sig på det sättet.

Herr Fäldin uppehöll sig mycket vid kärnkraften. En statsminister kanske skall ha ambitionen att samla landet, men i stället sökte han stort gräl om energipolitiken. Låt mig säga att jag bara har framhållit

att alla partier nu tydligen är överens om att bygga minst 10 reaktorer, att det får förutsättas att dessa skall producera elektrisk ström och att någon principskillnad inte finns mellan 10, 11, 12 eller 13 reaktorer. Det är klart att herr Fälldin måste söka grälet för att kunna dölja reträtten, men det gagnar ju inte precis sammanhållningen.

Vad beträffar talet om att vi inte skulle tillgodose säkerheten är bara att säga att det finns en koncessionslagstiftning, en atomenergilag som medger att man ställer utomordentligt hårda säkerhetskrav. Vi har ingen koncessionslagstiftning när det gäller tandkräm och kemiska produkter, utan där råder ett helt annat förhållande. Det är alltså ett rent kunskapsfel som herr Fälldin här har begått, och det är litet synd, för en del människor kan ju gå på det.

Herr Ahlmark uttryckte sin lycka över att samarbeta med moderaterna. Det föreföll som om det pågick mangling för öppen ridå. Herr Bohman stod först och lovade en förskräcklig massa skattesänkningar, och sedan kom herr Ahlmark och lovade en förskräcklig massa utgiftsökningar. Vad som skall bli av det vet inte jag.

Om löntagarna talade ni knappast. Ni vände er till grupper som hönder och företagare och anklagade oss för att lägga bördor på dem. Men ta exempelvis barnomsorgen! Alla löntagare får vara med och betala för den, men ni genomdrev att företagarna skulle befrias från avgiften för barnomsorgen – som om företagarna inte skulle ha några barn. När vi försöker rätta till denna uppenbara orättvisa, då talar ni som om det vore fråga om en konspiration mot landets företagare. Det är ju ganska orimligt.

Herr Ahlmark säger att vår kritik nu är helt annorlunda. Nej, den är på precis samma plan. En stabil ekonomi är förutsättningen för reformer. Jag tycker inte att det är bra att betala välfärdspolitiken med lån i utländska banker. Jag tycker inte att det är bra om man lovar en skattesänkning och skall betala den med lån i schweiziska och amerikanska banker. Skall man göra en skatteomläggning nästa år, så skall den finansieras – man skall icke låna till den i utlandet.

Inläggen från de borgerliga partiernas representanter bekräftar vad vi har sagt i vår motion, nämligen att regeringen inte förstått vilka krav läget ställer på den ekonomiska politiken. Regeringens svaga finanspolitik motiveras med att konjunkturutvecklingen inte blev vad man trodde och att sysselsättningen nu kräver denna expansiva politik. Det ligger emellertid en egendomlig perspektivlöshet i det här synsättet.

När vi under 1974 drabbades av oljeprischocken och av en stagnerande världshandel, då var det motiverat att föra en expansiv ekonomisk politik för att rädda sysselsättningen. När vi under 1975 drabbades av den värsta lågkonjunktur som vi upplevt sedan 1930-talet var det också motiverat att föra en allmänt expansiv politik. Men nu befinner vi oss i en uppgångsfas – det säger ni själva i er finansplan. I det läget föreslår ni en politik som är mera expansiv än tidigare och som innebär mera påspädning, större underskott och större utlandsupplåning än någonsin tidigare

i vår historia.

Vårt budgetalternativ står för en helt nödvändig åtstramning av statsfinanserna. Vi föreslår en rad inkomstförstärkningar, av vilka flera har valts för att åstadkomma energibesparing. Den inkomstförstärkning som består av en höjning av arbetsgivaravgiften innebär, säger de borgerliga, att man lägger ytterligare bördor på företagen och därmed motverkar strävandena att förbättra kostnadsläget och balansen i utrikeshandeln. Om det resonemanget vill jag säga två saker.

För det första har vi grundad anledning att räkna med att om den av oss föreslagna avgiftshöjningen genomförs så kommer den att beaktas i det pågående förhandlingsarbetet. Det har vi gjort upp med LO och TCO, och den överenskommelsen står fast. Talet om att vårt budgetalternativ höjer företagens kostnadsnivå och försämrar kommunernas ekonomi under 1977 är alltså grundlöst. Företagens och kommunernas arbetskraftskostnad blir densamma. Och när det gäller den statsfinansiella effekten av våra förslag har vi använt exakt samma beräkningsmetoder som ni själva.

För det andra kommer det verkligt stora hotet mot de svenska företagens kostnadsnivå och internationella konkurrenskraft från den borgerliga regeringens slappa finanspolitik. Det är ni som lägger bördor på företagen genom ert stora budgetunderskott, som driver på inflationen och försämrar exportföretagens konkurrensförmåga. Det är ni som skapar finansieringsproblem för näringslivet genom att staten, trots er jättelika internationella upplåning, får lägga beslag på en så stor del av den svenska kreditmarknaden. Det är ni som inte förmått att i tid vända utvecklingen. Det är vi socialdemokrater som i oppositionsställning har fått ta på oss ansvaret för detta.

Ni återkommer i era inlägg till talet om de förlorade marknadsandelarna. Jag skall inte här upprepa alla de reservationer som konjunkturinstitutet har gjort i sina analyser men som förtigs i finansplanen. Jag skall inte upprepa den förödande kritik som riktats mot dessa beräkningar av de fackliga ekonomerna för att man inte tagit hänsyn till den svenska exportens varusammansättning och länderfördelning. Jag märkte att herr Ahlmark bara kastar ut alla fackliga ekonomer såsom varande icke oberoende. Det har sagts många gånger förut att våra arbetskraftskostnader, taget över en litet längre period, ökat i samma takt som våra konkurrenters.

Jag vill slå fast en sak, och det är att ni uppnår ingenting genom att göra löntagarna och deras organisationer till syndabockar för den ekonomiska utvecklingen. Den är ett resultat framför allt av de internationella marknadskrafternas härjningar. Problemen finns i länder med höga löner och i länder med låga löner. Gå därför inte ut och skapa ökade motsättningar i vårt land. Vi lever i en tid då vi behöver ett ökat samarbete mellan löntagare, företagare och samhälle. Finansplanens ensidiga fix-

ering vid lönerna har emellertid lagt grunden – och en befogad grund – för misstro mot regeringens avsikter och dess förmåga att lösa problemen.

Herr Bohman började sitt anförande med att ställa ut väldiga löften om skattesänkningar. Han sade att nu var det slut på skattehöjningarna. Men han sitter ju i en regering som för några veckor sedan har föreslagit kraftigt höjd bilskatt, höjda arbetsgivaravgifter, höjd skatt på vin, sprit, cigaretter, tobak och elektrisk ström. Det är resultatet av era löften om sänkta skatter, och det förtiger herr Bohman.

Men det väsentliga är ju detta: Vad tänker ni göra i finanspolitiken, om er egen konjunkturprognos slår in? Här har vi nu fått höra hur herr Ahlmark har lovat ökade utgifter och hur herr Bohman har lovat minskade skatter på alla möjliga punkter. Men utgångspunkten för er löftekarusell är ju det största budgetunderskottet och den största statliga utlandsupplåningen i vår historia. Ändå fortsätter ni: Mera utgifter och lägre skatter i konkurrens med varandra. Ni har själva förutspått en konjunkturuppgång under 1977 och räknar med en exportökning på 7 %, med industriinvesteringar och tillväxt i konsumtionen. Samtidigt driver ni en allt lättsinnigare finanspolitik som ökar inflationen och likviditeten. Men hur tänker ni då lägga om er ekonomiska politik för att den skall passa till den konjunkturutveckling som ni själva förutspår? Kommer löntagarna att få klara besked, innan avtalsrörelsen går in i sitt slutskede, om innebörden av omläggningen av den ekonomiska politiken, eller kommer ni att fortsätta att bara lova mera utgifter och lägre skatter? Står statsministern bakom de uttalanden som ekonomiministern gjort – mummel och antydningar om en höjning av momsens och tvångssparande?

Detta är realiteter, och det är ett berättigat krav från svenska folket som står kvar. Ni talar så vackert om sänkning av skatterna och höjning av utgifterna. Är det i själva verket en höjning av momsens och tvångssparande som ni menar, bara så, att ni försöker komma smygande med det i efter hand? Ge klara besked alla tre, om möjligt på en gång.

Jag har sagt att den borgerliga regeringen stod oförberedd inför strukturproblemen inom industrin. Ni talade ju bara om öststatsförtryck och annat under valrörelsen, aldrig om detta. Vi har inte alls sagt någonting annat än att staten måste spela en viktig roll för att hjälpa till med att lösa strukturproblemen. Hela hösten har ni bara ägnat er åt en sak, nämligen att försöka lägga ansvaret för strukturproblemen på arbetarna och tjänstemännen och säga att de har för bra betalt. Ni har suttit inlåsta för mycket och har inte kunnat följa vad som sker i världen. Ta järnindustrin, stålindustrin! I Frankrike går de största stålverken vart och ett med 800 milj. kr. i förlust per år. 20 000 löntagare har korttidsarbete, 9 000 av 48 000 skall avskedas, och i Lorraine skall flera stålverk läggas ner, så att 16 000 människor blir utan arbete. Har också de för låga löner? Lönerna där är ju hälften så höga som de svenska. Eller är lönerna för höga inom varvsindustrin och textilindustrin?

Det gäller alltså strukturförändringar som kräver en aktiv näringspolitik

med socialt ansvar för att kunna bemästras. Gå då inte ut och gör löntagarna och dem som står i jobbet – i stålindustrin, i textilindustrin, i varvsindustrin – till syndabocker för en utveckling som har sin grund i hur marknadshushållningen och marknadskrafterna härjar i världen. Det är orättvist och socialt oförsvarligt.

Vi säger inte till de här arbetarna att problemet beror på att deras löner är för höga, utan vi säger: Visst måste vi visa återhållsamhet, och därför är vi beredda att föra en stram ekonomisk politik, som gäller också er. Men återhållsamheten räcker inte. Vi skall tillsammans med er och era företag försöka åstadkomma positiva lösningar på problemen. Och då skrämmer vi inte med staten, ty vi vet att statens insatser behövs. Fråga varvsarbetarna i Göteborg och textilarbetarna i Borås, fråga stålarbetarna! Vi skrämmer inte, som de borgerliga, med löntagarorganisationerna, ty löntagarna är människor de också och deras organisationer har betytt så ofantligt mycket för samhällsutvecklingen i vårt land, och det kommer de att fortsätta att göra. Det kan ingen borgerlig regering hindra.

Därför menar jag att den borgerliga regeringens agerande inte bara har lett till att oron och otryggheten har ökat i vårt land. Jag möter utlänningar som säger att vi har en regering som nästan har dödförklarat svensk industri, och det påverkar naturligtvis dess exportmöjligheter. Det är illa nog. Men det är illa värre att vi kan minska framtidstron genom att sprida denna pessimism och dessa dystra förutsägelser.

Och än allvarigare: ni är i full färd med att lägga mycket tunga bördor på framtiden. Ni fördubblar på ett år upplåningen i utlandet och skapar det största budgetunderskottet i vår historia. Det sker icke i en stor internationell konjunkturkris utan i början av en internationell konjunkturuppgång. Vi som försöker se fram mot 1980-talet och alla de många väldiga sociala behov som vi då har att klara frågar oss: Varför skall 1980-talets människor få ägna en väsentlig del av sin kraft till att betala ränta och amorteringar på de lån som den borgerliga regeringen ställde till med – en borgerlig regering som bara försöker ställa löntagarna vid skampålen när deras eget lättsinne och deras egen överbudspolitik har mycket större skuld till de svårigheterna?

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! I valdebatten och även i dagens debatt har frågan om kärnkraften spelat en stor roll. Många anser att den var en av de viktigare anledningarna till att den borgerliga regeringen fick träda till.

Men sedan regeringen väl börjat regera så har kärnkraftsanshänkarna kunnat andas ut. Det ena sveket har avlöst det andra. Vallöftena är nu bara ett minne – och statsminister Fälldin uppträder på den punkten som om han hade drabbats av minnesförlust. Nu ligger den s. k. villkorspropositionen här på riksdagens bord. Statsministern och centern har här än en gång slagit till reträtt från sina så stolta och entydiga vallöften.

Centern har med villkorspropositionen på sikt försatt sig i en förödande

position. Förslaget innebär nämligen ytterligare en reträtt jämfört med regeringsprogrammet. Att svika vallöften stegvis är naturligtvis ett sätt att dämpa reaktionerna hos de svikna. Det är en beprövad metod. Men det är inte säkert att gamla märken gäller i fråga om kärnkraften.

Riktmärke nummer ett vid utarbetandet av villkorspropositionen har varit att få till stånd en skrivning som möjliggör fortsatt borgerligt samregerande. Det är inte kärnkraftsriskerna utan nyvalsriskerna som har stått i centrum för författarnas intresse. Riktmärke nummer två har varit att lugna profitintressena bakom det svenska kärnkraftsprogrammet. ASEA:s nye chef förklarade t. ex. häromdagen i en intervju i Dagens Industri framt att det enda som vägleder ASEA i fråga om produktutveckling och ny teknik är att det blir klirr i kassan. Han ser nu på framtiden med tillförsikt, för villkorspropositionen har verkligen uppnått båda sina syften.

Lagförslaget innebär att när det passar sig kan regeringen peka på att ansvaret för villkorens uppfyllande ligger på kraftbolagen. Samtidigt förbehåller sig regeringen rätten att tolka om villkoren är uppfyllda eller inte.

Hur kärnkraftsintressenterna ser på läget illustreras av Vattenfalls chef Jonas Norrby, som i en intervju i tidningen Byggnadsarbetaren säger att han utgår ifrån att regeringen inte kommer att göra någon bokstavstolkning av kravet utan en rimlighetstolkning. Ingen har bestritt den uppfattningen, men herr Fälldin har ju möjlighet att göra det här i dag, om han vill.

Det flytande läge som förslaget avser att åstadkomma blir dyrt för svenska folket. Om man i stället nu hade stoppat marschen in i kärnkraftssamhället, skulle en ny energipolitik ha kunnat tvingas fram. Det är symptomatiskt att regeringen inte försökt formulera någon ny energipolitik. Om man hade sagt stopp, hade alla omställnings- och sysselsättningsproblem som sammanhänger med de påbörjade kärnkraftsbyggena kunnat mötas med planerade åtgärder. Man hade vetat precis vad man hade haft att rätta sig efter.

Varför avvisar herr Fälldin nu också tanken på folkomröstning i kärnkraftsfrågan? Är det bara för att rädda samregerandet?

Under valrörelsen framträdde alltså centern som företrädare för kärnkraftsmotståndet. Men nu närmar sig och genomför centern mer och mer den moderat-socialdemokratiska kärnkraftspolitikerna.

Tidigare har centern också försökt ge sken av att den var decentraliseringspartiet, att centern var det parti som slog vakt om små inkomsttagare. Men vad har det blivit av detta? Inga åtgärder har ännu annonserats, vare sig i regeringsförklaringen eller någon annanstans, för att bryta maktkoncentrationen över det svenska näringslivet. Storfinanserna sitter inte bara i orubbat bo, den nya regeringen visar en ännu generösare inställning än den gamla. Vi har ännu inte sett ett enda förslag från den nya regeringen, som skulle innebära någon inskränkning för kapitalägarna. Vi har ännu inte sett ett enda förslag från regeringen som

skulle gå ut över de stora monopolföretagens makt.

Ni säger att ni är motståndare till maktkoncentration, men när får vi några konkreta förslag som visar att ni vill bryta denna koncentration?

Och när får vi ett konkret exempel på decentralisering – detta rätt krystade ord som centern så flitigt har lanserat? Har ni tänkt decentralisera storföretagen, och vilka företag är det som står först på listan?

När det gäller värnet om dem som har små inkomster fortsätter ni i centern vägen bort från den framtoning som ni en gång försökte skaffa er. Finansplanen är, som det har sagts tidigare här i dag, ett direkt angrepp på löntagarna i årets avtalsrörelse. Regeringens största parti, centern, genomför nu med högerens och Svenska arbetsgivareföreningens hjälp en fördelningspolitisk linje som knappast kan ha varit den som ni tidigare har gett uttryck för.

Om inflationen säger man egentligen bara att den beror på löntagarna. Några andra åtgärder än herr Bohmans hot mot löntagarna föreslår man inte – och har inte vidtagit. Vi får bereda oss på en kraftig inflation också under 1977, men regeringen angriper inte inflationens orsaker. Regeringen angriper bara löntagarna. Nu har herr Bohman visserligen i finansplanen sagt att alla grupper skall visa återhållsamhet. De gåvor till kapitalägarna som arbetsmarknadsministern tänker sprida till företagen vittnar dock inte om någon återhållsamhet. I stället för en nödvändig styrning av resurser delar regeringen ut mer pengar till kapitalägarna som dessa kan ha till sin spekulation.

När man läser finansplanen reser sig dessa frågor: Vilka fördelningspolitiska medel kommer regeringen att tillgripa för att förmå företagen att visa återhållsamhet? Hur tänker ni öka beskattningen av bolagsvinsterna? Hur kommer ni att förmå företagen till den återhållsamheten? Skall vi möjligen tolka det så, att man är överens med Metall om det förslag som Metall framsörde häromdagen om att man skall hålla inne utdelningen till aktieägarna i de företag som hotar med permitteringar?

Någon återhållsamhet visar regeringen inte heller när det gäller satsningen på militären. De medel som anslås till militären motsvarar i huvudsak överbefälhavarens dyraste alternativ. Dessutom ökar man insatserna för beredskapen mycket kraftigt. Krigsriskerna kan väl inte sägas ha ökat under det senaste året, men ändå ökar regeringen anslaget till beredskapsstaterna med över 3 miljarder kronor och skriver kraftigt upp de direkta militärutgifterna!

Sådan är ju den borgerliga politikens karaktär på område efter område. Demagogin från valrörelsen, som ibland kunde låta riktigt folklig, har nu förbytts i öppen klasspolitik. Överheten och generalerna får sitt, medan barnfamiljerna och pensionärerna får vänta och löntagarna utsätts för hotelser i avtalsrörelsen.

Från vår sida menar vi att en sådan politik måste mötas med ökad aktionsenighet och mobilisering inom hela arbetarrörelsen mot storföretagen och monopolerna. Vi utgår i det fallet från vår socialistiska sam-

hällsuppfattning. Linjen måste vara att bekämpa storfinansens och att avveckla samverkan med denna storfinans.

Vårt parti har länge informerat om den väldiga maktkoncentration som ägt rum i Sverige. Nu har också den fackliga rörelsen påvisat hur kapitalkoncentrationen under senare år ytterligare skjutit fart. Därför utgår vi från att möjligheterna nu är betydligt större än tidigare att skapa en bred enighet i kampen mot storfinansens och dess företrädare i regeringen.

En handfull personer styr och ställer i praktiskt taget alla de stora bolagen under det att allt fler människor blir direkt beroende av storfinansens för sin framtid och för sin försörjning. Därför måste den privata maktkoncentrationen brytas så att demokratin på arbetslivets område skall kunna utvecklas. Ett stopp för rovdriften på miljön och den livshotande kärnkraftspolitiken kräver också en politik som är riktad mot storfinansens. Vi är helt övertygade om att enighet om detta kommer att växa fram ute på arbetsplatserna. Det innebär inte att alla ideologiska skillnader kommer att suddas ut, men det är helt klart att enigheten i kampen för en annan politik kommer att växa.

Vi ställer sådana frågor i förgrunden som frågan om vidgad demokrati på arbetsplatserna. Vi ställer frågan om kampen mot dyrtiden i förgrunden. Opinionsen för prisstopp och för slopandet av moms på maten växer. Opinionsen för en demokratisk skattepolitik växer också, liksom opinionsen för en hårdare beskattning av bolag och privata förmögenheter.

Andra frågor som måste ställas i förgrunden som ett alternativ till den borgerliga politiken är frågan om jämlikhet mellan män och kvinnor. Folkpartiet försökte ju i valrörelsen ta den frågan på entreprenad, men det har inte blivit mycket i konkret handling av det vare sig i regeringsdeklarationen eller i några andra sammanhang.

Det handlar om lika lön för lika arbete och lönemässig uppvärdering av de traditionella kvinnoyrkena samt om kortare arbetsdag för alla och bra daghemsplatser åt alla barn. Vi menar att genomförandet av de här kraven också måste ingå som en viktig del i en allmän kamp mot kvinnoarbetslösheten.

Jag har tidigare nämnt kärnkraften. Vi ställer där som en huvudfråga kravet på folkomröstning för ett omedelbart stopp för kärnkraften samt vidare en ny industripolitik.

Detta är enligt vår mening huvudpunkterna i de krav som måste ingå som alternativ när det gäller den borgerliga regeringens löntagarfientliga politik såsom den har uttryckts både i regeringsförklaringen och inte minst från talarstolen här i dag.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr STRÄNG (s):

Herr talman! Efter 44 år har vi nu fått en borgerlig budget, sade herr Bohman. Den är inte någon särdeles upplyftande läsning, om jag får göra en kommentar.

När herr Bohman talar utanför riksdagen är det i regel ingen måtta på de dystra och negativa inslagen i hans budskap. Han har varierat konfekten litet grand i sitt inlägg här i dag; han brukar göra det. Hans tal brukar präglas av dels att det är ett gammalt fint samhälle vi allesammans lever uti, dels att vi lever i ett samhälle där situationen egentligen är under all kritik.

När herr Bohman är ute i bygderna och talar om det dystra och besvärliga läget tar jag det väl närmast såsom ett uttryck för att han har ett behov av att få något försvar för en statsverksbudget som präglas av långt gående lättsinne i fråga om att hålla ordning på statens utgifter; den slutar ju på 16 miljarder i underskott, vilket förmodligen är i underkant. Får herrarna fortsätta som ni har börjat, så kan det säkerligen bli några miljarder till innan budgetåret är slut, det har jag en otäck känsla av.

Nu vill man ha absolution för det här, och då talar man om att man måste uppehålla den fulla sysselsättningen. Regeringen säger att den vill det, och vi får väl tro den på orden. För detta tillämpar man ett system, där man dock inte helt och fullt har kunnat hålla linjen med de generella stimulanserna utan av verkligheten har tvingats in i även någonting av riktad och selektiv politik. Man har emellertid kostat på sig en skattesänkning som går till både dem som behöver den och dem som inte behöver den, och den politiken har ju en klar inriktning mot generell stimulans.

Det här budgetförslaget, som omfattar sista halvåret 1977 och första halvåret 1978, slutar som jag ser det på det enorma underskottet om 16 miljarder. Vill man passa in den statsverksbudgeten i ett samhälls-ekonomiskt sammanhang, får man följaktligen försöka bedöma hur ekonomin ter sig fr. o. m. juli månad 1977 t. o. m. juni månad 1978. På den punkten har man ingenting annat att tillgå än de internationella ekonomiska prognoser som är uppsamlade runt om i världen och presenterade av OECD:s ekonomiska sekretariat. Herr Bohman har ju redovisat detta i sin finansplan, så på den punkten skall jag inte anklaga honom.

Man talar om att mellan 1975 och 1976 vände konjunkturen. 1976 representerade ett medeltal i tillväxten på ca 5 %, och 1977 kommer att representera en tillväxtsats på ungefär 4, kanske 4,5 %. Det här slog man fast innan vissa händelser inträffade ute i världen. Därefter har ju Amerikas nye president gått ut med ett stimulanspaket – delvis selektivt inriktat – på 30 miljarder dollar, och stimulansåtgärder diskuteras både i Västtyskland och i Japan, vilket bör innebära att talet om en internationell tillväxt på mellan 4 och 5 %, kan vara ganska väl underbyggt; i varje fall behöver man nog inte befara att den skall bli sämre.

Jag sade att herr Bohman redovisade fakta korrekt, men i varje fall när han är utanför detta hus och talar gör han sina egna tolkningar av dem. Det är en enorm distans mellan hans siffermaterial och de verbala presentationer som han ger av den kommande konjunkturen.

Avlyssnar vi regeringens representanter i nuet och i framtiden, finner vi att det är dysterheten som präglar deras framställning. Jag har sagt mig själv att det kan vara mänskligt. Man kanske har ett behov av att beskriva det mesta i svarta färger för att, när läget normaliserar sig, kunna framstå som något av nationens räddare.

Om vi således närmare granskar de områden där vi i dag har besvärigheter, så visar det sig att det sannerligen inte är någonting nytt som har aktualiserats. Det är tvärtom gamla bekanta, som den socialdemokratiska regeringen arbetade och planerade för – man hade ganska långt gående planer på att sanera. Textil- och beklädnadsindustrin är en av de branscherna. Jag skall inte ta upp tid från mina snålt tillmätta 15 minuter för att analysera detta närmare. Men det är ingen ny fråga. Jag kan bara erinra om att vi 1970 ställdes inför en situation som innebar att 1 500 anställda i Norrköping gjordes arbetslösa på en gång. Vi löste det problemet genom klart inriktade ingripanden från regeringens sida.

Varvsindustrins problem har också spelat en väldig roll under de här senaste månaderna, och naturligtvis är de besvärliga på samma sätt som textilindustrin har sina påtagliga problem. Men inte heller varvsindustrins bekymmer är nya. Jag började som ledamot av den svenska regeringen 1948 att arbeta med de problemen när vi redde upp Uddevallavarvets bekymmer. Sedermera har ju detta efterföljts av långt gående ingripanden i övriga varv.

Vi har skoindustrin, vi har järn- och stålindustrin och dess bekymmer. I tidningarna har vi läst rubriker om Norrbottens Järnverk, om Stålverk 80, Grängesberg och Oxelösund, om Bergslaget och Domnarvet, Uddeholm, Vikmanshyttan och Hälleforsnäs. Det har varit de stora, ledande rubrikerna.

Nu har järn- och stålindustrins problem mycket av sin förklaring i den nedgång i varvskonjunkturen som vi upplever, bl. a. som en följd av oljekrisen i skiftet 1973–1974. En del av järn- och stålindustrins problem härleder sig från den internationella nedgången i bostadsbyggandet under 1975 och 1976. För att ta ett exempel, bara för att belysa det hela, så läser vi nu i tidningarna inte bara om det dåliga resultatet uppe i NJA. Vi läser också om att Oxelösunds järnverk har ett förlustår på uppemot 300 milj. kr. Men vi får ingen påminnelse om att det ju bara var två år sedan som Oxelösunds järnverk gick med en vinst som väsentligt översteg den förlustsiffra på 280 milj. kr. som man nu redovisar. Näringsens förhållanden skiftar och kommer att skifta. Det finns, menar jag, inslag även i den här dystra bilden som gör att man inte bara behöver presentera det hela i de mörka färgerna.

Detta är inte något specifikt för Sverige. Järn- och stålindustrins problem har gällt för Tyskland, Frankrike, England och alla västeuropeiska

nationer. Jag har tidigare sagt officiellt att det beror dels på den konjunkturedgång som vi har och som nu har vänt – konjunkturen är nu på uppgång –, dels på den övermäktiga japanska konkurrensen. Hur länge man inom OECD:s västeuropeiska stater kommer att finna sig i denna förödande konkurrens vet jag inte. Jag skulle inte bli överraskad om man försökte någonting i försvarssyfte; man har ju redan talat om detta.

Vad är det man skall göra? Jag vill säga några ord om denna specifika näring som betyder så mycket. Vad svensk järn- och stålindustri behöver är naturligtvis en strukturrationalisering, en produktionsuppdelning – jag säger det till industriministern, om han finns här i närheten. Man kan specialisera sig i de skilda verken. Man behöver inte var och en ha samma diverschandell. Man behöver inte springa i vägen för varandra i marknadsföringen och i försäljningsansträngningarna – man bör kunna samordna det. Även om det största stålverket i Sverige har en årsproduktion som ligger någonstans vid 1,7 à 1,8 miljoner ton och framstår som ganska litet i förhållande till japanernas stålverk och järnverk på 10 och 12 miljoner ton, kan man bli stor även i vårt land, om man har en produktionsuppdelning och specialisering som man inriktar sig på i det speciella verket.

Det här är ju saker och ting som har varit föremål för funderingar, där man sagt att industrin har varit benägen att diskutera när det har varit svåra tider men obenägen när tiderna har blivit bättre. Jag tror att herr industriministern får ta fatt på industrin och fullfölja de diskussioner som vi hade och se till att man får denna överbyggande planering och strukturrationalisering för att rädda industrin för framtiden. Men naturligtvis betyder det att den exekutiva makten, regeringen, får gå in på ett helt annat sätt även i näringslivets frågor. Det går inte att förlita sig på – och nu använder jag ett gammalt uttryck som herr Bohman lanserat – de självläkande krafterna. Då får vi uppleva sådana här situationer av och till.

Vi har fått – jag tror det – en kompromiss i filosofin, och industriminister Åsling har ju steg för steg fått lära sig att de självläkande krafterna inte räcker till. Han har, efter vad jag kan förstå, en ganska lång väg att vandra, innan han är beredd att som regeringens representant på allvar ta fatt i branschens problem och i verklig mening leda företagen till en samlad effektivisering och utbyggnad för framtiden. Än har han ju inte kommit längre – i varje fall hade han inte det för någon månad sedan – än att han offentligt gjort gällande att om det blir problem, så är det vederbörande företag som i första hand skall klara upp det självt. När företaget sedan inte lyckas – det skulle då innebära att man var rätt nära konkursens brant – var det nödvändigt och riktigt för staten att gå in som något slags städgumma och rädda vad som räddas kan. Skulle herrar Bohman och Åsling ha kommit på andra tankar i det här avseendet hälsar vi det med tillfredsställelse i hög grad. Jag tillåter mig måhända att tvivla tills jag får verifierationer på något annat.

Vad som är karakteristiskt i den ekonomiska och budgetmässiga bedömning som mina båda efterträdare presenterar är oviljan att angripa problemen just där de har uppstått. Att hålla på att smeta salvan över inte bara de sjuka utan även de friska delarna i näringslivet går inte i längden. En sådan politik blir onödigt kostsam, den blir slösaktig.

Samma tankegång låg i den borgerliga regeringens skattepolitik, som jag nyss berörde. Det var inte bara de som i första hand behövde en skattesänkning som fick en sådan när herr Mundebo lade sitt tilläggsförslag. För folk med 150 000 kr. i årsinkomst fanns det inte, som jag ser det, något rimligt motiv för en extra skattesänkning. Det var inget nödvändigt villkor för att vederbörande skulle klara sig vidare på ett anständigt sätt.

Resultatet av den här introducerade politiken visar sig i för stora underskott i den statliga budgeten. Dessa underskott skall då på något sätt täckas, och i sista hand skall man göra det genom att låna pengar i utlandet. Om staten för att klara de utgifter som man nu föreslår behöver låna minst 16 miljarder, kan naturligtvis svenskt sparande och svensk kapitalmarknad hjälpa till i viss utsträckning. Men det finns inte möjligheter för budgetministern att gå ut och täcka sitt behov där, eftersom det finns andra seriösa intressen som man måste ge tillstånd till att anlita den svenska kapitalmarknaden. Jag nämner bara bostadsbyggandet, som med den produktion vi f. n. har behöver ungefär 14 miljarder årligen i form av in-teckningslån. Den svenska kapitalmarknaden bör naturligtvis också i viss utsträckning stå till förfogande för industrins behov. Den industribyggnaden är nödvändig, om vi skall klara den exportförstärkning som i sista hand skall bättra på vår dåliga bytesbalans. Det är naturligtvis som regel intressantare för företagen att förse sig med de långfristiga lånen på den inhemska kapitalmarknaden än att gå ut och låna.

Här har jag tidigare haft – i den motsatta situationen – långa kontroverser och diskussioner med Gösta Bohman. Han vill flytta fram staten som låntagare. Jag menar att staten bör i sista hand uppträda som låntagare, och det bör i första hand ses till att det är den producerande och investerande industrin som förser sig i utlandsupplåningen, helt enkelt av den anledningen att bakom varje industrilån rimligtvis bör ligga en företagskalkyl, som – när produktionen ökar genom låneupptagandet – ger möjligheter att betala räntor och amorteringar och ger en viss vinst på den nya investeringen. Om man inte kan göra en sådan företagskalkyl bryr man sig inte om att låna. Och just den omständigheten att man lånat i stor utsträckning visar att man när det gäller upplåningen har bedömt det rent finansiella på det sättet.

Det är annorlunda för staten. Skall staten gå ut och i sista hand finansiera sig ute i världen betyder det att man kommer i händerna på bankirerna i Bonn, Zürich, London, Washington och New York för att klara löpande utgifter. Sedan den socialdemokratiska regeringen började hantera de här frågorna – det är 44 år sedan dess – har staten lånat upp i utlandet så att den nuvarande utlandsskuld som staten har stannar

vid 150 milj. kr.; den är helt negligerbar.

Om herr Bohman får som han vill kommer det i stället för dessa 150 miljarder att röra sig om åtskilliga miljarder – för att täcka statens löpande utgifter. Det kommer självfallet att skapa en enorm huvudvärk för vem som än skall hantera detta – herr Bohman eller en socialdemokratisk finansminister – när det hela skall återställas igen. Det finns bara en möjlighet till återställande, nämligen högre skatter eller kraftiga besparingar på budgeten.

Eftersom jag föreställer mig att min talartid börjar rinna ut vill jag sluta med att säga att herr Bohman kanske skulle vara litet försiktigare när han fördömer det förslag som den socialdemokratiska oppositionen har lagt fram. Det förbättrar budgetläget med 5 miljarder kronor. Det innebär i vissa stycken vissa skattehöjningar, men fördöm inte dem, herr Bohman! Det kan mycket väl hända att herr Bohman får bära fram förslag om skattehöjningar för att rädda större värden. Och då är det inte roligt att få i halsen vad herr Bohman just nu har sagt.

Herr statsministern FÄLLDIN:

Herr talman! Herr Palme får naturligtvis finna sig i att det motförslag som han och den socialdemokratiska gruppen har lagt till regeringspolitiken granskas vid ett sådant här tillfälle. Jag blir förvånad över att han ibland förefaller vara glad åt detta men sedan går över till att finna det anmärkningsvärt!

Så kommer herr Palme tillbaka med den kritik som varit ganska genomgående från socialdemokraterna – och som här går i gott par med kommunisterna. Herr Werner har ställt upp parallellt med herr Palme när man säger att den här regeringen lägger bördorna ensidigt på löntagarna, när man säger att uttalanden i finansplanen skulle komma att styra – på tiondelen – den avtalsrörelse som nu är i gång.

Får jag till att börja med påminna herr Palme, övriga i kammaren och alla andra som lyssnar om att vad regeringen gjort är att den använt ett av de tre alternativ som experterna tagit fram – för att på den vägen beräkna statens inkomster. Men vi har därefter åter och åter sagt att arbetsmarknadens parter har sin frihet och sitt ansvar. Då är frågan: Är det politiskt fel, är det i sak fel att vi går ut och påminner om vad lönerörelsens resultat betyder för våra möjligheter att klara de problem som vi alla är ense om att vi står inför?

Jag har en lång rad av citat här, men för att inte uppta alltför lång tid skall jag nöja mig med att citera ur finansplanen 1971. Där var det Gunnar Sträng som förde pennan, men jag kan inte förstå annat än att de övriga ledamöterna av regeringen var delaktiga i och ställde sig bakom formuleringarna i den. Där hette det:

”Denna relativt tillfredsställande prognos kan ställas under förutsättning att de nu pågående lönerörelserna resulterar i en uppgörelse som är förenlig med en stabil samhällsekonomi. --- Denna rätt förutsätter också ett samhällsansvar mot organisationerna. --- Från egna utgångs-

punkter kan detta framstå som motiverat trots att kraven tvivelsutan ligger utanför de samhällsekonomiska möjligheternas ram och därför inte kan realiseras.

Alla försök att skaffa sig inkomstförbättringar utöver vad den ekonomiska tillväxten ger utrymme för är i och för sig meningslösa, då detta föranleder en prisstegring som eliminerar vinsten av den för stora löneökningen, eller framtvingar finanspolitiska korrigeringar."

Herr Sträng fortsätter: "1971 kommer att bli ett år då intresseorganisationerna som de växt fram i vår fria demokrati ställs på hårda prov. De bör kunna klara det på eget ansvar och i överensstämmelse med vad folkhushållet i dagsläget ger ramen för. På oss alla ligger ansvaret för att den ekonomiska utvecklingen, som skall trygga vårt levebröd, går i sådana banor att vi i en alltmer internationellt integrerad värld kan upprätthålla vår konkurrenskraft med bibehållande av full sysselsättning, stabilitet i ekonomin och en av solidaritet präglad framstegspolitik."

Jag vill fråga: Om det var rätt av en socialdemokratisk finansminister att teckna denna bild 1971, på vilket sätt är det då fel att den här regeringen via ekonomiministern påminner om de problem vi står inför och vad som krävs av oss alla för att vi skall klara påfrestningarna?

Räkneexemplet ger löntagarna för små höjningar, får vi i olika varianter höra från socialdemokratiskt håll. Men samtidigt som man säger att löntagarna enligt räkneexemplet får för små kontantlöneökningar vill socialdemokraterna ta ut ytterligare 2 % arbetsgivaravgift fr. o. m. den 1 april.

Herr Palme säger: Löntagarna räknar av det. – Låt oss säga det då. Men om man skall hålla sig inom samma totalutrymme och löntagarna räknar av detta, så måste löntagarna få mindre pengar i lönekuverten enligt den socialdemokratiska modellen. Hur kan man i så fall anklaga den här regeringen för att diktera? Det har vi f. ö. inte alls gjort; friheten finns där. Detta visar hur ihåligt herr Palmes resonemang är.

Den lösning som herr Palme redovisar när han går till angrepp mot regeringspolitiken är i stort sett höjda arbetsgivaravgifter. På det sättet skulle man få en bättre finanspolitik; man skulle inte behöva låna utrikes, vilket socialdemokraterna gör ett stort nummer av. Herr Sträng var inne på att det rörde sig om 5 miljarder. Med det sätt att argumentera som herr Palme använt blir det ingen nettoförstärkning på 5 miljarder. Det är alldeles orimligt.

Lösningen skulle alltså vara höjda arbetsgivaravgifter. Vi beskylls för att vara instängda, vi skall röra oss ute. Vi försöker följa verkligheten, och det kan vi göra på flera sätt. Företrädare – både företagare och anställda – för företag som är drabbade kommer till kanslihuset och talar om hur de har det, och vi försöker också själva att vara ute. Då säger jag: Åk ut till de anställda i krisdrabbade företag och fråga dem om de tycker att höjda pålagor på företagen där de har sitt arbete och sin utkomst är lösningen! Om det inte fungerar i praktiken vid de företag

som är drabbade, hur kan herr Palme och andra då tro att en sådan åtgärd skulle få dessa goda effekter på samhällsekonomin, statsbudgeten osv.? Nej, gå verklighetens väg!

Sedan detta med att herr Åsling skulle ha utformat någon felaktig doktrin. Vad har herr Åsling sagt? Jo, vid Hindersmässan sade han: Regeringen slår vakt om blandekonomin, samhället drar i första hand upp ramar för näringspolitiken, trygghetslagarna lägger större ansvar på företagen och samhället måste skapa förutsättningar för att företagen skall kunna leva upp till sitt ansvar.

Vad är det i detta som socialdemokrater och andra har att invända mot? Måste vi inte räkna med att företagen och de anställda i företagen skall lösa huvuddelen av sina problem? När problemen blir dem övermäktiga innebär herr Åslings och regeringens deklaration att då är vi beredda att gå in med särskilda åtgärder.

Sedan sade herr Palme att jag ville starta ett bråk om kärnkraften därför att jag tog upp den frågan, som är viktig. Jag påminde om att det blir en ny energipolitik, jag påminde om att vi sätter säkerheten främst. Utan att bråka nu då, herr Palme: Vi hade ju vid flera tillfällen före valet samtal om säkerheten. Hur var det då? Sade inte herr Palme att när han hade läst AKA-utredningen fann han att man hade löst säkerhetsfrågorna, och det tyckte han kändes skönt. Nu när vi lägger vår villkorsproposition och kräver att dessa villkor skall vara uppfyllda, säger herr Palme att om 15 år har man säkert löst de här problemen. Det som var löst i valrörelsen är alltså inte löst i dag. Det som hade varit ett bekymmer tills AKA-utredningen kom med sina förslag – som är starkt ifrågasatta – det som hade varit ett bekymmer därför att herr Palme kände att det kanske inte var riktigt rätt att bygga kärnkraftverk om man inte visste att man klarade säkerheten, det är inte säkerhet längre. Nu vill herr Palme ha 15 år till. Men han vill inte ställa upp på att sätta säkerheten främst. Det är detta jag kallar ett högt spel med kärnkraften. Och här går skillnaden.

Det är inte fråga om 13 eller 10 kärnkraftverk – ena er inom socialdemokratien huruvida det är 13 eller 10 kärnkraftverk ni vill ha! När vi ställer de här kraven och ger energikommissionen i uppdrag att utforma ett alternativ som inte har några reaktorer alls, hur kan herr Palme då tro att vi är överens med socialdemokratien om 10 reaktorer? Nej, låt oss i stället vara överens om att vi sätter säkerheten främst, inte spekulerar, inte spelar ett högt spel i denna fråga!

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! I sitt förra inlägg tog herr Palme i så att jag trodde att han skulle lyfta från talarstolen. "Den största upplåningen i vår historia, fördubblad upplåning, katastrofala budgetunderskott" – och allt detta skulle vara den fyra månader gamla regeringens skuld.

Med budgetunderskottet förhåller det sig så att det innebär en höjning med 1 miljard från 14 till 15 miljarder. Satt i relation till bruttonatio-

nalprodukten är det i stort sett oförändrat. Det är riktigt att socialdemokraterna i sin "unika" motion föreslår en sänkning på 3 miljarder – inte 5 miljarder, herr Sträng. Det kan det bli i bästa fall men till ett väldigt högt pris. Och det för vår ekonomiska balans väsentligaste är ju ändå den offentliga sektorn i sin helhet. Den visar ett större överskott än det vi hade 1974 och 1975. Det tycker jag att herr Palme skall dra sig till minnes.

Sådana här resonemang om budgetunderskott är skäligen ointressanta då det gäller att bedöma styrkan av ett lands ekonomi. Har vi en snabbare inflation i Sverige – snabbare pris-, löne- och kostnadsökning – minskar budgetunderskottet, och tvärtom. Men inte blir vår ekonomi starkare därför att vi låter inflationen gå i höjden, även om budgetunderskottet skulle minska. Det är precis tvärtom. Det finns skäl för den nye oppositionsledaren att hålla också det i minnet.

Vilket recept har man på socialdemokratiskt håll mot den s. k. fördubblade upplåningen? I bästa fall – om era kalkyler skulle stämma, vilket de inte kommer att göra – skulle ert förslag leda till att det blir några miljarder mindre.

Att vi lånar utomlands beror på att vi har stora bytesbalansunderskott. Det är bytesbalansunderskott som vi dragit på oss under 1974, 1975 och 1976, och alla vet väl vilka som satt i regeringen under den tiden. Vi har alltså ärvt ett utgångsläge på minus 10 miljarder, och det är från det utgångsläget på minus 10 miljarder som vi skall börja arbeta.

Man frågar sig: Vad beror underskotten på? De beror helt enkelt på att Sverige säljer för litet varor till omvärlden och köper för mycket varor därifrån. Vi förlorar marknadsandelar. I viss utsträckning – och det sade jag i mitt första inlägg, herr Palme – spelar varusammansättningen en roll, men en relativt liten roll. I stor utsträckning spelar vår stimulanspolitik en roll. Driver man den stimulanspolitik som vi gör i Sverige för att undvika arbetslöshet, så får det konsekvenser för både exporten och importen. Men det viktigaste skälet – och det har starkt understrukits av konjunkturinstitutet – är att våra kostnader är för höga. Och vad gör socialdemokraterna då? Jo, då ökar de kostnaderna! Då lägger de ytterligare bördor på företagen, som i dag inte har konkurrenskraft. Detta är brist på logik och på förnuft.

Med hjälp av de ekonomer som jag "ärvt" från den tidigare finansministern Gunnar Sträng har jag försökt göra en försörjningsbalans på den socialdemokratiska motionen. Det är verkligen inte lätt, för motionen är inte kristallklar. Man trodde ju att några experter skulle ha följt socialdemokraterna ut i oppositionens förskingring, men i så fall har man inte använt den sakkunskapen.

Det förefaller som om socialdemokraterna räknat med att det nominella utfallet i lönerörelsen skulle bli betydligt högre än vad man annars räknar med. Men sedan drar man in köpkraft genom de nya 15 skatterna så att man kommer ned till en privat konsumtionsökning under nästa budgetår av 2,5 %. Och det är ju precis samma privata konsumtionsökning

som vi räknar med i vår finansplan, på grund av vilken vi blivit beskyllda för att vara "löntagarfientliga".

Sedan räknar socialdemokraterna med att företagen skall bära den ökade lönekostnadsökningen och tydligen en del av skattebelastningen genom förväntade vinstökningar – vinstökningar i det näringsliv som i dag i stor utsträckning går med förlust. De vinstökningarna skulle enligt socialdemokraternas motion bero på den mycket snabba internationella konjunkturuppgång, som skulle påverka Sveriges förhållanden tidigt under innevarande år. Konjunkturuppgången skulle också leda till att vår export blir mycket högre och vår import mycket lägre.

Simsalabim får man på det här sättet ett lägre bytesbalansunderskott än vad vi har fått. Och man får därigenom också en något lägre upplåning.

Men allt det här är ju bara önsketänkande, herr Palme. Det bygger inte på några fakta, utan man hoppas – var så goda! – att "de självläkande krafterna" ute i världen skall göra sitt så att Sverige blir räddat. Det är ju detta det till sist är fråga om. Och detta resonemang är verkligen varken konstruktivt eller hållbart.

Förutvarande finansministern Gunnar Strängs konjunkturbedömning och analys kan jag i stor utsträckning ansluta mig till. Men det är ju inte så märkvärdigt, eftersom herr Sträng anslöt sig till vad jag sagt i finansplanen.

På ett par punkter har jag emellertid avvikande mening. Det gäller bl. a. inverkan på den svenska ekonomin av en konjunkturuppgång utomlands, i Förenta staterna och Västtyskland. Jag tror att vår ekonomi påverkas betydligt senare än vad ni tror. Jag tycker det är fel att i dag diskontera detta på det rätt hänsynslösa sätt som man har gjort i den socialdemokratiska "unika" motionen.

Beträffande beskrivningen av vad som har hänt inom stålindustrin, varven m. m. kan jag också hålla med förutvarande finansministern en bra bit men med vissa undantag. Herr Sträng nämnde under sitt 15 minuter långa anförande inte med ett enda ord den ökande kostnadsbelastningen, att det är den som har gjort att en del av de stora svårigheter man haft förut har blivit väldigt mycket större och lett till katastrofer för många företag. När herr Sträng talade om gamla bekanta – strukturproblemen inom varvsindustrin och stålindustrin – så talade han inte om att den gamla regeringen så sent som år 1974 ville att de svenska varvens kapacitet skulle byggas ut. Om så hade blivit fallet, hur skulle då läget ha varit i dag? frågar jag mig.

Så pekade herr Sträng på att Oxelösund hade haft goda vinster år 1974 som kunde balansera förlusten nu. Ja, det är möjligt, men om det är så att stålindustrin gick med så stora vinster år 1974, kan det ju inte vara fråga om gamla strukturproblem från 1950- och 1960-talen som fortfarande spökar, utan det måste vara någonting annat. Då kommer det jag har pekat på in i bilden, nämligen kostnadsbelastningen. Och kostnadsbelastningen har drabbat Sverige mycket hårdare än flertalet andra länder, men det är något som socialdemokraterna konsekvent går förbi.

Vad beträffar detta med att långa pengar utomlands, så delar jag för-
utvarande finansministerns uppfattning att det på många sätt är bra om
man kan få företagen att låna själva. Det blir smidigare, och pengarna
går i större utsträckning till produktiva investeringar. Men nu gick inte
de pengar som lånades upp i omvärlden under den socialdemokratiska
regeringen till investeringar, och det vet herr Sträng mycket väl. Lånen
möjliggjorde i stor utsträckning ökad konsumtion. De totala investe-
ringarna i Sverige ökade ju inte under de aktuella åren.

Vilka var det som sade åt kommunerna och landstingen att låna ut-
omlands? Där är det ju enligt herr Strängs mening inte fråga om pro-
duktiva investeringar. Jo, det var den socialdemokratiska regeringen. Att
staten nu måste låna utomlands beror på att det inte räcker att låta en-
skilda, banker, företag, kommuner och landsting låna, utan staten måste
bära sin del av bördan. Staten har också möjlighet att få bättre lånevillkor.

Vi skall också vara medvetna om att en stor del av de enskilda lån
som det kan bli fråga om måste stödjas genom statsgarantier. Skall staten
garantera dessa lån, så kan ju staten lika gärna låna själv. Det här är
ingen önskvärd situation, ingenting man längtar efter. Det är följer av
en tidigare politik. Jag upprepar att vi i arv har mottagit ett minus på
10 miljarder kronor, och det är därifrån som vi har att utgå.

Man kan kanske i sammanhanget påminna om att en stor del av vår
sågverksindustri och våra järnvägar kring sekelskiftet byggdes upp med
utländska lån. Används utlåningen rätt, så är det bara bra.

Vårt allt överskuggande problem i dag är våra bytesbalansunderskott
och den därav föranledda upplåningen. Det problemet måste vi ta itu
med. Men vi kan icke lösa det om vi inte är medvetna om det som
socialdemokraterna konsekvent tiger om; nämligen vårt i förhållande till
omvärlden alltför höga kostnadsläge.

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Olof Palme ägnade större delen av sitt senaste anförande
åt att med en väldig iver tala om en påstådd svartmålning av löntagarna
och deras organisationer. Detta var ett rent politiskt indignationsnummer
utan varje förankring i verkligheten. Ingen i regeringen har påstått att
det är löntagarna som bär ansvaret för problemen.

Det borde Olof Palme bättre än någon annan känna till. Flera av de
svårigheter vi upplever i dag har ju sin rot i gamla misstag från den
förra regeringen. Om socialdemokratin tidigare varit med om att ta itu
med de höga marginalskatterna för människor med vanliga inkomster
i stället för att år efter år förhåla en skattereform, då hade vi stått bättre
rustade i dag.

Vad vi däremot har sagt är att kostnadsläget är en av flera orsaker
till dagens svårigheter. Menar Olof Palme verkligen på fullt allvar att
kostnadsutvecklingen i svenskt näringsliv inte har någon som helst in-
verkan på våra möjligheter att sälja våra varor utomlands eller konkurrera
med importen här hemma?

När det gäller kostnadsläget har regering och riksdag ett självklart ansvar. Om vi följde socialdemokraternas egna förslag i denna riksdag skulle kostnadsutvecklingen pressas ytterligare uppåt. Vi skulle få ännu svårare att hålla sysselsättningen.

Om löntagare talade ni knappast alls, sade Olof Palme och vände sig till regeringsbänken. Jag tyckte att jag knappast talade om någonting annat än sysselsättning, arbetsmarknadspolitik och rätten till arbete.

Men Olof Palme fortsätter mytbildningen om att den nya regeringen, som har fått stöd av en majoritet av landets löntagare, skulle vara löntagarfientlig.

Är det löntagarfientligt att hävda att vi bör säkra en kostnadsutveckling i Sverige som gör att vi kan sälja utomlands, ge flera jobb i industrin och lägga en fast grund för välfärd och sociala reformer?

Är det löntagarfientligt att med kraft satsa statens resurser på att värna om sysselsättningen, bl. a. genom ytterligare 1,5 miljarder kronor för arbetsmarknadspolitiska åtgärder under våren?

Är det löntagarfientligt att genomföra en skattereform som gör att det lönar sig att arbeta för människor med vanliga inkomster?

Är det löntagarfientligt att föra en näringspolitik som underlättar för hundratusentals människor i vårt land vilka är verksamma i de mindre företagen?

Är det löntagarfientligt, Olof Palme, att lägga fram en budget som innehåller viktiga reformer för arbetslivet och som på punkt efter punkt stöder den fulla sysselsättningen?

Jag kan förstå om socialdemokratin i regeringsställning trodde sig kunna upprätthålla myten bland sina egna om att bara socialdemokratin kunde föra en politik till gagn för de många människorna här i landet. Men nu är ni i opposition. Nu kan människorna själva se att era påståenden är enbart myter och att den propaganda som ni för är ovärdig och osaklig.

Kvar finns den ständiga optimismen inom socialdemokratin beträffande ekonomin, tron att uppgången i konjunkturen väntar bakom närmaste hörn och att ekonomin därför inte behöver stimuleras via finanspolitiken. Vi får höra att USA under sin nye president kommer att vidta åtgärder som hjälper Sverige utan att vi behöver stödja aktiviteten ytterligare genom budgeten.

Det var samma patentoptimism som 1971 och 1972 ledde till en rekordhög arbetslöshet här i Sverige. Praktiskt taget varje månad utfärdade dåvarande finansministern Sträng sina segerkommunikéer: Nu har konjunkturen vänt, nu är det ljusning bakom hörnet och nu kommer vi att klara situationen. Det tog två år innan den vändningen kom!

Jag läste en artikel av Gunnar Sträng i det nummer av Veckans Affärer som utkom i dag. Där säger han några kloka ord i slutet av artikeln: "Att alltid hoppas på att någonting skall hända som klarar upp situationen passar inte vid hantering av nationens ekonomiska framtid." Just det! Det är kloka ord. Men vad är det oppositionen just nu gör om inte bara hoppas på att någonting snabbt skall hända som klarar upp situa-

tionen utan medvetna stimulanser från regering och riksdag?

"Näringarna skiftar", sade Gunnar Sträng i dag med anledning av stålkrisen. Oxelösunds Järnverk gick med vinst för ett par år sedan. Näringarna skiftar! Det har verkligen möjlighet att bli ett beryktat uttalande som en beskrivning av de krisfenomen som förekommer inom vissa branscher av svenskt näringsliv f. n. Näringarna skiftar! Det förklarar naturligtvis oviljan att vara med om en skattereform. Det förklarar också varför man vägrar att diskutera kostnadsutvecklingen för vårt näringsliv.

Under 1975 och 1976 har kostnaden per producerad enhet i Sverige ökat med över 40 %, samtidigt som industriproduktionen varit så gott som oförändrad. Kostnadsutvecklingen är ungefär tre gånger så snabb som i Västtyskland. En Volvo har fördubblats i pris från 1970 till i dag, när den säljs i USA. Priset på amerikanska bilar har under samma tid höjts med en dryg tredjedel. Menar verkligen Gunnar Sträng att denna utveckling kan fortgå utan att det skapar problem för svensk export och därmed för möjligheterna att nå balans i våra utrikesaffärer? Eller är kommentaren ännu en gång bara: Ja, se näringarna skiftar!

Sedan sade Olof Palme att vi i valrörelsen bara talade om öststaterna men inte om aktiva statliga insatser för att hävda sysselsättningen. Det var precis tvärtom. Vi pläderade för att staten skulle ägna sig åt insatser som är viktiga, inte åt socialiseringsaktioner som är skadliga. Jag sade i riksdagens finansdebatt förra året följande:

Staten har ett självklart ansvar för att klara sysselsättningen. Det första och viktigaste är att föra en ekonomisk politik som ger investeringar och nya jobb. Håller man ekonomin i balans genom en rörlig konjunkturpolitik, håller man uppe lönsamheten i företag genom ett vettigare skattesystem, då minskar också behovet av detaljgripanden och direkta samgåenden mellan stat och företag. Men vi kommer inte ifrån att det kommer att behövas mera direkta insatser. Varje regering måste vara beredd att göra insatser i krissituationer, t. ex. när det gäller varven, och för att klara jobben i Norrland, t. ex. vid Norrbottens Järnverk.

Vi är väl medvetna om att behovet av statliga insatser har vuxit och att flera branscher står inför problem som förutsätter samarbete med staten i olika former. Men just därför att staten numera behövs i så många sammanhang, bör den inte plöttra bort sig på sådant som den har dåliga förutsättningar att klara av, t. ex. att i detalj styra företagens investeringar eller försöka att centralt administrera fram produktidéer.

Detta är exakt den linje som i dag är den svenska regeringens. Vi avvisar en onödig centralstyrning. Vi avvisar skadliga förstatliganden. Därför sätter vi inte in statliga representanter i storföretagens slutna styrelserum. Därför förstatligar vi inte läroboksförlagen, som socialdemokraterna vill. Men vi tvekar inte att satsa statens resurser och krafter på viktiga insatser för att värna om människornas trygghet.

Olof Palmes stora misstag de senaste dagarna har varit att spela upp en falsk motsättning mellan en aktiv arbetsmarknadspolitik och andra åtgärder för att hävda sysselsättningen. Någon sådan motsättning finns

inte. Det är viktigt *både* att med arbetsmarknadspolitiken försvara sysselsättningen under besvärliga månader och att genom ett bättre skattesystem dämpa kostnadsökningarna för framtiden.

Det är nödvändigt *både* att rädda Norrbottens Järnverk och att förbättra villkoren för de många mindre och medelstora företagen.

Det är angeläget *både* att hjälpa branscher i kris och att låta budgeten hålla uppe produktion och sysselsättning till dess vi säkert vet att vi får hjälp av en förbättrad konjunktur.

Detta är en konsekvent politik för full sysselsättning och stärkt konkurrenskraft. Oppositionen stöder den politiken bara till en del. Ni säger *ja* till regeringens branschstöd och sysselsättningspaket, men ni säger *nej* till viktiga förbättringar för de mindre företagen. Ni säger *nej* till vår budget som stimulerar ekonomin. Ni säger *nej* till att reformera skatterna, så att inflationen hålls tillbaka. I stället föreslår oppositionen ytterligare bördor på vårt näringsliv och vår exportindustri.

Om någon är inkonsekvent och ekonomiskt oansvarig, så är det den nya oppositionen i Sveriges riksdag.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Den här regeringen är på sitt sätt ganska festlig. Herr Bohman avslutade sin replik med att säga att det stora problemet är lönerna. Ett par sekunder senare uppsteg herr Ahlmark och sade att den som påstår att de borgerliga påstår att det är lönerna som är problemet bedriver ett politiskt indignationsnummer utan förankring i verkligheten. Och något innan hade vi då hört herr Fälldin först tala om att det var löntagarna som helt skulle få betala våra inkomstförstärkningar genom lägre löner, varpå han tio sekunder därefter förklarade att det var företagarna som skulle få bära dem genom ökade pålagor. Ni får väl på något sätt bestämma er.

Det är ganska festligt på ett annat sätt också. Regeringen är oerhört aggressiv mot oss socialdemokrater, och den jämrar sig fasligt samtidigt som den talar väldigt litet om sin egen politik. Tänk om, när socialdemokraterna tillträdde, Per Albin, Sköfd, Möller och Wigforss hade stått upp och jämrat sig. De vann ju därför att de hade ett program, en idé. De gick i arbete och genomförde idén, de behövde inte stå och jämra sig över Felix Hamrin, C. G. Ekman och Arvid Lindman. Men den här regeringen har ju inte haft en gemensam idé, och den har inte genomfört det program den gick till val på. Och då blir det så lätt att jämra sig över oss i stället. Men gå i arbete!

Jag har mycket litet tid och ni har mycket tid, men jag ställde bara en fråga. Ni står här och lovar stora utgiftsökningar och stora skattesänkningar samtidigt som vi har detta väldiga budgetunderskott och denna stora upplåning. Vilka skatter skall ni höja, om era egna konjunkturprognoser slår in? Ni talar om en sänkning av skatterna, men det riktiga är att fråga vad ni tänker göra: Gäller det moms, tvångssparande, punktskatter, inkomstskatter eller vad gäller det? Så här kan det ändå

inte fortsätta. Det skulle vara bra att ge ett besked till svenska folket i stället för att stå här som ansvariga regeringsledamöter och fortsätta som om ingenting hänt och bara bedriva överbudspolitik och säga: O, vi skall sänka skatterna, o, vilka fina utgifter vi skall komma med!

Även jag läste Veckans Affärer i dag. Enligt tidningens prognos skulle vi 1980 ha skulder till utlandet på 60–70 miljarder kr., dvs. 10 000 kr. per förvärvsarbetande. Men detta förbigår ni helt och hållet som om det inte vore något problem. Förstår ni inte att om vi drar på oss sådana skulder, försvagas våra möjligheter att fortsätta att hävda sysselsättningen på sikt? Men det är som bortblåst. Ingenting vill ni göra åt saken, inga förslag lägger ni fram. Ni mumlar och hotar. Men tala om, före avtalsrörelsen, vad ni skulle vilja göra!

På ett sätt är det naturligtvis kärt att komma från oppositionsställning och driva en fast, stram och ansvarsmedveten politik. Regeringen, som inte tycks ha så mycket ansvar, reagerar i stället med att bara vara aggressiv och säga att den inte vill vara med om den pålagan och den besparingen, utan tvärtom vill ha större utgifter och lägre skatter.

Vi för vår del för en ansvarsfull politik i dag, därför att vi siktar mot morgondagen, och vi vet vilka ambitioner människorna har när det gäller framtiden och vilka stora sociala uppgifter vi kommer att vara tvungna att lösa – inte bara att betala skulder. Vi måste satsa på en stram ekonomisk politik och på samarbete med löntagarna och deras organisationer, inte på att nagla fast dem vid något slags ekonomisk skampåle. Vi får inte glömma att allt det här handlar om de många människornas vardag: deras trygghet, deras jobb, deras förhoppningar, deras vilja att ta ansvar och vara med och bestämma.

Jag talade mycket riktigt under valrörelsen på Beklädnads kongress. Jag ställde frågan vad en borgerlig regering skulle betyda för en lågavlönad textilarbeterska. Nu börjar konturerna klarna. Hon har inte upplevt att den nya regeringen kunnat lösa textilbranschens problem, hon fick ingenting med av de borgerligas överbud till den socialdemokratiska skatteomläggningen, hon fick inget vårdnadsbidrag från årsskiftet. Hon fick höra att hennes lön är för hög, att momsen kanske skall höjas och att det är till arbetsgivaren hon skall gå om hon känner oro för jobbet och framtiden, inte till regeringen. Hon fick snart klart för sig att hennes arbetsmiljö, hennes låga inkomst, hennes bristande inflytande och hennes hårda och tunga slit inte tillhörde de viktigaste problemen att lösa för regeringen. Men för socialdemokratin tillhörde dessa frågor de viktigaste, och det förblir en socialdemokratins uppgift i svensk politik att kritiskt granska vårt samhälle, att lägga fram konstruktiva förslag till lösningar och att söka företräda de stora grupperna av löntagare och pensionärer i svensk politik.

Till den lågavlönade textilarbeterskan – för att ta ett enda exempel bland många – vill jag säga: Du tillhör inte dem som är privilegierade i det här samhället, men också *du* har den obestridliga rätten att vara företräd i Sveriges riksdag, och det skall socialdemokratin sätta in all

sin kraft på, även om vi för tillfället befinner oss i opposition.

Vi vet att skall vi värna om de sämre ställda i samhället, de stora löntagargrupperna, de som med rätta har stora förväntningar och förhoppningar på framtiden, då är det första kravet ansvar, stramhet och fasthet i den ekonomiska politiken, och det är där som herrarna och damerna på regeringsbanken sviker.

Herr WERNER (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fälldin upprepar här i dag att det blir en ny energipolitik. Ja, men när det gäller att blanda bort korten i villkorspropositionen är förslaget näst intill genialt. När det passar sig kan regeringen peka på att ansvaret för villkorens uppfyllande bygger på kraftbolagen, samtidigt som regeringen förbehåller sig rätten att tolka om dessa villkor är uppfyllda eller inte.

Jag frågade statsministern tidigare här i debatten om det är en riktig bedömning som Vattenfalls chef gör, när han utgår ifrån att regeringen inte kommer att göra någon bokstavstolkning utan en rimlighetstolkning av kraven. Jag tror att fler än jag är intresserade av att få ett klart besked på den punkten.

När den nya regeringen presenterade sitt regeringsprogram kunde vi slå fast att dess politik var ett uttryck för att den är en kampregering mot arbetarrörelsen här i landet och att dess intressen är ett med storfinansens och höginkomsttagarnas. Denna debatt har ju visat att vi hade rätt i den bedömningen, eftersom den ekonomiska politik som regeringen förespråkar har som ledstjärna att stärka kapitalägarna.

I statsministerns första anförande i dag kunde vi t. ex. höra honom säga att återhållsamhet skall visas både när det gäller den privata konsumtionen och när det gäller statliga och kommunala utgifter. Ja, det betyder ju i klartext att löntagarna och den sociala servicen skall få stå tillbaka för storfinansens kapitalanspråk. Återhållsamheten motiveras med att medel skall ställas till företagens förfogande, alltså för att "öka konkurrenskraften", som det heter på regeringens språk.

Nu säger herr Fälldin att herr Werner har ställt upp parallellt med herr Palme när det gäller att karakterisera finansplanen som en partsinlaga för Arbetsgivareföreningen. Ja, det är inte märkligt att vi är helt överens på den punkten. Herr Fälldin och herr Bohman behöver ju inte tala med så värst många löntagare för att komma underfund med att det finns ett mycket starkt stöd för det påståendet, eftersom det inte är vid endast ett tillfälle som ekonomiministern har kommit med hot och maningar om återhållsamhet – en återhållsamhet för de lönarbetande men inte för kapitalägarnas spekulation, återhållsamhet med sociala reformer, men inte när det gäller gåvor till kapitalägarna eller ökning av militärutgifterna.

Efter herr Fälldin kom ekonomiminister Bohman och förklarade att den nya regeringen var anhängare av en bättre skattepolitik. Men han glömde att besvara frågan: Bättre för vem? Den frågan är ju helt av-

görande, eftersom den skattepolitik som herr Bohman skisserade var den gamla högerpolitikens.

Får jag i det sammanhanget ställa ytterligare en fråga till herr Fällidin: Vart har centerns gamla förslag om den progressiva bolagsskatten tagit vägen? Ligger det i samma låda som kärnkraftsprogrammet?

Nej, lindrigare skatter för de rika, minskade marginalsatser och s. k. inflationsskydd, det är herr Bohmans recept. När herr Bohman hutar åt löntagarna, hotar han däremot med höjd moms och tvångssparande, vilket som vi vet hårdast drabbar löntagarna.

Efter herr Fällidin och herr Bohman kom herr Ahlmark.

Herr talman! Den högerpolitik som regeringen för kommer att stärka kapitalägarnas övermakt och inflytande men öka trycket på löntagarna. Den kommer att stärka de s. k. fria marknadskrafternas spel med de arbetandes rätt till arbete och utkomst. Den högerpolitiken, menar vi från vårt parti, kan bara bekämpas om arbetarrörelsen mobiliseras i en radikal arbetarpolitik gentemot en löntagarfientlig regering. Att ni är en sådan regering kan ju inte döljas av det förhållandet att den tredjedel av er som har talat i dag spelar rollen av förnekare av detta. Det tolkar jag närmast som en arbetsfördelning som ni har gjort sinsemellan men som inte är särskilt trovärdig.

Herr STRÄNG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag bemötte inte herr Ahlmark i mitt förra inlägg, närmast med hänsyn till den mycket begränsade tiden. Jag gjorde det inte heller därför att min avsikt var att tala om ekonomiska ting, och utan att vilja vara elak mot herr Ahlmark hade jag en känsla av att de båda andra partiledarna var litet mera informerade i de frågorna, varför jag bemötte dem. Men för att herr Ahlmark inte skall bli alltför indignerad skall jag svara honom med ett par synpunkter.

Herr Ahlmark beskyllde den socialdemokratiska oppositionen för att, när den var i regeringsställning, arbeta med demagogisk propaganda. Vi hade sagt att man kunde befara social nedrustning ifall vårt land fick en borgerlig regering. Och det, säger herr Ahlmark, har man väl nu bevisat inte låg något allvar bakom – man fortsätter med folkpensioner och familjepolitiken och mycket annat.

Vi socialdemokrater sade ju aldrig i valrörelsen att den här försämringen skulle komma omedelbart. Vad vi sade var att om man missköter en nations ekonomi, och vi tycker att vi har underlag för att säga det i dag, kan man vare sig man vill eller inte komma i den situationen att man får göra nedjusteringar av den sociala reformpolitiken. Jag hoppas att vi skall slippa det, men fortsätter herrarna så som ni har börjat, ligger den verkligheten i ett framtidsperspektiv.

Herr Ahlmark citerade vidare ur en artikel som jag har skrivit i Veckans Affärer, och han sade att det var sanningens ord.

Det glädde mig, för vad jag avslutningsvis säger i artikeln är att med det lättsinne som den nya regeringen visar i sin hantering av de eko-

nomiska problemen kan man hänvisa till den kända figuren Micawber i Charles Dickens diktning. Han säger: Alltid kommer någonting att hända så att det hela reder upp sig.

Jag slutade artikeln med att anföra att regeringen följer en linje där man kan åberopa orden i den gamla schlagertexten: Det som sker det sker.

Detta är så sant, säger herr Ahlmark. Det omedelbara erkännandet och instämmandet hade jag kanske inte väntat mig, men det kan ju tänkas att herr Ahlmark inte har läst artikeln utan sin vana trogen när han går upp i talarstolen är litet för dåligt orienterad i avseende på det underlag som bör föreligga.

Herr Ahlmark säger vidare: Sträng är den ständige optimisten. Men jag satt här i dag och lyssnade på herr Fälldins första inlägg. Han sade där att den internationella konjunkturen nu präglas av en konjunkturuppgång fastän den är långsam. Tio minuter senare kom han tillbaka och sade att en förbättring i konjunkturen är inom synhåll. Det kanske vore rimligt, om herr Ahlmark försöker sig på det svåra arbetet med öronryckning, att han i första hand vände sig till sin statsminister – det är litet närmare till honom än det är att ge sig på mig. Här har ju herr Fälldin nyss konstaterat en uppfattning som jag betraktar som optimistisk – även med den försiktighet som också jag lägger i dagen.

Slutligen vill jag till herr Ahlmark säga att jag just nu kommit tillbaka från Göteborg, där jag hade tillfälle att tala med företrädare för metallarbetarna. Det kan väl bli besvärligheter för Volvo, men det blir inte i första hand de bilar som tillverkas på Torstlanda som är problemet, utan det är de där Volvobilarna som görs i Holland som det är besvärligt för Volvo att sälja trots de låga lönerna där. Detta borde herr Ahlmark övertyga sig om.

Jag vill sedan till herr Bohman, när han återkommer till kostnadsutvecklingen, säga att man inte behöver hänga ut lönerna på det energiska sätt som herr Bohman gör. Det finns nämligen också andra inslag i kostnadsbilden: det är bl. a. kapitalkostnaderna och det är naturligtvis också den skattemässiga behandlingen. Sedan jag på en offentlig presskonferens sagt att vi var pinade av den japanska konkurrensen, på grund av att man i Japan onekligen har lägre löner, har jag uppvaktats med brev från det hållet, där det sägs att det där påståendet var felaktigt, eftersom företagen i Sverige är så favoriserade skattemässigt sett, att det väl uppväger den lägre lönekostnaden i det där landet långt borta i öster. – Jag har med detta bara velat framhålla att det även finns andra element som ingår i kostnadsbilden.

Sedan säger herr Bohman att den upplåning vi tagit hitintills – det är ungefär 15 miljarder kronor – har gått till konsumtion. Jag blev enormt överraskad när jag hörde det. Kommunerna har lånat någonting mellan 1/2 och 1 miljard kronor, och därvidlag kan jag hålla med honom. Staten har också lånat – 150 milj. kr. – men den övriga upplåningen, som är bortåt 90–95 %, av hela lånesumman, är industrins upplåning för att rea-

lisera sina investeringar. Jag föreställer mig att industrin inte lånar upp pengar utomlands för att betala sina löner. Hade det varit så illa ställt för industrin, skulle den säkerligen redan i ett tidigare skede ha ändrat sin politik.

Ert budgetalternativ är unikt, säger herr Bohman. Ja, visst är det det! För första gången på fyra decennier upplever vi nu en opposition som tar ansvar för framtiden när det gäller ekonomin, som inte bjuder över på populära ting, som inte försämrar statsfinanserna med 3, 4, 5, 6 eller 7 miljarder, som vi är vana vid, utan där skillnaden ligger åt andra hållet i stället. Det är unikt – det har herr Bohman rätt i – men det är ur andra synpunkter en riktig oppositionspolitik, om man nu känner ansvar för framtiden.

Allra sist, herr talman! Herr Fälldin gjorde vissa erinringar mot vad jag har sagt tidigare. Det är klart att lönerna spelar sin roll, men som jag nyss sade finns det andra ting som också spelar en roll för kostnaderna. Herr Fälldin har ju nära kommunikationer till herr Dahlgren, till min gamle vän Gunnar Hedlund och till skogsbrukarna i allmänhet. Ser man på utvecklingen av råvarupriserna och vad de betyder för den färdiga produkten – låt mig säga det sågade virket, pappersmassan eller papperet – kontra lönehöjningarna, är det en ytterst intressant läsning. Jag har papperen med mig, och ifall jag hade haft mera tid skulle jag ha berättat om det, men nu har jag inte tid med det. Så mycket kan jag i alla fall säga att när man talar om att vi har tappat marknadsandelar och att vi i våra exportpriser ligger högre än andra nationer som går ut och konkurrerar med samma vara är det fasligt intressant att se efter var skulden ligger någonstans – och då blir det sannerligen inte så ensidigt som man från regeringsbanken presenterar det!

Herr statsministern FÄLLDIN:

Herr talman! Först några ord till herr Werner, som är intresserad av att veta vilken tolkning regeringen kommer att ge villkorspropositionen. Han kan ju själv läsa – jag har upprepat det flera gånger i dag – att vi har kravet på en helt säker slutlig förvaring. Paragraf för paragraf är det redovisat hur regeringen ser på denna lag när den lägger fram den, och detta är i sin tur granskat av lagrådet.

Herr Werner är irriterad; han gillar inte att vi i den här lagen föreslår att man skall kunna få ersättning för kostnader som är nedlagda fram till lagens ikraftträdande. Möjligen kan det bero på att herr Werner och regeringen har skilda synpunkter på vad som krävs i ett rättssamhälle. Det är för oss självklart att kostnader som är nedlagda fram till lagens ikraftträdande skall ersättas fullt ut. Därefter får det bli en skälighetsprövning.

Eftersom herr Sträng var inne på saken vill jag säga, att efter de påpekanden som jag gjorde om det sätt på vilket herr Sträng och den tidigare regeringen markerade lönerörelsernas betydelse för samhällsekonomin kan vi anse det fastslaget, att det är en mytbildning som socialdemokratin

i samkörning med kommunistpartiet har ägnat sig åt när man har försökt göra gällande att den nuvarande regeringen skulle vilja diktera avtalsrörelserna. För tydlighetens skull förklarar jag än en gång från denna talarstol – jag har sagt det flera gånger tidigare – att det för oss är en självklarhet att slå vakt om den frihet som arbetsmarknadens parter har haft i detta land. Vi betraktar den som en stor tillgång, och vi vet att arbetsmarknadens parter alltid känner det ansvar som är förenat med denna frihet. Jag kan försäkra er att den uppfattningen är grundmurad i den här regeringen, och det har vi gett uttryck åt många gånger. Men på samma sätt som den tidigare regeringen har vi ett behov av att mot bakgrunden av de fakta som vi har tillgång till erinra om att kostnadsläget är och framöver kommer att bli av avgörande betydelse. Vi känner alltså samma behov som Gunnar Sträng i motsvarande situation har känt tidigare. Det finns ingen skillnad.

Nu säger herr Palme: Ge besked om vilka skatter ni vill höja, om konjunkturen går upp! Jag kan lika gärna returnera den uppmaningen. Jag har försökt förklara följande, och herr Sträng har uppfattat det: Redan nu, i de ansatser till konjunkturuppgång som vi kan se, vill ni gå ut och lägga ökade bördor på företagen och höja skatterna. Men om detta är nödvändigt i utgångsläget, vad gör ni då om den snabba konjunkturuppgång kommer som ni själva räknar med? Den är ju ett villkor för att vi skall få så starkt ökade exportintäkter – och undgå en ökning av importen – att upplåningsbehovet utomlands blir lägre. Om allt detta händer som ni hoppas på – i grund och botten hoppas också jag att er bedömning är riktig, men vi vågar inte bygga vår politik på en förhoppning – har ni väl av vanliga konjunkturskäl samma anledning som vi att höja skatterna i det läget. Vad höjer ni för skatter då? Om skatte- och avgiftsbelastningen i nuvarande konjunktur skall vara så hög som ni vill, kan den rimligen inte räcka till i den konjunkturuppgång som ni själva påstår skall komma. Därför returnerar jag uppmaningen: Tala själva om vilka skatter ni härutöver kommer att höja av konjunkturskäl! Det blir nämligen en sådan höjning om konjunkturläget kräver att köpkraft dras in.

Herr Palme fortsätter med att påstå att vi talar skilda språk i regeringsbänken. Nej, jag tror att om herr Palme och andra i lugn och ro sätter sig ner och tittar igenom anförandena här, som ju kommer i tryck, skall de finna att vi har samma grunduppfattning och ser problemlösningen på samma sätt.

Men jag frågade herr Palme vad det är för grund han har i praktiken för att tro att ökade pålagor löser företagens problem. Får jag först påminna herr Palme men också alla andra lyssnare om en sak. Om jag åter och åter säger "företag", så citerar herr Palme mig som om jag hade sagt "företagare". Om jag använder termen "företag", så inbegriper jag företagaren och de anställda. Så uppfattar jag begreppet "företag". Om herr Palme uppfattar det på annat sätt, får han anmäla det. Denna distinktion är ganska viktig att göra, eftersom herr Palme säger att vi inte

ägnar löntagarna, de anställda, något intresse. Sådana överdrifter tror jag inte gagnar någon. Men jag skall återkomma till det.

I vilka problemföretag har herr Palme varit och hört de anställda eller företagaren eller företagsledningen säga att ökade pålagor är deras lösning? I vilka problemföretag har ni fått veta att ökade arbetsgivaravgifter är lösningen? Har ni fått det beskedet inom textilindustrin att de ökade arbetsgivaravgifterna har bidragit till att lösa textilarbetarnas problem? Har de underlättat den omställning som varit nödvändig där?

Om man inte kan visa att det fungerar på basplanet, så tror jag det är helt fel att gå ut med detta som ett generellt besked om vad man skall göra för att få ordning på de problem som vi alla vill angripa.

På tal om detta med branschproblemen var det en passus i herr Strängs första anförande som jag gärna vill ta upp. Herr Sträng sade att vi var passiva och rådde herr Åsling att gå ut och leda företagen. Om det då är så att statsråden tidigare direkt ledde de statliga företagen, så tycker jag inte att spåren är sådana att de direkt uppmanar till efterföljd. Jag tror att det är klokt att göra som vi i regeringen inkl. herr Åsling gör – att försöka skaffa så bra beslutsunderlag som möjligt innan vi utnyttjar ägarens möjligheter att ge besked om hur vi vill ha det. Det är mot den bakgrunden som jag är så överraskad över att ni på den socialdemokratiska sidan, trots att det pågår utredningar med de anställdas medverkan i NJA, går ut och säger att ni år 1980 skall bygga ett nytt Stålverk 80. Varför vill inte också ni vänta på att få de besked som branschberedningen rimligtvis kan ge?

Sedan säger herr Sträng att det finns en massa uppgifter som han gärna skulle vilja delge kammaren och andra – det är möjligt att de kommer i något senare sammanhang – och tar då mycket kortfattat upp skogsprisernas utveckling. Jag vet inte exakt vilka siffror som herr Sträng har tillgång till. I ett avseende förmodar jag att herr Sträng kan visa på en ganska våldsamt utveckling, nämligen rotpostutvecklingen. Men det är en liten, marginell företeelse. Om herr Sträng i stället ägnar intresse åt avverkningsposterna, som är de helt dominerande, och gör en jämförelse över tiden, låt oss säga på tio år, så skall herr Sträng finna att prisutvecklingen därvidlag i stort sett har följt den allmänna prisutvecklingen. Om man ser till helheten så är det så. Men det går alltid att plocka ut en liten bit och få fram dramatiska effekter, och det är det man har gjort genom att peka på rotpostpriserna. Jag är ingen anhängare av den typen av skogsbruk. Sambandet ägare-brukare är viktigt här också. Det är därför, som jag framhöll i mitt huvudanförande, som vi lägger en sådan grund i tilläggsdirektiven till jordbruksutredningen.

Herr ekonomiministern BOHMAN:

Herr talman! Herr Palme tyckte att vi stod och "jämrade oss" här uppe i talarstolen, att vi inte hade någon bärande idé som kunde lyfta oss till andra tongångar.

Nej, men vi är indignerade, herr Palme, över det sätt på vilket ni

för den här debatten, över att ni kan ha mage att göra gällande att en ny regering skulle ha lyckats att på fyra månader förstöra den svenska ekonomin, att på fyra månader skapa väldiga budgetunderskott och våldsam utlandsupplåning. Mycket kan vi och mycket kommer vi att kunna göra, men så skickliga och så effektiva, herr Palme, är vi verkligen inte att vi på fyra månader kan lägga till rätta allting som den socialdemokratiska regeringen ställt till med eller plocka bort anrättningarna från deras dukade bord på det sätt som herr Palme gör gällande.

Det är rätt fantastiskt att lyssna på detta slags argumentation, och det vore ännu mera fantastiskt om någon enda av våra åhörare ute i landet eller i den här salen skulle tro ett enda ord av den typen av anklagelser.

Vilka var det som styrde vårt land under den tid då de bytesbalansunderskotten uppkom – växande underskott från 1974 till 1975, ökande underskott från 1975 till 1976? Och vilka var det som tvingades börja att låna utomlands? Det var Olof Palmes egen regering.

Nu frågar vi: Vad har ni för recept att komma med i dag? Vad har ni för ordinationer för att komma till rätta med de väldiga problem som enligt ert förmenande har skapats under de fyra senaste månaderna?

Ni talade för en stund sedan om det "unika alternativet". Dess recept bestod för det *första* i höjda kostnader, som gör det ännu svårare för svenska företag att sälja utomlands, höjda kostnader som gör det ännu svårare för företagen att leva vidare och ge sysselsättning åt folk. Receptet bestod för det *andra* i att helt enkelt tro sig kunna lita på att den internationella konjunkturen skall bli sådan att man kan räkna upp den svenska exporten och begränsa den svenska importen och därigenom få en bättre bytesbalans.

Jag tycker inte att det är ett uttryck för ansvarsmedveten och konstruktiv oppositionspolitik att ha så magra recept att komma med, att inte en enda gång med ett enda ord nämna vårt verkligt stora problem – våra stora konkurrenssvårigheter, vårt kostnadsläge – och att lägga ett alternativ som inte innebär annat än höjda skatter, som ytterligare driver upp kostnaderna och ökar inflationen.

Jag är glad över att förutvarande finansministern, herr Sträng, tog upp problemet med kostnadsläget, för när vi talar om kostnadsläge har herr Palme hela tiden talat om höjda löner och ingenting annat. Men kostnadsläget i det svenska samhället beror ju inte bara på höga löner, utan det beror också på höga avgifter, höga skatter, nominella löner, löneglidning och – jag kommer tillbaka till det än en gång – produktivtetsutvecklingen. Där har ju det allvarliga inträffat, att den starka produktivtetsstegring som vi har litat på under tidigare år, då vi trots höga löner i förhållande till omvärlden har kunnat sälja och konkurrera med omvärlden, har gått ner under de senaste åren. Vi hade för ett år sedan noll procent i produktivtetsstegring, och förra året var den något över 1,5 %. Den gamla regeringens egen långtidsutredning beräknade en produktivtetsstegring varje år på 5 à 6 % som nödvändig för att vi skulle

komma i balans i våra utrikesbetalningar år 1980.

Den nya oppositionen har ju i motsats till den gamla betydligt flera experter, erfaret folk som är hämtat från kanslihuset, som skulle kunna hjälpa den att göra de analyser som behövs för att få ett konstruktivt program, ett alternativ – inte ett "unik" utan ett verkligt alternativ – till regeringens finansplan. Jag tycker det är trist att den gamla regeringen inte har vågat eller velat komma fram med någonting. Redan 1970 hade Sverige inte jämvikt i sin bytesbalans. Och 1970 års långtidsutredning underströk mycket kraftigt den strukturella obalans som fanns i förhållande till omvärlden och som Sverige var tvingat att rätta till om vi skulle få ordning på våra affärer.

När vi nu i finansplanen slår fast att kostnadsutvecklingen betyder så mycket för våra förlorade marknadsandelar grundar vi inte det enbart på statistik utan också på konkreta observationer ute i en lång rad industriföretag. Man behöver bara gå ut till den svenska industrin så får man klart för sig vad de höga kostnaderna betyder för företagens möjligheter att konkurrera.

Jag tycker att det är beklagligt att man inte i tidigare finansplaner har försökt sig på en ordentlig analys av dessa problem. Det fanns ingen analys, inga kalkyler, i 1976 års kompletteringsproposition. Jag tycker att det är en regerings uppgift att ge en fullständig redovisning av huvudorsakerna till de obalansproblem som vi har i vårt land.

Det kan vara intressant – och jag kan glädja herr Sträng därmed – att läsa upp vad han anförde förra året om dessa för vårt välstånd livsviktiga frågor. Han konstaterade i kompletteringspropositionen att vi behöver en kraftig exportökning och att den förutsätter att svenskt näringsliv kan hävda sig i en hårdnande internationell konkurrens och i en del fall även kan öka sina marknadsandelar. Han anför: "Därför blir det svenska näringslivets kostnadsutveckling och konkurrenskraft av avgörande betydelse för att uppnå bytesbalansmålet" – det problem som herr Palme helt blundade för.

Herr Sträng slår fast: "Den internationella prisstegringen visar nu klara tecken på att avta." – Det var förra året. – "För vår del är det en klar anvisning om en motsvarande utveckling för vårt eget land. Vårt konkurrensläge såväl på exportsidan som i fråga om den hemmamarknadsindustri som har att möta importkonkurrensen kan endast framgångsrikt uppehållas om pris- och kostnadsutvecklingen inte överstiger vad som kan avläsas internationellt."

Så hette det då, men nu förekommer inte det resonemang i den "unika" motionen.

Herr Sträng gjorde gällande att jag gav en felaktig bild av vad de utländska lånen skulle ha använts till här i Sverige och påstår att lånen använts till investeringar. Ja, av de företag som lånat. Men det avgörande är att den ekonomi för vilken den tidigare regeringen var ansvarig tvingade företagen att gå ut och låna därför att den svenska kreditmarknaden inte räckte till! Man måste anlägga en helhetssyn. De *totala* investering-

arna gick inte upp. De *totala* investeringarna sjönk. Lånen användes alltså för att möjliggöra den höga konsumtionen. Detta är ju, förre finansministern, sanningen bakom utlandslåneresonemanget.

Låt mig sluta i en något lättare ton. De anklagelser som Olof Palme har riktat mot oss i regeringen påminner om vad som anförs i Grönköpings Veckoblad under rubriken Storverk 80 ger sju nya jobb i Grönköping! Alkoholfri sprit till oljeländerna!

Där står det, och det kunde herr Palme själv ha sagt:

”Om det icke varit för att vi nu fått en borgerlig regering och därmed sämre konjunkturer ute i världen skulle nog Storverk 80 ha blivit ännu större, säger herr Eriksson (s).”

Herr arbetsmarknadsministern AHLMARK:

Herr talman! Det är efter de senaste inläggen fullständigt utrett att någon tvetalan inom regeringen om kostnadsläget icke förekommit i den här debatten. Vad vi har talat om är det samlade kostnadsläget för svensk industri och vad det innebär för våra möjligheter att konkurrera med andra länder.

Vi har framför allt tagit upp ett par punkter.

Vi vill reformera skattesystemet så, att det inte i onödan driver fram krav på höga löner i siffror räknat, därför att en så stor del går till marginalskatt för människor med vanliga inkomster.

Vi har kritiserat de krav som oppositionen nu har rest på ständigt nya och onödiga pålagor på näringslivet, vilka ytterligare skulle försämra våra möjligheter att sälja på världsmarknaden. De skulle försvara för exportindustrin, de skulle skada sysselsättningen här i landet, de skulle på sikt inte alls förbättra bytesbalansen utan tvärtom hota den.

Oppositionen möter alltså budgeten och regeringens politik på två sätt: genom att säga blankt nej till vår skattereform och genom en rad förslag till skattehöjningar. De frågor som i har ställt är: Underlättar detta sysselsättningen i svenskt näringsliv i dag? Kommer det att hjälpa den svenska industrin att sälja på utlandet? Kommer ständigt nya pålagor att klara de branschproblem som vi otvivelaktigt står inför? På det har vi inte fått några som helst svar.

Jag är helt på det klara med att Gunnar Strängs artikel i Veckans Affärer i dag var en kritik av den nuvarande regeringen. Jag hade inte väntat mig att den förutvarande finansministern omedelbart skulle hemfalla åt lyriska betraktelser över den nya regeringen. Men det som han avslutar artikeln med – schlagerrefrängen ”Det som sker, det sker” – är en utmärkt beskrivning av oppositionens ekonomiska filosofi. Man har icke analyserat de verkningar för sysselsättning och bytesbalans som de egna förslagen skulle innebära.

Gunnar Sträng säger: Vi påstod aldrig i valrörelsen att folkpensionen omedelbart skulle ryka, utan det var så att säga på sikt som tryggheten skulle urholkas. – Vi som deltog i valrörelsen vet ju vad som då sades – ute på mötena, på vårdanstalterna, i annonserna osv. Det var en väldig

skrämselpropaganda mot en växling vid makten.

Tryggheten för de äldre var hotad, jobben skulle försvinna, den internationella solidariteten kunde bara den gamla regeringen upprätthålla, jämställdhet mellan kvinnor och män kunde det inte bli och arbetslivets förnyelse skulle helt stanna av. Hela denna propaganda, som socialdemokratin gick till val på, har nu fallit i stycken. Budgeten, våra förslag och de förslag som är aviserade, har redan visat att den propagandan var osaklig.

Nu försöker tydligen Gunnar Sträng trösta sig med att dessa olyckor säkert kommer att inträffa på sikt! Det är en helt ny linje. Han medger alltså att av vad han hittills har sett från den nya regeringen har icke någonting av de dystra profetiorna infriats.

Herr Strängs första reaktion på den nya budgeten var mycket intressant. Han sade i ett antal intervjuer: "Jag har fått intrycket av att de spritt ut gåvorna utan den noggranna prioritering som vi försökte göra." – Det var alltså för mycket utgifter i den nya budgeten.

Vi var i regeringen mycket intresserade av att få veta vad oppositionen ville skära ned. Var det höjningen av barnbidragen? Var det kulturanslaget som skulle återställas till sin forna, låga nivå? Var det på arbetsmarknaden man skulle gå in och skära? Var det u-landsbiståndet som inte skulle få öka så mycket? Var det vuxenutbildningen?

När vi nu har läst motionerna ser vi att inskränkningarna ligger på försvaret, där regeringens förslag kommer först senare. Man har så gott som helt accepterat regeringens utgiftsprogram. Kvar står att man vill öka bördorna på näringslivet och, på samma sätt som man gjorde tidigare i regeringsställning, säger nej till den skattereform som är helt nödvändig.

Olof Palme tog i sitt slutinlägg upp ett antal kvinnors läge på arbetsmarknaden. Jag tror att vi här har mycket viktiga gemensamma uppgifter när det gäller sysselsättningen för särskilt utsatta människor. Genom nya jobb ger man chansen både åt dem som i dag har svårt att behålla gamla jobb och åt dem som vill ut på arbetsmarknaden men har svårt att få ett arbete.

Under 1970-talet har hundratusentals fler kvinnor gått ut i arbetslivet. Man kan peka på många orsaker till den snabba inmarschen: införandet av individuell beskattning som tog bort ekonomiska hinder, det sug efter ny arbetskraft som vi haft under ett antal år, genomslaget för nya värderingar ute i samhället.

Men oavsett orsaker är det en viktig förändring som skett. Rakt igenom svängningar i konjunkturen har fler kvinnor börjat förvärvsarbete. Och förvärvsarbete har börjat bli något av en självklar rätt också för flertalet kvinnor, inte bara en nådegåva i goda tider.

Ett eget förvärvsarbete betyder så oerhört mycket för att frigöra från gamla roller och fördomar. Det ger ekonomiskt oberoende, det kan ge en säkerhet och ett självförtroende som blir en hävstång för viktiga förändringar i ett orättvist samhälle.

Med lika insats i yrkeslivet blir det också betydligt lättare för kvinnor

att av männen också kräva ett lika ansvar i hemarbetet. För vi måste vara medvetna om att de flesta kvinnor som förvärvsarbetar på heltid fortfarande bär en betydligt större börda hemma än vad männen gör. Vår vardagliga erfarenhet säger oss detta, rader av undersökningar bekräftar det, och det föder i sin tur en fortsatt diskriminering.

Männen får tid att engagera sig i fackligt arbete, kvinnorna i mycket mindre utsträckning.

Männen går på politiska möten mycket mer än vad kvinnorna får utrymme för.

I dagarna har det kommit ut en ny rapport om just detta. Det är en undersökning av hur situationen har förändrats för kvinnor som gått in i typiskt manliga jobb.

Rapporten visar denna dubbla erfarenhet. Den visar hur mycket det betyder för kvinnors frigörelse och självförtroende att få ett förvärvsarbete. Rita Liljeström skriver: "Förvärvsarbetet innebär en öppning för kvinnorna."

Men rapporten visar samtidigt hur trögt det är att förändra gamla invanda familjemönster. Flertalet kvinnor fortsätter att ha huvudansvaret för hemmet också när de får ett förvärvsarbete. Det skapar praktiska problem och känslomässiga konflikter. Det står i rapporten: "För flera kvinnor krockar stoltheten över jobbet med oron för barnen. Det starkt bejakande på ett plan spricker i bekymmer på ett annat."

Den här verkligheten formar ett dubbelt krav på oss:

Vi måste anstränga oss för att ge förvärvsarbete åt fler kvinnor som vill ha det. Det är en central del i arbetet för jämställdhet. Arbetsmarknaden är just nu kärv för nytillträdande. Det drabbar kvinnorna särskilt hårt. Därför går regeringen in och ger bl. a. ett särskilt stöd just till de nytillträdande på arbetsmarknaden.

Men vi måste samtidigt förbereda oss inför en konjunkturuppgång, när den kommer, så att inte företag och myndigheter då rekryterar fördomsfullt efter vad som har betraktats som manliga och typiskt kvinnliga jobb. Jag kommer i samråd med jämställdhetskommittén att överväga vad vi ytterligare kan göra, bl. a. med utgångspunkt i de erfarenheter vi har fått av försöken med att rekrytera kvinnor till hittills mansdominerade jobb och skapa en mjukare övergång mellan hemarbete och yrkesliv. Och som jag underströk i mitt första anförande: kommunerna måste ta sitt ansvar för att fullfölja den daghemssatsning som är så viktig för både barnen och jämställdheten.

Det andra kravet är lika viktigt. Vi måste fortsätta och skärpa opinionsbildningen för att också männen skall förändra sin gamla roll och ta sitt fulla hemansvar. Jämställdhet handlar lika mycket om män som om kvinnor. *Både* män och kvinnor bör frigöras från fördomar och kunna mötas som människor med lika rätt och lika ansvar.

Det låter enkelt. Men det är med nödvändighet en mödosam process. Den går djupt in i människors roller och värderingar.

Vi har startat en förändring i Sverige som kan bli till en fredlig re-

volution i många människors liv. Den förändringen skall vi nu driva på därför att vi genom den ser ett samhälle där människor frigörs från fördomar och diskriminering, ett samhälle där människor behandlas som individer och inte särbehandlas därför att de är män eller kvinnor.

Herr PALME (s):

Herr talman! Med hänsyn till att herr Fälldin och herr Ahlmark i sina repliker har ställt direkta frågor till mig tvingas jag meddela att jag inte har någon ytterligare replikrätt. Detsamma gäller naturligtvis herr Sträng och herr Werner.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det är tre ting som i dagarna upptar människors tankar. Arbete – energi – frihet.

Inte på 40 år har Sveriges arbetare fått uppleva en så massiv attack på sin sociala situation. Inte på 40 år har de unga bjudits en så dålig framtid i svenskt arbetsliv.

Inte på länge har man kunnat ge en bild av de arbetandes situation bara genom att läsa upp en rad namn:

Luleå och Pajala. Älvsjö och Gröndal. Olofström och Örebro. Bångbro och Höfors. Domnarvet och Oxelösund. Simrishamn och Emmaboda. Eriksberg och Kockums. Skellefteå och Kramfors. Gyllenhammar och Bohman.

Det är en särskild klang över alla dessa namn. De säger: arbetslöshet, kapitalmakt, politisk reaktion.

Det borde instiftas ett särskilt Nobelpris för dem som visat största kortsiktigheten och perspektivlösheten inför problemen. Regeringen och dess industriminister vore då utan jämförelse kvalificerade priskandidater. Stackars Milton Friedman skulle fullständigt komma i skuggan.

Så hållningslös är regeringspolitiken inför den kris som rullas upp. Man talar om att lita på företagen. Man talar om att ge tro på framtiden. Det är en originell tanke: arbetslösheten är ingen ekonomisk fråga. Den är en trosfråga. Därför kan industriministern ta saken lugnt; det hela blir ett problem för kyrkoministern.

Gentemot denna katastrofala likgiltighet måste arbetarrörelsen äntligen ställa avgörande frågor. Vilka mekanismer i det kapitalistiska systemet skapar utslagning, strukturkris, arbetslöshet? Skall vi acceptera 70 000–100 000 arbetslösa som ett stående inslag? Skall vi acceptera att ett par hundra tusen människor ständigt är hänvisade till tillfällighetsarbeten och nödlösningar? Skall vi bjuda de unga människorna beredskapsarbeten, när de behöver komma in på reguljära yrkesbanor? Skall vi tolerera den grymma uppdelningen i ett A-lag och ett B-lag på arbetsmarknaden? Skall vi tåla inför den nya sortens kvinnodiskriminering: det enormt ökade kvinnliga deltidsarbetet? Skall vi stå tysta inför det faktum, att den statistiska sysselsättningsökningen de senaste tio åren mest består av ökade sjukskrivningar och mer deltidsarbete?

Det kan vi naturligtvis aldrig acceptera. Men därför behövs en helt ny sysselsättningspolitik. Det är här vi inom vpk menar att socialdemokratin kan riskera att missa. Man har inte tagit lärdom av valet och gått åt vänster. Man talar fortfarande om samarbete mellan samhälle och storfinans. Man är kvar i det tänkande som gav upphov till A-laget och B-laget på arbetsmarknaden. Och slutligen kör man för mycket med patentlösningen att jobben skall räddas bara det blir mera kärnkraft.

Sverige har världens största kärnkraftsprogram i förhållande till befolkningens storlek. Det är tre gånger större än Frankrikes, sex gånger större än Japans, 13 gånger större än Italiens och 25 gånger större än Sovjetunionens. Det kallas här i Sverige märkligt nog "en försiktig satsning på kärnkraften".

Men måste vi då inte ha mera el och mera olja för att klara sysselsättningen? frågar folk. Det låter logiskt. Men det stämmer inte. Kärnkraften ger inte mera jobb. Det är precis tvärtom. Vi skall se en smula på sammanhangen jobb och energi.

Arbetslöshet skapas inte av brist på energi. I dag fortsätter Sverige med centerpartiet i spetsen marschen in i kärnkraftssamhället. Men ändå ökar varslen och permitteringarna. Den kapitalistiska världen har aldrig använt så mycket elkraft och så mycket olja som nu – men den har heller aldrig haft så många arbetslösa.

Allt hänger nämligen på hur man använder energi och inte på hur mycket ny energi man öser in i systemet.

Problemet för Sverige är ungefär följande: Landets ekonomi består grovt sett av två stora block. I det ena tas fram råvaror och halvfabrikat. I det andra produceras förädlade varor och kvalificerade tjänster. Det första blocket slukar mycket stora mängder energi. Men där skapas inga nya jobb. Tvärtom, där är utslagningen hårdast och sysselsättningen minskar. I det andra blocket går det åt förhållandevis små mängder elkraft och olja per arbetande. Men det är där som de nya jobben kan skapas. I den lätta sektorn av ekonomin ger varje given mängd elkraft 13 gånger fler jobb än i den tunga, och varje given mängd olja ger i den lätta sektorn 26 gånger fler jobb än i den tunga.

Vad säger oss detta? Jo, det säger att kärnkraften inte skapar ett enda nytt jobb, för den skall användas bara för att öka rovdriften av skog, malm och andra halvfabrikat. Den kommer att öka koncentrationen av företag och trappa upp utslagningen av människor. Den är kopplad till en sådan inriktning i ekonomins utveckling att detta blir följden, i varje fall för Sverige.

Man hör ofta sägas att Sveriges framtid måste bygga på skogen och malmen. Det menar vi är romantik. Det döljer problemet med den rovdrift som storfinansen genomför på naturresurserna. Om denna rovdrift inte dämpas blir följden om 30 år en nationell katastrof. Den blir kännbarast i övre Norrland och Bergslagen, där råvarorna och halvfabrikaten är bas för ekonomin. Det är just bundenheten till råvaror och halvfabrikat som är problemet. Det är denna bundenhet som i dag är förbannelsen för

Bergslagen och som gör att det går snett i Norrbotten.

Det finns alltså som man ser ett samband mellan kärnkraft, rovdrift, utslagning och arbetslöshet. Därför menar vi från vpk att det inte är arbetarrörelsens sak att predika de arbetandes frälsning med hjälp av moderaternas gamla kärnkraftsprogram. Lösningen ligger inte i mer rovdrift, mer export av halvfabrikat och hårdare utslagning. Lösningen ligger heller inte i att samarbeta med storfinansen på dess villkor och för dess strukturomvandling.

Lösningen ligger i stället i att långsiktigt och gradvis lägga grund till en ny ekonomi som inte bygger på rovdrift, som kan skapa arbete och ändå möjliggöra en frigörelse från beroendet av kärnkraft i framtiden. Lösningen, säger vpk, ligger i en planmässig övergång till högre grader av förädling i ekonomin, till mer avancerade och nya produkter och till starkare tyngdpunkt på de arbetandes kunnande. Nästa stadium i industrialiseringen kommer nämligen inte att kunna karakteriseras av ökad cirkulation med ständigt mer råvaror och energi. Det kommer i stället att kännetecknas av höjningen i det mänskliga tänkandets och arbetets kvalitet, i förfiningen av produktionen och dess inriktning, inte på profit och rovdrift utan på social ändamålsenlighet och ansvar för kommande generationer.

En sådan politik kan kort uttryckas i fem punkter, vilka också utgör vpk:s sysselsättningspolitiska huvudkrav.

1. Nya statliga förädlingsindustrier, ägnade att gå i spetsen för ändrad produktionssammansättning. Det skapar nya arbeten, säkrare arbeten, säkrare export och möjlighet att rädda nedläggningshotade orter som är bundna till råvaru- och halvfabrikatsproduktion.

2. Ett program för högt driven upprustning av det kollektiva kommunikationsnätet. Det skapar effektivare transporter, bättre energihushållning och bättre miljö. Det skapar arbete för anläggningsarbetare, industriarbetare, tekniker.

3. Ett program för att bygga bort de sociala bristerna och för att höja de arbetandes utbildningsgrad. Det skapar arbete, det leder till en ekonomisk omfördelning till de sämst ställda, det understöder den ökade förädlingsgraden och de tekniska avancemangen genom att ta till vara de arbetandes begåvning för den nya produktionsinriktningen.

4. Stopp för den växande kapitalexporten och för storfinansens utflyttning av värdefulla förädlingsindustrier ur landet.

5. Påskyndande av den allmänna arbetstidsförkortningen. Det motverkar rovdriften på människor och det skapar fler arbetstillfällen.

En långsiktig utveckling som den här har tecknats står i strid med kortsiktigheten, rovdriften och profitsträvan. I dess förlängning skymtar också nödvändigheten av att helt avskaffa den privata kapitalmakten och övergå till ett annat samhällssystem.

Frihet från utsugning och arbetslöshet är grunden för all annan frihet. Detta kan borgerlig åskådning aldrig fatta. Men det finns också företrädare för socialismen, vilka har hamnat mycket långt från den insikten.

Vänsterpartiet kommunisterna slåss konsekvent mot alla brott mot de mänskliga fri- och rättigheterna. Ingen missriktad lojalitet och ingen partitaktik hindrar oss från att på det skarpaste fördöma övergreppen i Tjeckoslovakien. När en princip står på spel är det brottsligt att tiga och fegt att vika undan. Ansvaret för socialismens framtid och innehåll gör tvärtom kritiken särskilt angelägen.

Det skulle glädja oss om andra partier i Sverige visade samma konsekvens som vi. Politiskt oppositionella mördas i Argentina, men jag har aldrig hört något statsråd protestera mot att Sverige lånar Argentina pengar. Tvärtom har man medverkat härtill. Oppositionella människor i Nordirland jagas, slås och häktas på obegränsad tid. När uttalade sig svenska partier om detta? Är hänsynen till den brittiska regeringen större än omsorgen om friheten? Man misshandlar och häktar godtyckligt vänsteranhängare i Italien. De styrande och deras korrumperade rättssystem döljer och skyddar dessa brott. Sympatin för en borgerlig regim där tycks i Sverige väga tyngre än omsorgen om friheten. Vi har inte hört ett ord från SAP-ledningen om yrkesförbudet i Västtyskland. Väger kanske hänsynen till partikollegan Helmut Schmidt tyngre än omsorgen om friheten?

Också här i Sverige märks en starkt stigande tendens till rättsövergrepp och godtycke vid lagtillämpning. När dessa ting tagits upp här i kammaren har jag alltid förvånat mig över med vilken lojalitet de andra partierna – även i uppenbara fall av övergrepp mot människor – röstat lojalt för att frikänna de skyldiga i den högre svenska byråkratin.

En sådan dubbelmoral – det vill vi från vårt parti säga – håller inte. En fransk politiker, den gamle galanten Édouard Herriot, sade en gång att friheten är en trofast älskarinna – på villkor att hon tillfredsställs varje dag. Vill man leva upp till det villkoret får man akta sig för att alltför ofta förväxla frihetens gudinna med partitaktikens sköka. Friheten är odelbar. Bara den som handlar därefter kan göra anspråk på verklig trovärdighet såsom demokrat.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Vilka intryck får man när man under en sådan här debatt lyssnar på företrädarna för den borgerliga regeringen? Det första jag tycker att man kan konstatera är att de borgerliga vill glömma sina löften från valrörelsen. Löftet om att kärnkraften skall stoppas senast 1985 har vi inte hört upprepas här i dag. Det var närmast pinsamt att höra landets statsminister slingra sig bort från sina besked i valrörelsen och nu börja tala om helt andra saker.

Inte heller om vårdnadsbidraget, som var ett av de stora locknumren i valrörelsen, har vi hört någonting. De 400 000 nya jobben är det helt tyst om.

Jag har en känsla av att den borgerliga regeringen känner ett slags obehag inför nödvändigheten av att ta ansvar. Efter 44 år kunde man tro att de borgerliga skulle känna glädje över att kunna förverkliga sina

idéer och krav. Nu har de chansen att stoppa inflationen, sänka skatterna och åstadkomma en ökad arbetslust. Det sades också i den borgerliga propagandan att socialdemokraterna hindrade allt gott och misskötte det mesta. Men då borde det ju finnas fantastiska möjligheter för den borgerliga regeringen att snabbt åstadkomma verkliga och synbara förändringar.

Olof Palme ställde en enda fråga under diskussionen här, som varade flera timmar. Han formulerade frågan ungefär så: Ni i regeringen tror ju på en konjunkturuppgång; vilka skatter tänker ni då använda er av för att hålla ekonomin i balans? Statsminister Fälldin väntade med att besvara den frågan till dess Olof Palme inte hade någon replikrätt kvar, och då ställde herr Fälldin en motfråga: Det här innebär ju att också socialdemokraterna måste höja skatterna – och vilka i så fall? Svaret är mycket enkelt. Vi har redan i denna budget lagt fram förslag om åtstramning på 5 000 milj. kr. Där är vårt svar. Och det hade varit mycket enkelt för Olof Palme att ge det svaret, om han hade haft någon replikrätt kvar. Men det visste Thorbjörn Fälldin att han inte hade. Dessutom tycker jag det är en ynkedom – eftersom det ju ändå är de borgerliga som har majoritet och skall regera det här landet – att besvara en sådan central fråga med en motfråga.

Det är påfallande att den nya regeringen ägnar sig åt att gnälla och klaga. Var ni inte på det klara med, innan ni inträdde i kanslihuset, att det är ganska svårt att regera ett land? Det har det alltid varit, och så kommer det också alltid att förbli. Det tillhör regerandets konst att först veta vad man själv vill. Sedan måste man hålla ihop om det inom regeringen och regeringspartierna. Och slutligen måste man ha kraft och vilja att driva igenom sitt program.

Det hjälper ju inte människorna ute i landet att den nya, borgerliga regeringen klagar över den gamla, den socialdemokratiska regeringen. Människorna väntar sig handling. Det var närmast patetiskt att höra Gösta Bohman upprepa ett tjugotal gånger att nu har vi fått en ny regering. Alla vet väl att de borgerliga har flyttat in i kanslihuset. Men det är handling som människorna väntar på.

Till de borgerliga partierna och deras företrädare vill jag säga: Börja regera! Det var illa att det i regeringsdeklarationen inte fanns med ett enda ord om strukturproblemen i industrin, men ni måste ändå ge er i kast med problemen i vårt näringsliv. Problemen kommer att följa er, precis som de följde oss. Det finns ingen osynlig hand – även om en del har trott det – som ställer allt till rätta.

Det var illa att ni enades om slagordet vårdnadsbidrag i stället för att fundera över hur barnfamiljerna har det och därefter utforma en familjepolitik för barnen och föräldarna. Därför står ni i dag utan politik på det området.

Det var illa att ni kastade ut siffran 400 000 nya jobb utan att uppenbarligen ha tänkt igenom hur ni skulle förverkliga ett enda av dem. Vidta åtminstone åtgärder så att de som hade jobb när ni övertog makten

får behålla sin sysselsättning!

Det var illa att ni lovade att ersätta de 13 kärnreaktorerna med isolering av hus. Vad man sparar då är huvudsakligen olja, inte elkraft. Det är bra i och för sig, men som ni redan upptäckt löser det inte problemen med kärnkraften.

En annan slutsats som jag har dragit i dag – jag tror att också Olof Palme nämnde det – är att det verkar som om de borgerliga partierna inte hade upptäckt att de har en egen majoritet. Borgerliga väljare väntar på borgerliga lösningar, på att samhället skall förändras. Men vad som inträffat är handlingsförlamning och som följd därav en låt-gå-politik.

Det var ett fattigt, eftersatt land fullt av orättvisor som socialdemokratin övertog 1932. Det vi efter 44 års styre överlämnade var ett helt annat land, präglad av socialdemokratiska idéer om rätten till arbete, rätten till utbildning och rätten till trygghet vid sjukdom och ålderdom. Det kan många människor vittna om som själva upplevt denna historiska omvandling av vårt land.

Detta innebär självfallet inte att dagens samhälle är färdigt eller framtidens problemfri. Så blir aldrig fallet. Vi hade just inlett vad vi inom den socialdemokratiska arbetarrörelsen brukar kalla det tredje skedet – förverkligandet av den ekonomiska demokratin. Det är en lång och mödosam process att i praktisk politik förverkliga våra idéer på det området. Erfarenheten har också lärt oss att utvecklingen i sig skapar nya problem. Låt oss som exempel nämna miljöpolitiken, energipolitiken och industrins strukturproblem, som spelat en sådan betydande roll i dagens debatt.

Vi hade önskat fortsätta vårt arbete för att på demokratisk-reformistisk väg omforma samhället, angripa de nya problemen och utveckla vår politik. Vi fick inte tillräckligt stöd för detta, och därför får vi nu arbeta i opposition.

Vi kommer att använda denna tid för att skapa bättre kunskap och förståelse för den socialdemokratiska ideologin, för våra grundvärderingar.

Vi kommer att slå vakt om de värden som skapats av arbetarrörelsens företrädare i kommuner och riksdag under den långa tid vi hade det avgörande inflytandet. Vi kommer att kämpa mot varje försök att bryta sönder det välfärdssamhälle som mödosamt byggts upp av flera generationer.

Vi kommer att motsätta oss att man undergräver Sveriges ekonomi och därmed försvårar att i fortsättningen klara sysselsättning och reformpolitik.

Vi kommer att för den framtida politiken utforma ett socialdemokratiskt alternativ i alla viktiga partiskiljande frågor. Den politik vi lägger fram i opposition skall vara så utformad att vi kan stå för den och omedelbart förverkliga den i regeringsställning.

Detta har vi redan i handling visat genom det budgetalternativ vi nu presenterat.

Tre viktiga punkter vill jag särskilt understryka i det socialdemokra-

Onsdagen den
2 februari 1977

*Allmänpolitisk
debatt*

tiska alternativet.

För det första vidtar vi den unika åtgärden att som opposition lägga fram en starkare budget än regeringspartiet. Därmed minskar vi upplåningen utomlands. Vi anser det oförsvarligt att låna till höjningen av folkpensionerna, till skattesänkningar och andra löpande utgifter.

För det andra vill vi satsa mer på omvårdnaden av barnen och de gamla. Trots att vi har åstadkommit en stramare budget lyckas vi på dessa två viktiga områden driva reformpolitiken vidare. Det skall bli mer tid för samvaro mellan barn och föräldrar genom att föräldraledigheten byggs ut från sju till tolv månader. Vi satsar 10 000 nya platser inom hemsjukvården och 10 000 nya platser inom långtidsvården. Vi lämnar medel till landstingen så att de inom en femårsperiod kan anställa ytterligare 25 000 människor för att delta i detta vårdarbete. Det är viktigt att samhället klarar dessa uppgifter. Det är viktigt för de gamla själva, men också för de anhöriga och för personalen. Det kan jag av egen erfarenhet uttala mig om. De som arbetar inom långtidsvården i dag gör ett beundransvärt arbete, men de måste få ökade resurser. De måste få ökade möjligheter att sköta det arbete de upplever som så viktigt både för sin omgivning och för sig själva.

För det tredje har vi särskilt prioriterat sysselsättningen. Det krävs i dag en statlig näringspolitik. För de företag som har problem i dag – det gäller L M Ericsson, företag inom stål- och varvsindustrin, företag som satsat på plattformar i Nordsjön men som funnit att marknaden där inte höll m. fl. – krävs ett samhälleligt stöd och en samhällelig målsättning för att de skall kunna överleva och klara av sysselsättningen för sina anställda.

Denna uppfattning har inte bara vi inom socialdemokratin och inom fackföreningsrörelsen, utan den hävdas också av framsynta företagsledare. Jag vill t. ex. återropa verkställande direktören vid Oxelösunds Järnverk, Ian Wachtmeister, som nyligen uttalade i TV att han ansåg att det krävdes nya ägargrupperingar och att staten borde gå in med krafttag för att få ordning på dessa problem. Han talade då om stålindustrin.

Vi socialdemokrater har till denna riksdag lagt fram ett förslag om en strukturfond som skall arbeta under stort risktagande för att vara med och hjälpa till att få fram lösningar av det slag jag talat om. Samhället skall således inte bara ha en samordnande roll, utan det skall också med finansiella resurser positivt bidra till att åstadkomma en omstrukturering. Vi har dessutom begärt att Investeringsbanken skall få en förstärkning av sitt aktiekapital med 500 milj. kr.

Våra förslag innebär en konsekvent och logisk utbyggnad av den socialdemokratiska näringspolitiken. Vi har på detta sätt, trots att vi inte har de resurser som borgerligheten ofta ondgjorde sig över när vi var i regeringsställning, i oppositionsställning praktiskt visat hur vi vill angripa problemen. Men den borgerliga regeringen är uppenbarligen fast i sin ideologi som innebär att man är rädd för staten och för ett starkare samhälle, och därför vågar man inte konsekvent tillämpa den i dag enda

möjliga och förnuftiga politiken, nämligen riktade åtgärder till de branscher och geografiska områden som har problem. Det är väl detta som är orsaken till att regeringen kommit till den slutsatsen att man skall tillämpa en generell påspädning. Detta leder till inflation och till ett minskat penningvärde, och det löser inte de problem som vi har i näringslivet. Följden kommer också att bli att den borgerliga regeringen får fortsätta svårigheter att klara sysselsättningen och därmed på sikt reformpolitiken i vårt land.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c):

Herr talman! I det anförande som herr Carlsson i Tyresö höll förekom en hel del motsägande uppgifter. Herr Carlsson i Tyresö menar att oppositionens budget är bättre än den regeringen lagt fram. Jag vill bara bemöta hans synpunkter med att kort och gott säga att jag tror att den debatt som förevarit har klargjort på vilket sätt oppositionens budget skulle finansieras, nämligen genom ytterligare pålagor för sysselsättning och produktion. En sådan finansiering skulle bara innebära att läget på marknaden och för sysselsättningen i dess helhet förvärrades.

Jag skall så övergå till vad jag ursprungligen tänkt säga och hoppas att något av detta skall ge svar på de frågor som ställts.

Alternativen i svensk politik utkristalliseras nu allt klarare. Den debatt som förts här i dag ger belägg för det påståendet. Den nya regeringen har presenterat en budget som på ett kraftfullt sätt markerar ansvar för sysselsättning, resurshushållning och en fortsatt social välfärdspolitik. Oppositionens huvudalternativ är att möta företagens allt svårare ekonomiska problem med exempelvis höjd arbetsgivaravgift.

I ett nötskal är detta också ett fullföljande av de positioner som väljarna hade att ta ställning till i höstas. Skall vi ha en social marknadsekonomi med möjlighet för företagen, särskilt den mindre och medelstora företagsamheten, att verka och utvecklas, till gagn för hela landets ekonomi och människornas sysselsättning? Eller skall vi ha en mera socialistiskt präglad utveckling med socialisering av hela branscher, socialisering av marken och med Meidnerfonder?

Svenska folket gav sitt besked i dessa frågor. En del socialdemokrater har också dragit slutsatser av detta. Vissa eftervalskommentarer präglades av påtaglig distans till den socialiseringsiver som gjort sig alltmer gällande inom socialdemokratien. Man kunde kanske nu nära en viss förhoppning om att socialdemokraternas slutsats av valet skulle bli sådan att de lämnade doktrinerna och på ett mera praktiskt sätt sökte ta sig an de konkreta samhällsproblemen.

Det måste nu vara uppenbart för envar att det svenska näringslivet kommit in i en mycket bekymmersam situation. Det är viktigt att industrin i detta läge har statsmakternas stöd att slå sig igenom sina bekymmer, utan att de anställda drabbas. På den punkten håller jag alltså med Ingvar Carlsson. Regeringens sysselsättningspaket är också i hög grad inriktat på detta. Socialdemokraterna däremot synes, som jag har

sagt tidigare, vilja lägga sten på produktionens redan tunga börda. Inte nog med att arbetsgivaravgiften föreslås höjd med ytterligare 2 % – man vill slopa nedsättningen av arbetsgivaravgiften inom inre stödområdet också. Man vill återskapa den orättvisa gentemot familjeföretagen som regering och riksdag rättade till i höstas.

Det är ett hot inte bara mot sysselsättningen utan också mot näringslivets konkurrenskraft och initiativförmåga att angripa de politiska problemen från så lättsinniga utgångspunkter. Om vi skall kunna rätta till balansen i utrikesbetalningarna och fullfölja de inrikespolitiska ambitionerna måste vi värna om näringslivets förmåga och utvecklingsmöjligheter.

Av avgörande betydelse är då att man avstår från en centralistisk och socialistisk dirigerad av ekonomin. I stället måste vi skapa en decentraliserad och socialt ansvarsfull ekonomi, där statsmakterna anger ramar och riktlinjer men där de konkreta besluten växer fram efter diskussioner mellan anställda och företagare. Ger vi praktiska förutsättningar för vår produktionsapparat och samtidigt möjlighet till ett sådant decentraliserat beslutsfattande, har vi också lagt en god grund för en fortsatt reformpolitik i vårt land.

Med samförstånd och samarbete kan man komma långt, men man löser inga som helst problem genom att ställa klass mot klass i en ansvarslös agitation. Vi har alla ett gemensamt ansvar när det gäller att reda ut de akuta problemen, och min mening till oppositionen måste bli denna: Även ni bör besinna ert ansvar i den rådande svåra ekonomiska situationen.

Vi måste se till att skapa nya arbetstillfällen. Inte minst mitt parti har gått in för detta. En betydelsefull sektor härvidlag är de mindre och medelstora företagen. De har anpassningsbarhet, uppfinningsrikedom och många gånger också en eftertraktad kvalitetsproduktion. Den socialdemokratiska regeringen har under de år som gått egentligen vänt ryggen åt denna betydande företagssektor utom i ett avseende: den har ålagts den nya allmänna avgiften och det har ställts nya krav. Många småföretag har också, trots vanligen god uthållighet, stupat.

Ville den socialdemokratiska regeringen inte inse vilken god sysselsättningsfaktor vi har i dessa mindre företag? Då är det på tiden, för många anser detta.

Låt mig anföra vad en SIFO-undersökning i fjol visade. Enligt denna undersökning förklarade inte mindre än 74 % av de tillfrågade att det borde bli lättare att starta och driva mindre företag. Jag tror att detta är en mycket betydelsefull sektor just när det gäller sysselsättningen.

Regeringen Fälldin har i årets budgetproposition vidtagit en rad åtgärder för att förbättra situationen även för dessa företag. Hantverks- och industrilånefonden höjs från 50 milj. kr. till 90 milj. kr., anslaget till företagarföreningar höjs med 5 milj. kr. och för att främja den mindre industrins export skall stödet ökas med 1 milj. kr., detta för att nämna bara några exempel. Härtill kommer exempelvis en höjning av det av-

giftsfria beloppet från 18 000 till 30 000 kr. när det gäller arbetsgivaravgiften. Först som sist kommer också regeringen enligt budgetpropositionen, vilket statsministern också påmint om i dag, att lägga fram ett samlat program för de mindre företagen.

Åtgärder av denna art, liksom de i vissa fall redan föreslagna industristöden till utsatta branscher och olika produktionsstöd med tidigareläggning av vissa beställningar och nya regler för lagerstöd, ger vårt näringsliv bättre förutsättningar att klara en bekymmersam tid. Vi kan kanske då också förbättra konkurrensförmågan gentemot utlandet. Kanske kan vi ta igen de 15–17 % vi förlorat i marknadsandelar. Jag tror det är väldigt betydelsefullt. För att bevara kapaciteten inom företagen och för att skydda den enskilde är det också av stor vikt att, som regeringen nu föreslagit, höja utbildningsstödet till de sysselsättningshotade med 25 kr. i timmen.

Herr talman! Får jag sedan övergå till ett annat ämnesområde. Livsmedelssituationen i världen har under flera år varit föremål för politiskt och ekonomiskt intresse. Det är väl känt att särskilt Bortre Asien lider brist på livsmedel. Ca en fjärdedel av befolkningen där är direkt undernärdd. Detta år, 1977, uppgår världens befolkning till över 4 miljarder. Om 10 år är den ca 5 miljarder, om 25 år 6,5 miljarder och om 50 år mer än dubbelt så stor som nu.

Livsmedelsproduktionen har under de senaste 20 åren ökat med 70 %, beroende på mekanisering, rationalisering, växtförädling och bättre näringstillförsel i form av konstgödsel. Den ökningen kommer att kunna fortsätta men i minskande takt, beroende på de nämnda faktorernas begränsning samt svårigheter med bevattningen.

Om världsprодукtionen av livsmedel skulle hålla takten med den här skisserade befolkningsökningen, räknar man med att exempelvis spannmålsproduktionen årligen skulle behöva öka med 25–30 miljoner ton.

Vi måste satsa betydande resurser på växtförädling. Problemet är hur man skall kunna åstadkomma en ökad förståelse för nya och bättre sorter i u-länderna. På kort sikt är en förbättrad tillgång på handelsgödsel det viktigaste vapnet i kampen för en ökad livsmedelsproduktion. Särskilt gäller det givetvis u-länderna.

I-ländernas produktionsökning betyder för överskådlig tid allra mest för att hålla världssvälten stängden. Under åren 1972–1975 hade vi dåliga världsskördar. De var otillräckliga och spannmålslagren försvann helt och hållet. Året 1976 har varit bättre, men vad som inträffat ger oss ett starkt observandum om hur världens livsmedelssituation kan se ut.

Vi måste slå vakt om åkermarken. Hittills har man nonchalerat bevarandet av våra marktillgångar. Marken är en naturtillgång som århundraden igenom producerar ständigt nya skördar och som ständigt kan ge människorna nya livsmedel. Denna mänsklighetens viktigaste produktionsstillgång och outtömliga resurs skall vi vara rädda om. Inte utan trängande skäl skall vi ta åkermark i anspråk för annat än livsmedelsproduktion. Det finns, herr talman, samhällsplanerare som inte alls har

beaktat detta.

Givetvis måste vägar anläggas och annan bebyggelse ske, men vi måste få till stånd en övergripande regionplanering som är mera förutseende än hittills, så att vi slipper att permanent belägga alltför mycket av de bästa åkerjordarna.

Jag noterar, herr talman, att statsrådet Olsson i sin proposition betonar att samråd mellan länsstyrelse och andra regionala myndigheter för markens användning skall ske. Resultatet av detta arbete skall föreligga under våren 1977. Detta är mycket tillfredsställande. Våra samhällsplanerare måste samarbeta över kommun- och länsgränser.

Socialdemokraterna talar om marksocialisering för att avbryta kapitalspekulationerna i mark – för att inte markägandet skall övergå till "trottoarbönder" och andra spekulerande personer och företag. Det är naturligtvis ett riktigt argument. Men så låter det *nu*. Har socialdemokraterna inte suttit 44 år vid makten? Under 1960- och 1970-talen har spekulationerna blivit som mest påtagliga. År 1965 genomtrufade socialdemokraterna en ny jordförvärvslag som gav fritt fram för både privata och bolag att spekulera i mark. Observera att den lagen kom till under centerns absoluta motstånd. Men spekulanterna har prisat lagen och jordpriserna har gått spikrakt i höjden. När ni nu kommit dit, i varje fall delvis med jordförvärvslagets hjälp, ropar ni på socialisering av marken. Var det till denna situation ni ville komma för att få anledning till ett drastiskt socialiseringstillfälle?

Jag förmodar att de partier som medverkade till att genomföra 1965 års lag och därmed medverkade till att 1965 års jordförvärvslag och förbudet mot bolagsköp hävdes i dag beklagar denna situation.

Herr talman! Jag vill till slut ta upp ett annat aktuellt område. På utbildningens område pågår ett omfattande reformarbete. Centern har alltid varit pådrivande för en framtidsinriktad utbildningspolitik. Nya krav måste nu ställas på skolan – krav på att ge barnen en meningsfull skolgång. Eleverna skall kunna betrakta sin skola som rolig och intressant.

Grundskolan upplevs av många som alltför negativ. Bristande motivation och dålig trivsel visar sig i skolk, mobbning och våldstendenser men har sin grund i den teoretiska inriktningen i undervisningen. En bättre balans mellan teori och praktik måste åstadkommas. Likaså måste det skapas närmare kontakt mellan skola, arbetsliv och det övriga samhället för att förbereda ungdomarna för verksamheten efter grundskolan.

En öppnare och mera praktiskt inriktad grundskola ger ungdomarna bättre förutsättningar att få meningsfull sysselsättning efter skolan. Riksdagen uttalade förra året på initiativ från centern och folkpartiet att samhället måste ta ansvaret för att alla ungdomar får utbildning, arbete eller praktik. Socialdemokraterna reserverade sig av någon anledning mot detta beslut.

De kommunala och regionala planeringsråden får viktiga uppgifter för att denna målsättning i den nya skolan skall kunna uppfyllas. I det arbetsmarknadspolitiska paket som regeringen lade fram förra veckan fö-

reslogs bl. a. förstärkning på länsarbetsnämnderna med inriktning på ungdomsarbetslösheten, flera praktikplatser för ungdom i statliga förvaltningar och höjda bidrag till kommuner som ordnar praktikplatser.

Principen om återkommande utbildning är genomgående i centerns utbildningspolitiska strävanden. Den nytillsatta gymnasieutredningen skall bl. a. pröva möjligheter till etappvis avgång och återinträde i gymnasiestudier. Gymnasieskolans kontakter med arbetsliv och samhälle måste öka. Ungdomen har ett uttalat intresse för en mera praktiskt inriktad gymnasieskola. Ett system med varvad utbildning måste noga prövas. En möjlighet som bör utredas är ett treterminssystem.

Låt mig avslutningsvis peka på de utredningar om både grund- och gymnasieskolan som nu pågår, om SIA:s genomförande och om högskolans förverkligande. Allt sker i den nya andan av ett större lokalt inflytande för berörda personer, kommuner och orter. Ett betydande decentraliserat utbud av undervisning och även ett decentraliserat inflytande däröver är en nödvändighet om vi skall få en riktig och bra undervisning i vårt land.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson i Staffanstorp upprepar en rad av de slagnummer som centern och de andra borgerliga partierna körde med i valrörelsen. Han säger att det är småföretagen vi skall hoppas på för att kunna rädda sysselsättningen. Men det är ju inte i småföretagen sysselsättningen ökar. Småföretagen har tvärtom i allt snabbare takt slagits ut, och de kommer att fortsätta att slås ut, med den politik ni för. För vad går den politiken ut på? Den politiken går ut på att man skall släppa det privata näringslivet ännu friare än vad det hittills har varit. Och vad betyder det? Det betyder att den inbyggda koncentrationsprocessen i den privata kapitalismen kommer att slå ut ännu hårdare än tidigare. Då går det illa för herr Larssons småföretag, och då går det illa för den borgerliga sysselsättningspolitiken. Och det har redan visat sig att de första stegen på den vägen är tagna.

Och hur skall ni sköta strukturomvandlingen, som ni nu står så handfallna inför? Där sker ju verkligen en koncentration. Där ser man inte ett spår av centerns decentralisering, utan där är det bara centralisering, koncentration, nedläggningar på de små bruksorterna.

Hur vill ni ersätta arbetarna i Bångbro, i Vikmanshyttan, i Söderfors, i Hofors, om och när allvarliga kriser drabbar deras orter på grund av denna koncentrationsprocess?

Det finns bara ett sätt att ersätta dem, och det är att skapa nya typer av industrier. Det kan bara ske genom en förmedling, nämligen genom nya typer av statliga förädlingsindustrier. Storfinsans är nämligen inte intresserad av vidareförädling inom landet. Den flyttar i stor stil ex-

empelvis viktiga verkstadsföretag utomlands.

Är herr Larsson beredd att för att skydda sysselsättningen förespråka förbud mot den typen av kapitalexport eller är han det inte? Det skulle vara glädjande att få besked om det från centerpartiets håll.

Vi skall inte tala om klass mot klass, säger herr Larsson. Allt skall vara en ljuv harmoni. Arbetare och kapitalist har egentligen samma intressen.

Har arbetaren intresse av att undergräva sysselsättningen genom att fortsätta rovdriften på den svenska skogen? Har den svenska arbetaren intresse av att se kapitalisten flytta ut miljarder utanför landets gränser, pengar som skulle kunna användas till bra sysselsättningstillfällen inom landet?

Vad har arbetaren intresse av? Jo, av att förnya sysselsättningen, förnya den svenska industrin. Men det har inte storkapitalisterna något intresse för. De vill bara koncentrera, fortsätta att kortsiktigt och rovdriftsmässigt utnyttja den struktur som redan finns. Däri ligger den grundläggande motsättningen mellan arbete och kapital, som inget centerparti i världen, och inget annat parti heller, någonsin skall försöka överskyla.

Under detta anförande övertog herr tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson i Staffanstorp talade väldigt vackert om att bevara jordbruksmarken. Men vi har ju sett hur ledande centerpartistiska kommunalmän från herr Larssons egna trakter i massmedia har försvarat att man bygger villor på landets värdefullaste jordbruksmark. Hur går det ihop, herr Larsson, med det här talet i Sveriges riksdag? Det skulle väl se bättre ut om man ute i centerstyrda kommuner handlade i enlighet med vad centerriksdagsmän uttalar här i riksdagen. Vi har ju i ett riksdagsuttalande varit eniga om att vi skall undvika att bygga på jordbruksmark om det finns likvärdiga alternativ.

Jag fastnade också för herr Larssons vackra uttalanden om att vi inte skall ställa klass mot klass. Men får jag konkretisera en motfråga med anledning av detta? Samtliga löntagarorganisationer på LO- och TCO-sidan har i skrivelse till regeringen begärt ett handlingsprogram för en långsiktig utbyggnad av skogsråvaran vilket tar hänsyn till möjligheterna till sysselsättning samt föreslår att man inte enbart skall utgå från de intressen som ägarna till skogen har. Här finns tydligen ändå en klassmotsättning, eftersom bondeskogsbrukets företrädare – och de är mäktiga! – var mycket aktiva när vi diskuterade de här frågorna i riksdagen. Vi fick där en votering, som den socialdemokratiska regeringen med minsta möjliga marginal klarade. Jag frågar nu: Kommer centern att uppfylla önskemålen från löntagarorganisationerna, som företräder dem som är sysselsatta inom skogsbruket? Kommer den borgerliga regeringen att fylla det önskemålet från löntagarna, eller kommer regeringen att bara fö-

reträda deras intressen som äger skogen?

Sedan tyckte jag, herr talman, att det var litet pinsamt att herr Larsson fortsatte den argumentation från valrörelsen som centern bedrev. Där försökte man konkurrera med herr Bohman i utmålandet av socialdemokratins som demokratiskt opålitlig – vi skulle få en öststatsmodell, socialiseringen hotade människornas frihet osv. Vi socialdemokrater har emellertid i praktisk gärning visat vad vi menar med demokratisk socialism. Det vet människorna. Men nu vann ni valet. Om det här argumentet spelade någon roll för valutgången vet jag inte, men ni är nu i majoritet och det är nu er sak att regera det här landet och visa hur ni vill klara vår sysselsättning, reformpolitik och skattepolitik. Vi ställde frågan, herr Larsson i Staffanstorp: Vilka skattehöjningar blir det? Herr Fälldin vågade inte svara. Skulle inte herr Larsson i Staffanstorp vilja vara något modigare och våga ge ett besked? Vad är det som ni har i bakfickan på den punkten?

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Först till herr Svensson i Malmö, som nämnde att småföretagen har det rätt besvärligt! Givetvis har de det besvärligt; det var ju just det jag underströk, och jag sade att de bör få det bättre. Men *varför* har de det så besvärligt! Jo på grund av den tidigare förda ekonomiska politiken i detta land och de bördor som har pålagts dem.

Låt mig säga att dessa företag, med sina många sysselsatta, är en sysselsättningsfaktor som vi måste vara rädda om. Att jag inte delar herr Svenssons i Malmö uppfattning om hur strukturen i samhället skall se ut torde vara rätt klart i detta sammanhang.

Herr Ingvar Carlsson undrade litet insinuant hur herr Larsson i Staffanstorp kunde tänka sig att bevara den åkerjord som hans gelikar ute i kommunerna bygger på. Jag har i denna riksdag redan gett Ingvar Carlsson ett besked på den punkten, när han den gången förde min kommun på tal. Ja, visst är det bra åkerjord runt omkring min hemkommun, men vem var det som tvingade fram utökningen av bebyggandet? Jo, det var när det gäller denna kommun en majoritet som bestod av socialdemokrater och moderater – låt mig säga det rent ut här. Det är svaret till Ingvar Carlsson. Det kanske är likadant på många andra håll i kommunerna.

Det har sagts att det var pinsamt att jag tog upp socialiseringskraven. Men då kanske Ingvar Carlsson och jag kan bli överens om att ni inom socialdemokratins nu bör försöka rätta till begreppen på den här punkten. Före valrörelsen gick ni ju ut rätt starkt med krav på socialisering. Detta skall jag dock inte uppta tiden med att upprepa, men det var flera socialiseringsområden som ni då tog fram. Har ni ångrat er?

Sedan till frågan om den ekonomiska utvecklingen. När ni fortsätter att argumentera som ni gör om den ekonomiska utvecklingen, om sysselsättningen och om pålagorna på företagen innebär det ju att ni genom generella pålagor pressar företagen så att de inte får det löneutrymme

som jag tror att vi i centern vill slå vakt om. Det gäller dock för företagen att kunna exportera, att kunna sälja och att kunna hålla sysselsättningen i gång.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Larsson i Staffanstorp undviker själva kärnan i frågeställningen om småföretagen. Småföretagen har minskat sin totala sysselsättningsbas väldigt länge. Men om man för den politik som ni tänker föra – dvs. ökar friheten för kapitalet – betyder det bara att man ökar kampen mellan de stora kapitalen och de små kapitalen. Man gör det alltså möjligt för de stora kapitalen att ännu snabbare slå ut de små. Det är den politik ni vill föra. Ni för en småföretagsfientlig politik, om några gör det.

Så vill herr Larsson inte höra talas om att ändra den svenska ekonomiska strukturen. Det är ett märkligt yttrande. Han har alltså ingenting emot att koncentration och rovdrift på landets naturtillgångar skall fortsätta att ha den centrala plats i ekonomin som de har i detta kortsiktiga kapitalistiska tänkande. Någon förändring av inriktningen, några nya förädlingsindustrier vill herr Larsson inte ha. Då är frågan: Hur i all världen skall ni klara att trappa ned det stora kärnkraftsprogrammet, som ni har påstått att ni skall göra? Då måste ni ju ha energisnålare industrier, då kan ni inte ha så stort inslag av tunga, energikrävande och gentemot arbetskraften utslående processindustrier. Det där hänger ju inte ett dugg ihop.

Med anledning av vad herr Larsson i Staffanstorp och flera andra borgerliga talare upprepade gånger har sagt skulle jag vilja ta upp frågan om den svenska konkurrenskraften. Här har man stått och förolämpat de svenska löntagarna genom att gå på gång ösa ur sig obevisade beskyllningar om att lönekostnadernas ökning har ett samband med att svensk export har tappat marknadsandelar. Mig veterligt är det en enda ekonom som har använt det enda officiella material som finns tillgängligt för att belysa denna frågeställning, och det är licentiat Bengt-Åke Lundvall vid Roskildeuniversitetet. Han visar klart att – fränsett de allra senaste två åren – det är, om man ser till en längre period, inget tvivel om att per producerad enhet, och det är så man måste mäta, har lönekostnaderna för den svenska industrin i allmänhet och exportindustrin i synnerhet utvecklats på ett sätt som varit långt mindre belastande för företagen än i det stora flertalet andra länder, Japan och Västtyskland inberäknade.

Jag hemställer att ni bevisar era påståenden gentemot de svenska arbetarna innan ni kastar fram dem. Kan ni motbevisa Lundvalls material eller kan ni det icke?

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Larsson i Staffanstorp, så enkelt kommer man inte ifrån att centern bygger på landets bästa jordbruksmark. Har man

som jag suttit som bostadsminister och tagit emot centerdelegation efter centerdelegation som har begärt att regeringen skall tillåta utbyggnad som centerstyrda kommuner har önskat men som länsstyrelserna har sagt nej till, då kan man inte komma ifrån den saken.

Tror inte herr Larsson mig, så tåga upp till bostadsdepartementet och hälsa på Elvy Olsson, som nu är planminister. Hon har ett ärende från Ängelholms kommun. Ett centerpartistiskt kommunalråd uppvaktade mig för att få bygga på jordbruksmark, och säkert har han också varit hos Elvy Olsson. Ta och hör efter när hon skall avgöra det ärendet! Jag är intresserad, och nu förstår jag att herr Larsson i Staffanstorp också är det.

Småföretagens problem är inte någonting specifikt svenskt. Om herr Larsson i Staffanstorp t. ex. ville studera Förenta staterna, skulle han kunna se väldigt stora problem för småföretagen i detta typiskt kapitalistiska land. Vad är det avgörande för om småföretagsamheten i ett land har svårigheter eller klarar sig hyggligt? Jo, det är naturligtvis om den allmänna ekonomin fungerar och är i balans. Tack vare att vi har bedrivit en politik som höjt levnadsstandarden i landet, skapat köpkraft hos löntagarna, har också småföretagen fått ersättning för sina produkter.

Vad vi grälar om i dag är ju t. ex. om företagen skall vara med och betala för sina barn i daghemmen, som löntagarna får göra. Vi tycker det är fullständigt orimligt att man skall frita företagen från samma ansvar för sina barn och deras möjligheter att få en god daghemsvård som löntagarna får känna.

Sedan förstår jag att jag inte får något svar om skatterna av herr Larsson i Staffanstorp heller. Men vi har ju nu om en stund omgång nr 3 i debatten; herr budgetministern Mundebo sitter och förbereder sig. Då hoppas jag, eftersom herr Mundebo nu har god tid, att han har möjligheter att återkomma till den fråga som inte herr Larsson i Staffanstorp och inte herr Fälldin har besvarat tidigare här i debatten.

Herr LARSSON i Staffanstorp (c) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar som om jag skulle behöva upprepa de förslag till förbättringar för de små företagen som jag här talat om – hantverks- och industrilånefonden, som höjs med 40 milj. kr., anslaget till företagarföreningarna, bättre lånemöjligheter osv. Det är ju konkreta ting, som man från den nya regeringens sida försöker åstadkomma för att underlätta för dessa småföretagare.

Till herr Svensson i Malmö vill jag säga ytterligare att här har väl ingen yttrat någonting som gör att man kan använda ett sådant uttryck som att löntagarna har förolämpats. Alla har ju ett gemensamt intresse – det måste herr Svensson i Malmö hålla med om. Produktionsapparaten är gemensam för arbetstagarna och för dem som skall föra ut produkten. Sedan måste vi naturligtvis säga att fördelningen av produktionens resultat får våra arbetstagarorganisationer ta ett resonemang om.

Till herr Ingvar Carlsson vill jag säga beträffande åkermarken att jag

mycket väl känner till Ängelholmsfallet. Från centerpartiets sida har vi uppvakttat nuvarande bostadsministern om att det inte bör byggas på denna mark och att det inte bör byggas på flera andra sådana åkermarksområden. Men håll med mig om en sak, herr Ingvar Carlsson! Socialdemokraterna har tidigare lagt upp byggnadsplaner som motsvarar en helt annan ambition när det gäller att utvidga. Varje kommun skulle nästan bli en liten stad, om vissa av er hade fått lov att regera.

Jag tror att herr Ingvar Carlsson under den tid då han suttit som bostadsminister har kommit över på ett något mera måttfullt tänkande i detta sammanhang. Det lilla ordet lagom bör här tillämpas med mycket mera respekt, eftersom det är nödvändigt att vi stoppar den expansion som nu har gått ut över åkermarken. Jag är alltså glad om herr Ingvar Carlsson nu har kommit på så pass hyggliga tankar att han skulle vilja medverka i detta sammanhang.

Herr AF UGGLAS (m):

Herr talman! Den allmänpolitiska debatten i höstas, i oktober, var närmast en eftervalsdebatt. Den borgerliga regeringen hade nyligen tillträtt, och dess regeringsdeklaration förelåg sedan endast kort tid. Gamla socialdemokratiska myter låg i spillror: att de borgerliga partierna aldrig skulle kunna enas om ett program, att de borgerliga partierna aldrig skulle kunna bilda regering.

I debatten den gången, den förra allmänpolitiska debatten, upptogs mycken tid av oppositionens ansträngningar att försöka göra troligt att socialdemokraterna förlorat regeringsmakten efter 44 år på grund av ett tillfälligt olycksfall eller t. o. m. ett svek. Valet skulle ha förlorats på kärnkraftsdebatten. Den nye statsministern skulle ha svikit genom att i regeringsförhandlingarna göra upp om en kärnkraftspolitik som avvek en del från det som han talat för i valrörelsen. Jag har hört liknande tongångar i dag. Herr Carlsson i Tyresö sade att det var pinsamt att se landets statsminister slingra sig bort.

Jag sade i höstas och vill upprepa det i dag att detta är illvilligt nonsens. Thorbjörn Fälldin och hans parti klagade före valet sin politik i kärnkraftsfrågan; den politik de skulle vilja föra om de fick majoritet. Centern fick inte ensam majoritet i valet. Däremot fick de icke-socialistiska partierna det. Väljarnas besked var att en icke-socialistisk regering skulle bildas. Herr Fälldin, ledaren för det största borgerliga partiet, har fullgjort uppdraget på ett utomordentligt sätt. Väljarnas uppdrag har innefattat att hans parti, liksom de andra nuvarande regeringspartierna, haft att kompromissa i olika frågor, där deras ställningstaganden tidigare inte varit desamma. Det är så demokratin skall fungera. Alla begriper det utom socialdemokratiska partiföreträdare – och de har sina särskilda skäl. Och det är deras sätt att försöka misskreditera meningsmotståndares moral som gör ett pinsamt intryck.

Det har nu gått några månader och vi har fått mer perspektiv på eftervalsdebatten och – några veckor in på vårriksdagen – på det ekonomiska

läget, på den nya regeringens arbete och på oppositionen.

Socialdemokraterna har efter förlusten av regeringsmakten haft två helt dominerande förhoppningar och ambitioner. Den första ambitionen har varit att få folk att tro att nederlagen – de tre nederlagen i rad – berott på något annat än programmet och politiken, kanske t. o. m. på ett svek. Då behövdes ju ingen självprovning, då behövdes ingen intern debatt om varför det gått som det gått.

Den andra ambitionen har varit att få människorna att tro att den nya regeringen är löntagarfientlig. "Angrepp på löntagarna", "hota löntagarna" har varit återkommande begrepp i dagens debatt. Herr Palme avslutade sin debatt med ett valtal på detta tema, som var ett politiskt önsketänkande som låg helt vid sidan av verkligheten och dagens debatt.

Dolkstötslegenden, att socialdemokraterna skulle ha varit utsatta för något förfärligt svek eller att de skulle ha vunnit om valrörelsen t. ex. hade varat någon vecka längre, får nu också anses höra till de krossade myterna. Kvar står att partiet efter sju år av tillbakagång och tre förlustval förlorade regeringsmakten. Kvar står också att bakom de drygt 51 % av väljarkåren som gett den nya regeringen sitt stöd med all säkerhet står fler löntagare än som står bakom socialdemokraternas drygt 42 % i valresultat.

Vad som också har blivit fullständigt klart för alla är att vårt lands ekonomi ser mycket annorlunda ut än den socialdemokratiska regeringen ville göra troligt före valet. Det dukade bordet, som den avgående statsministern sedan talade om, har blivit ett bevingat ord. Den nya regeringen har, som alla vet, i själva verket ställts inför ett besvärligt städjobb. Den borgerliga regeringen känner sannerligen inte obehag inför ansvaret, herr Carlsson i Tyresö. Det är snarare den tidigare regeringen som skall känna obehag inför sitt ansvar för den situation och de problem som den lämnat över till den nya regeringen att lösa.

Den internationella konjunkturen har förorsakat svårigheter. Det är alldeles sant. Men hur väl ett land klarar sådana påfrestningar beror på regeringens förutseende och vilja och förmåga att ta ansvar. Socialdemokraterna efterlämnade ett folkhushåll i oordning. Till en felaktig konjunkturbedömning hade kommit en lättsinnig näringspolitik i vidaste mening. Kostnadsutveckling, konkurrenskraft, investeringsvilja, tilltro till framtiden beror i väldigt hög grad på de förutsättningar som regeringens politik skapar.

Den nya regeringen har haft att utgå från detta sakernas tillstånd i vår ekonomi. Vi har förlorat marknadsandelar – ganska betydande delar av våra utländska marknader, 15–20 % eller så. Vårt kostnadsläge har under senare år försämrats med ca 30 %. Vi brukar jämföra med Västtyskland, och det är den siffran som jag nämner, eftersom vår valuta är hopknuten med Västtysklands. Produktivitetsutvecklingen, som tidigare betraktades som självklar, har under senare år närmat sig noll i genomsnitt. Investeringarna i produktionsapparaten likaså.

Den nya regeringen har i det här läget valt att satsa på sysselsättningen,

och det är ett självklart val. Dess första budget är bestämd av strävan att hålla hjulen i gång. Det här vägvalet kommer att ställa stora krav på oss under kommande år helt enkelt därför att långtidsutredningens välbekanta förutsättningar för balans i vår ekonomi 1980 redan långt före valet var passerade av utvecklingen. Viljeinriktningen hos den nya regeringen är dock alldeles klar. Vi måste klara sysselsättningen. Det är huvuduppgiften, även om det innebär ett visst risktagande i förhållande till konjunktorens ovisshet.

Vad är då, herr talman, oppositionens alternativ, den opposition som har ett så stort ansvar för det läge vi befinner oss i? En s. k. skuggbudget har presenterats och den har diskuterats en del i debatten i dag. Det är ett alternativ från oppositionen som skulle innebära, enligt dess egna uppgifter, många miljarder – fem miljarder kanske – mindre i stimulans och, det bör för rättvisans skull tilläggas, ytterligare hårda bördor på produktionskostnaderna. Jag uppskattar att socialdemokraternas budgetalternativ innebär 50 000, kanske 100 000, färre jobb än regeringens finansplan om den tillämpas på den verklighet som vi i själva verket har.

Den s. k. strukturfonden – herr Carlsson i Tyresö nämnde den också som ett krafttag till hjälp för särskilt drabbade branscher – blir därtill långt mindre som krafttag betraktad än det förslag regeringen redan lagt fram. Och vi vet att ytterligare förslag i det avseendet är att vänta.

Det är självfallet av ett särskilt intresse i dag att få en uppfattning om vad den nya regeringens politik kommer att bli sedan väl bortförklaringarna har förklingat. "Full fart i gamla hjulspår", förefaller vara den rätta beskrivningen.

I socialdemokraternas motioner till årets riksdag återkommer en rad av senare års socialistiska förslag. Den s. k. planmässiga hushållningen framställs som lösningen på vårt lands ekonomiska problem. Hårda styrinstrument krävs för skogs-, stål- och dataindustrin. I andra motioner föreslås en helt nystickad tvångströja för detaljhandeln med hjälp av bl. a. kommunala varuförsörjningsplaner. Vidare föreslås hårdare styrning av en redan felstyrd bostadspolitik osv. Socialdemokraterna lägger i årets motionsflod också fram det förslag till generalklausul i skattelagstiftningen som fanns färdigt för proposition förra våren och som man då höll tillbaka efter den opinion som väcktes av Ingmar Bergman-affären.

Vid sidan om den information motionsfloden ger oss har vi fått klart för oss att Stålverk 80 skall byggas om oppositionen åter får makten om tre år – detta havererade flaggskepp för den socialdemokratiska näringspolitiken som var uppe i en planerad kostnad av ungefär 4 000 kr. per svenskt hushåll innan vi återkallades till verkligheten.

Vad vet vi mera om oppositionen? Vad regeringen vill är ju i detta skede mycket klart dokumenterat i 30 cm riksdagstryck och en ganska färsk regeringsdeklaration.

Vi vet att LO-ordföranden har förklarat att LO skall än mer underordna sig partipolitiken. Förutsättningarna tycks dock enligt LO-pressen vara att oppositionen är beredd att nästa gång gå till val på Meidnersystemets

socialisering och på de krav om marksocialisering som partiet ville hålla på avstånd i valrörelsen. Jag hade i den förra allmänpolitiska debatten anledning att påpeka att om LO framför socialiseringskrav, så måste vi uppfatta det som en del av socialdemokraternas framtidsbild. Oppositionens företrädare talade då om en förljugen skrämselfpropaganda, som de borgerliga partierna hade ägnat sig åt i valrörelsen när de vänt sig mot LO:s socialiseringsförslag. Men i dag är alltså bilden på denna punkt helt klarlagd.

Herr talman! Efter 44 år av socialdemokratiskt styre har en ny regering tillträtt – ett konstaterande som gjorts så där en 6–8 gånger i debatten hittills. Det är viktigt att också betona att den har presenterat en detaljerad regeringsdeklaration och i budgetpropositionen riktlinjerna för politiken under det kommande året. Vad den nya regeringen vill och vad den står för är alltså klart redovisat. Nu när vi kommit så här långt in på det nya året tycker jag att man också kan säga att oppositionens konturer så sakta börjar ta form. Mot regeringen står uppenbarligen en socialistisk opposition.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga att jag blev ganska upprörd över herr af Ugglas uttalande när det gällde centerns agerande i kärnkraftsfrågan. Han menade i korthet att det inte var så märkligt: Centern deklarerade sin uppfattning i valrörelsen, men centern fick ingen egen majoritet, och därför var det helt naturligt att man kompromissade.

Detta är ju inte en beskrivning av verkligheten, herr af Ugglas! Alla visste att centern inte skulle få en egen majoritet efter det här valet. Det var ingen människa här i landet som trodde det. Men det speciella med uttalandena från centerledarens sida var ju att han sade att senast 1985 skulle det vara stopp på kärnkraften. Och han tillade i detta hus, i denna talarstol, att "jag dagtingar inte med mitt samvete på denna punkt för att få en statsrådspost". Det var detta som gav en speciell dignitet och moralisk halt, trodde människorna, åt hans uttalanden – här fanns ingen kompromissmöjlighet. Och jag kan försäkra att det väckte anklag, framför allt hos unga människor som trodde att här var en politiker som i en svår fråga var kategorisk och gav absoluta besked.

Detta har, det är jag övertygad om, allvarligt skadat tilltron till centern men också tyvärr allmänt skadat tilltron till politiker. När det i dessa dagar spekuleras om att vi kan få ett svenskt Glistrupparti skall man vara klar över, att det är ett sådant här uppträdande från de politiska partiernas sida som kan driva fram sådana stämningar i ett land.

Överlåt åt centern att driva detta ömkliga spel för att överskylla hur de handlade i valrörelsen! Tag inte också från moderata samlingspartiet på er den uppgiften! Jag har i och för sig en del att säga om moderata samlingspartiets agerande från att i riksdagen ha argumenterat för 14 aggregat till att i valrörelsen låtsas som om man var för ett betydligt färre antal, men det kan vi klara ut en annan gång.

Sedan sade herr af Ugglas att socialdemokraterna efterlämnade ett folkhushåll i oordning. Vi hade med full sysselsättning klarat den värsta krisen sedan 1930-talet. Vi hade av expertorganet OECD fått uttalandet att Sverige var praktiskt taget det enda land som bedrev en politik med ansvar för sysselsättning och stabilitet. Det var expertorganet OECD som uttalade detta. Vi är beredda att fortsätta att regera, att utforma vår idé i praktisk politik närhelst så skulle behövas.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr af Ugglas varierar återigen en del av den massiva borgerliga propaganda beträffande utgångspunkten för lönerörelsen som har skyttat i så många borgerliga anföranden hittills, och som naturligtvis är ett led i försöken att skrämja bort den svenska fackföreningsrörelsen från att ställa krav som är rimliga för arbetarnas levnadsstandard. Det är ständigt samma visa om den dåliga produktivitetsutvecklingen, om att vi har beviljat oss för stora lönehöjningar som det heter, om tappade marknadsandelar osv. Syndabockarna skulle då vara den svenska fackföreningsrörelsen, de svenska löntagarna.

Låt mig redovisa det material som jag tidigare återopade i en replik till herr Larsson i Staffanstorp – som vanligt utan att få svar – och som Aalborgekonomen Bengt-Åke Lundvall har tagit fram. Han har mätt lönekostnaden i ett antal länder, med vilka Sverige konkurrerar, i USA-dollar per producerad enhet från 1960 och framåt. Han kommer sammanfattningsvis till följande resultat:

Under perioden 1960–1973 har lönekostnadernas andel av exportpriserna i Sverige fallit med ca 30 % jämfört med i utlandet. Åren 1974–1975 har de svenska lönekostnadernas andel utvecklats i stort sett parallellt med utlandets. Det som kan ha hänt därefter under 1976 kan inte ha varit så enormt ruinerande och revolutionerande att mer än 15 års fall i de svenska lönekostnadernas andel av exportpriserna i förhållande till utlandets skulle ha kunnat kompenseras. Det är en fullständig orimlighet.

Jag efterlyser änyo ett kraftfullt och uttryckligt avståndstagande från beskyllningarna mot de svenska löntagarna. Alternativt bör de som har gjort dessa beskyllningar redovisa annat material som vederlägger vad ekonomen Lundvall har framhållit.

Herr AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Carlsson i Tyresö har inte förstått hur demokratin fungerar i ett flerpartisystem och med en flerpartiregering. Varje parti talar för sin politik till dess vi vet väljarnas besked och fått väljarnas dom. Det som möjligen kan ha skadat politikernas anseende i eftervalsdebatten är socialdemokraternas envisa tal om svek, deras ständiga försök att svärta ner politiska meningsmotståndares moral hellre än att tala i sak.

Herr talman! Jag hade i mitt föregående anförande tänkt – men glömde bort det – att svara på herr Carlssons fråga vilka skatter den borgerliga

regeringen tänker höja. Den frågan har tydligen blivit obesvarad i debatten. Svaret är naturligtvis: Att höja skatterna i det här läget är enligt den bedömning som är grundläggande för finansplanen det sämsta man kan göra. Det är bara socialdemokraterna som tror att skattehöjningar så att säga är bra i alla lägen. Det är med utgångspunkt i er bedömning som ni kommer till det resultatet. Det är också här som den avgörande skillnaden ligger i diskussionen om de olika budgetförslagen. Det socialdemokratiska budgetalternativet är enligt min mening en tulipanaros – det är lätt att säga att verkligheten är en annan än den är, men det hjälper inte så mycket.

Oppositionen anser sig kunna prestera en budget som är 5 miljarder strängare, och man anser att detta skall leda till att sysselsättningen skall öka, att hushållen skall kunna öka sin standard med samma belopp som enligt regeringsförslaget, att vi skall få en snabbare produktionsökning, att betalningsbalansen skall förbättras osv. Men hur i all sin dar skall det kunna gå ihop? I själva verket skulle ju en budget av det utseendet egentligen ha motsatt effekt.

Svaret är att socialdemokraterna har en annan uppfattning än vi om den verklighet som omger oss. Deras bild av verkligheten ser ut så här: Socialdemokraterna klarade krisen; den var ju avklarad redan i höstas. Den internationella utvecklingen är nu rosafärgad, och det kommer att ge oss en mycket betydande hjälp. Vi har egentligen inte förlorat några marknadsandelar – det är bara en statistisk synvilla. Företagen går i själva verket bra, de är fyllda av framtidstro och optimism.

Den verklighet som vi kan läsa om varje dag i tidningarna existerar tydligen inte i sinnevärlden. Det är denna helt annorlunda verklighet som socialdemokraterna lever i som skall ge alla de här goda effekterna; det är inte deras budgetförslag som sådant som skall göra det. Det behövs för att förhindra en överhettning – så fördelaktig är verkligheten. Detta är grundtanken, men det är faktiskt inte så många som är beredda att tro på det.

Slutligen, herr talman, till herr Jörn Svensson och kanske i någon mån även till herr Carlsson i Tyresö: Nej, det är inte för lönekostnadsstegringarna som de borgerliga partierna riktat kritik mot den tidigare regeringen. Det är för produktionskostnadsstegringarna som sådana, inbefattande alla övriga tillägg, och för kostnadsnivån i samhället som sådan, för vilken naturligtvis regeringen har ett ansvar.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr af Ugglas gör sig skyldig till en våldsam underskattning av medborgarna i landet, när han säger att detta med kärnkraften var en vanlig politisk fråga, i vilken man fick träffa sina kompromisser med hänsyn till valutslaget. Jag tror att det är en våldsam underskattning av hur människorna upplevde den här viktiga frågan, och jag tror att ni gör ett stort fel ur de borgerliga partiernas synpunkt, när ni nu beskriver kärnkraftsfrågan på det sättet. Men tyvärr tror jag

att det drabbar politiker över huvud taget. – Nog sagt om denna fråga för den här gången.

När det gäller herr af Ugglas svar om vilka skatter som skulle höjas konstaterar jag bara att i finansplanen står att man från regeringens sida förväntar sig en konjunkturuppgång. Inte kan det vara regeringens avsikt att vi skall gå in i denna konjunkturuppgång med ett budgetunderskott på 16–18 miljarder kronor. Det måste rimligen vara så att ni tänker er att förstärka finanspolitiken – annars får vi en våldsam inflation. Det är ju ingen tillfällighet att det börjar gå rykten om spekulationer mot den svenska kronan. Det är ingen tillfällighet att löntagarorganisationerna, som skall förhandla, har svårigheter att nå fram till en uppgörelse, därför att det här naturligtvis leder till risk för en våldsam inflation.

Det är inte bara vi socialdemokrater som är kritiska på denna punkt. Låt mig för ovanlighetens skull citera SAF-chefen Giesecke, som enligt Norrköpings Tidningar – en borgerlig tidning – nyligen sade följande: Regeringens budget ger ingen lösning på ekonomiska problem.

Jag kan alltså på den punkten instämma i SAF-chefens omdöme om den borgerliga budgeten.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Nu äntligen kommer då en liten kort referens till problemet om de svenska lönekostnaderna. Herr af Ugglas försöker krypa undan det hela med att säga att vi menade inte alls lönekostnaderna utan kostnaderna i allmänhet. Nu skall vi inte springa ifrån det som har sagts. I debatten har det hela tiden talats om återhållsamhet i lönerörelsen satt i relation till vikten av att återvinna förlorade exportandelar. Hela den kopplingen har den borgerliga regeringens propaganda i denna sak haft. Förneka inte det!

Herr af Ugglas vändning i hans senaste anförande är bara en undanflykt. Det jag anförde, nämligen lönekostnaden per producerad enhet, innefattar också de genom produktivitetsutveckling och genom arbetarens ökade prestation kompenserade andra kostnadsökningarna. Vi återkommer alltså till att de svenska arbetarna har pressats till sådana arbetsinsatser sedan år 1960 att de svenska lönekostnadernas andel i förhållande till utlandets, mätt i USA-dollar och per producerad enhet, har blivit 30 % fördelaktigare.

Då kan det väl ändå inte vara riktigt att de svenska löntagarna, genom återhållsamhet i lönerörelsen, straffas för vad som sker på exportmarknaden. Då måste vi söka någon annan skyldig än de svenska lönearbetarna till det som har hänt. Kan det rent av vara det förträffliga kapitalistiska näringslivet som inriktat sig alltför mycket på kortsiktig rovdrift och kortsiktig profit i stället för på ordentlig nydaning och en förskjutning av den ekonomiska strukturen i riktning mot sådana varor som det varit mer givande att exportera?

Vi kan iaktta att de tunga varorna, dessa halvfabrikat, under samma period som jag här har talat om faktiskt har visat en sämre prisutveckling

på den internationella marknaden än de högt förädlade produkterna. Det säger något om vad som blir följden när man av kortsiktiga profithänsyn bedriver rovdrift exempelvis på skogen utan hänsyn till förnyelse och vidgande av produktsortimentet.

Kanske behöver det svenska näringslivet hjälp från något annat håll för att klara uppgiften. Uppenbarligen klarar man den inte själv, utan man bara skyller på arbetarna.

Herr AF UGGLAS (m) kort genmäle:

Herr talman! Nej, herr Jörn Svensson, den borgerliga regeringen skyller inte på löntagarna men lägger ett ansvar på den tidigare regeringen, som har åstadkommit en situation där båda parter i avtalsrörelsen denna gång för samhällsekonomin skulle måste visa återhållsamhet. Jag tror inte att det lönar sig att förlänga den debatten.

Vem av oss, herr Carlsson i Tyresö, som gör sig skyldig till en underskattning av väljarnas känslor och förstånd får framtiden utvisa. När det gäller hur de har uppfattat socialdemokraternas tal om svek efter valet tror jag att vi inte kommer längre i denna debatt.

Vi har olika uppfattningar om vilken ekonomisk politik som behöver föras i Sverige. Det beror – har jag påstått och påstår jag en gång till – på att vi har olika uppfattningar om verkligheten. Vi säger att Sverige befinner sig i en besvärlig situation och att den tidigare regeringen har det största ansvaret därför. Företrädarna för den tidigare regeringen säger att den klarade krisen, att allt är alldeles förbluffande bra och att det är synvillor som man läser om i tidningarna. Då kommer man till olika uppfattningar om vad som är riktigt.

Också den fråga som herr Carlsson återkom till, nämligen om den borgerliga regeringen verkligen kan tänka sig att gå in i en konjunkturuppgång – den tror ju på en konjunkturuppgång – med ett budgetunderskott på 16 miljarder kronor, har sin grund i de skilda uppfattningarna om verkligheten.

Först och främst är det inte fråga om ett plötsligt budgetunderskott på 16 miljarder kronor. Man får räkna in – det är sagt hur många gånger som helst från denna talarstol – hela den s. k. konsoliderade, sammanlagda offentliga sektorn för att få fram den samhällsekonomiska effekten. Skillnaden är inte så förfärligt stor i underbalansering mellan det budgetår som den nuvarande finansplanen gäller och det budgetår som vi befinner oss i.

Bortsett från detta kan det hända att det om tolv månader behövs en uppbromsning. Det är också fullt möjligt att den inte behövs. Vi har producerat mycket på lager. Vi har en överkapacitet i vår produktionsapparat när det gäller anställda människor. Det är en situation som betyder att man kan gå ganska långt in i en högkonjunktur innan man får en sådan situation att det är nödvändigt att bromsa för att klara priserna. Detta får vi emellertid diskutera senare. Ingen kan i varje fall säga om det behövs en åtstramning av det slag som herr Carlsson i

dag efterlyser. Det är inte självklart att den behövs. Situationen är en helt annan.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! En sak var klar redan samma dag som den nya regeringen började sitt arbete. Hur den kommande budgeten än såg ut skulle den nya oppositionen kalla den för en ansvarslös budget. För att man skulle vara riktigt helgarderad skulle omdömet bli: Budgeten är ekonomiskt ansvarslös. Den omfattar för stora utgifter och för stora underskott. Budgeten är socialt ansvarslös. Den innehåller inga förbättringar på den eller den punkten. Budgeten är moraliskt ansvarslös. Den omfattar inte alla de löften som de tre partierna har stått för.

Någon skulle kanske smått resignerat säga att detta väl hör till det politiska spelet. Regeringen är nöjd och oppositionen missnöjd oberoende av vad som står i budgetförslaget. Kanske ligger det något däri. Men det är allvarligt om politiken stelnar i så förenklade former.

Någon skulle nämna ännu en orsak: Socialdemokraterna har suttit så länge i regeringsställning att många av de ledande i partiet faktiskt är övertygade om att inga andra än socialdemokrater kan regera, göra en budget samt föra en förständig och ansvarsfull politik.

Debatten om statsbudgeten under de gångna veckorna har också i huvudsak följt dessa spår. Många av oppositionens politiker och tidningar har energiskt försökt inta alla kritiska ståndpunkter på en gång, även om de inte går att förena. Jag vill här ta upp några saker i den debatt som förts under de gångna veckorna och delvis också i dag, och jag skall då i första hand säga något om den svenska ekonomin och om budgetförslaget.

Svensk ekonomi kan beskrivas på många olika sätt. Vi kan ge en ljus eller mörk bild av läget. Vi kan ge uttryck för tillförsikt eller oro. Vi kan finna glädjeämnen eller endast problem. Det enklaste är naturligtvis att välja en av dessa utgångspunkter. Många har också gjort det i debatten. Somliga människor har tecknat en enbart ljus bild, andra en enbart mörk. Men jag menar att vi får en rättvisare bild av svensk ekonomi nu och för den närmaste framtiden bara om vi tecknar en bild med både ljusa och mörka inslag. Verkligheten är ju inte heller enkel och entydig.

Det finns företag med verkliga problem, företag som drastiskt har fått minska sin produktion, som står inför nedläggningshot, som redan har många permitterade, som har varslat sina anställda och som har ringa orderingång och samtidigt stora lager. Men det finns också företag som går bra, som har god försäljning, som gör nyanställningar och som kan räkna med ett gott ekonomiskt resultat för både det gångna och det kommande året. Det finns också enskilda människor som har det besvärligt, som är utan jobb, som har svårt att få nytt arbete och som har låga inkomster. Det finns barnfamiljer och pensionärer med pressad ekonomi. Men det finns också barnfamiljer och pensionärer som har det bra. Det finns en del människor med goda inkomster, som säger

att egentligen skulle jag kanske inte behöva större inkomst och högre standard.

Jag är försiktig optimist när det gäller svensk ekonomi både i nuläget och inför kommande år. Visserligen tror jag att de närmaste månaderna huvudsakligen kommer att innebära problem för ekonomi och sysselsättning, men jag tror också att vi under senare delen av detta år kan få en begynnande uppgång som kan ge positiva effekter under nästa år. Men en sak finner jag oroande, och det är att så få trots allt tycks vara medvetna om att svensk ekonomi, också om vi tecknar en ljus bild, rymmer så mycket av problem. Visst inger massmedias uppgifter om varsel, löner och priser mycken oro, men ändå skjuter många människor undan de problemen och fortsätter i invanda hjulspår. Man säger: Ah, det ordnar sig väl alltid! Det brukar det ju göra. Eller man säger: Ekonomisk politik och arbetsmarknadspolitik har ju numera så effektiva metoder, så vi skall väl kunna bemästra problemen. Eller man säger: Ekonomerna är ju ändå alltid oeniga – det är lätt att säga så just nu – och varför skulle vi då tro på dem som är mest bekymrade? Eller man säger att företagen alltid är pessimistiska, i synnerhet inför en avtalsrörelse, och en och annan har kanske också tagit i så att trovärdigheten minskat. Man säger att företagen nog kommer att kunna betala lönerna och ändå ge hyggliga vinster.

Långtidsutredningen redovisade 1975 två utvecklingsvägar då det gäller svensk ekonomi i ett längre perspektiv: en med en stark betoning av den offentliga konsumtionen och en med en relativt snabb ökning av den privata konsumtionen. I riksdagen rådde 1976 en bred enighet om att man skulle sikta på en medelväg mellan dessa alternativ, en utveckling där privat och offentlig konsumtion skulle växa med 2,4 % om året. Den genomsnittliga ökningen för 1975/76 blev emellertid 2,9 % för den privata konsumtionen och 3,2 % för den offentliga, alltså klart mer än vad vi egentligen hade råd med. För 1977 kan vi räkna med 2,5 % för privat och 3,5 % för offentlig konsumtion, dvs. en fortsatt hög nivå för framför allt den offentliga konsumtionen.

Nu behöver vi inte vara bundna vid några tiondels procents avvikelse från en målangivelse i långtidsutredningen. Men det står klart att vi har ett begränsat utrymme och att våra möjligheter att öka vår privata och offentliga konsumtion är begränsade under de närmaste åren. Därför finns det under kommande år skäl till oro och då framför allt för den offentliga ekonomin.

Oppositionens talare har under dagens debatt sagt ett och annat om regeringen: vi skulle inte vara medvetna om problemen, vi skulle inte klara dem osv. Men jag vill försäkra att regeringen är väl medveten om de svagheter och om den styrka som finns i svensk ekonomi. Vi kommer att arbeta för att förbättra förutsättningarna för en balanserad tillväxt och för att föra vidare en social reformpolitik.

Några ord om huvudlinjerna i det framlagda budgetförslaget.

Det är två saker som framför allt präglar den budget som regeringen

har lagt fram: dels en hög ambition då det gäller sysselsättning och social trygghet, dels de betydande problem som svensk ekonomi står inför: låg tillväxt, höga kostnader, stark inflation och besvärliga branschproblem. Budgeten innebär att vi redan under detta år förverkligar en del av vad vi har tagit upp i regeringsförklaringen. En del har inte fått plats. Vi har fått göra en hårdhänt prövning av nya utgifter. Vissa saker har inte kommit med, därför att vi måste få mera tid att planera och förbereda. En del möjligheter till besparingar har vi inte hunnit utnyttja, därför att även detta tar tid att planera. Men vi kommer igen.

Den kritik som socialdemokratin har framfört är tämligen traditionell, och de alternativ som föreslås är också tämligen traditionella. Man har inte heller fått något nämnvärt stöd för sina förslag bland fackekonomerna. Jag hade uppriktigt sagt väntat mig mera av konstruktiv opposition av ett parti med en lång regeringserfarenhet och med en stor kanslistab som omfattar många av kanslihusets tidigare tjänstemän.

Det har sagts att budgeten är ansvarslös. Men vad är det då oppositionen vill ha i stället? Jo, man föreslår ytterligare utgiftsökningar, samtidigt som man har sagt att vi inte har varit tillräckligt restriktiva i utgiftsprövningen. Det kan inte rimligen gå att förena dels att kritisera regeringen för otillräcklig restriktivitet, dels att föreslå utgiftsökningar på ett betydande antal punkter på områden, där det i och för sig kan finnas goda skäl för nya och förbättrade statliga insatser men där regeringen av ansvar för statsfinanserna och samhällsekonomin har fått göra en restriktiv prövning och därför icke i detta budgetförslag kunnat ge utrymme för sådana insatser.

Vidare föreslår man ökade kostnader för näringslivet, vilket betyder prishöjningar och sämre konkurrenskraft. Dessa prishöjningar kommer att drabba oss alla i det svenska folkhushållet. Man säger att man vill minska behovet av utlandsupplåning, men genom att höja kostnaderna för företagen försvårar man ytterligare exporten och det kan försämra bytesbalansen och därmed öka upplåningen.

Man redovisar också ett budgetsaldo som är 5 miljarder lägre än regeringsförslagets. Så är det dock inte i verkligheten. Minskningen av underskottet uppnår man framför allt genom att höja arbetsgivaravgifterna. Men de skall ju enligt teorin avräknas mot lönerna. Alltså skall det då bli lägre löneförbättringar och därmed lägre inkomster i form av skatt och avgifter till stat och kommun. Effekten av de höjda arbetsgivaravgifterna blir ju då inte 3 miljarder, som det sägs i oppositionens alternativ, utan det blir kanske 1 miljard.

Därtill kommer att man inte har räknat utrymme för någon form av skatteomläggning för 1978. Visst kan man resonera om hur en sådan skatteomläggning skall se ut, men klart är att vi inte kan gå in i 1978 med 1977 års skatteskalor helt oförändrade, också om inflationen genom den nya regeringens ekonomiska politik skulle bli lägre än under tidigare år. Någon form av skatteomläggning blir nödvändig, men utrymme för detta finns icke i oppositionens alternativ.

Här kommer det alltså att bli drygt 2 miljarder i förbättrat budgetsaldo och det är i och för sig bra. Men det är ju något helt annat än 5 miljarder, och dessutom uppnår man detta gynnsammare budgetsaldo genom metoder som medför problem både för företag och för löntagare. Höjningar av olika arbetsgivaravgifter ligger ju redan i budgetförslaget och i tidigare riksdagsbeslut. De har varit nödvändiga för att klara tryggheten för sjukförsäkringen, barnomsorgen och vuxenutbildningen. Vad oppositionen nu vill är att utöver dessa höjningar göra ytterligare, rätt kraftiga höjningar. Vi kan inte mäta graden av samhällsansvar och statsfinansiellt ansvar i arbetsgivaravgifternas storlek; det blir inte ett större mått av ansvar för att avgifterna höjs. Vi måste se på effekterna: effekterna för näringslivet, i synnerhet för exportindustrin och särskilt i det inre stödområdet där sysselsättningsproblemen redan är stora, effekterna för kommuner och landsting och effekterna för avtalsrörelsen. Och då är det ett tämligen dåligt recept för att uppnå ett lägre budgetsaldo som man har presenterat.

Det har sagts här i debatten, framför allt av Olof Palme, att regeringen vill ha mera utgifter och mindre skatter. Jag tror det är farligt med för enkla slagord, de blir inte trovärdiga. Det är självfallet inte något mål att höja utgifterna. Tvärtom är det ett mål att spara och hushålla, men det behövs betydande utgifter för att trygga sysselsättningen och ett socialt reformarbete, och vi är beredda att ta dem.

Mindre skatter – ja, det låter angenämt för många människor. Men även på denna punkt måste den realistiska synen nu och för kommande år vara att vi får arbeta intensivt för att bevara ungefärligen det skattetryck vi har och genomföra de förpliktelser som stat, landsting och kommuner har tagit på sig.

I debatten har ställts en och annan fråga om skatteförändringar – eventuella sådana förändringar under kommande år. Låt mig säga att det för den närmaste framtiden icke finns någon anledning att förändra skatter, vare sig höja eller sänka skatter, på annat sätt än det som framgår av regeringens budgetförslag. När det gäller skatterna för några år framåt i tiden så hade vi haft bättre möjligheter att svara på frågorna om vi i dag haft tillgång till underlag i form av utredningsförslag från olika statliga skatteutredningar, tillsatta av den tidigare regeringen i början av 1970-talet. Jag hoppas att vi snart skall få det underlaget. Skatteutredningarna har fått i uppdrag att vara färdiga senast före utgången av november 1977. Då kommer vi att få underlag både för en rejäl skattereform och för en ordentlig skattedebatt. Då kan vi resonera om hur vi vill ha skatterna för framtiden.

Till sist vill jag ta upp frågan om budgetens finansiering och de inslag av upplåning som finns i den svenska samhällsekonomin för det kommande året. Flera oppositionstalare har ansträngt sig till det yttersta för att göra människorna oroade för att en betydande upplåning kommer att ske, delvis utomlands. Det kan vara oroande, men det behöver inte vara det. Det beror på vad dessa pengar används till. Ibland kan det

vara klokt att lyssna på vad tidigare finansministrar har sagt för att få del av deras kunnande och deras erfarenheter. Ibland kanske man inte kan dela deras meningar, men ibland kan man instämma med dem. Jag läste nyligen följande – jag citerar ett par meningar: "Det kan vara klokt att låna. Det kan vara oklokt. Man kan inte ta den samlade summan av statens utgifter vid en tidpunkt och jämföra den med motsvarande summa vid en annan och peka på ökningen såsom en ytterligare belastning på folkhushållet."

Detta sade Ernst Wigforss. Det är ord att lyssna på än i dag. Den enkla sanningen är denna: Det kan vara klokt att låna. Det kan vara oklokt. För Sverige är det i nuläget för att förbättra bytesbalansen *klokt* att låna. Alldeles säkra kan vi vara först efteråt, när budgetåret är avslutat och vi kan analysera vad som verkligen hände i svensk ekonomi och med svenska statsfinanser under det gångna året, men såvitt vi nu kan bedöma är det en klok åtgärd för svensk ekonomi och för svenska statsfinanser.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Tidigare har vi alltså fått ett besked från ekonomiministern om att skatterna skall sänkas. Budgetministern har nu meddelat att konjunkturen får avgöra om vi senare under året skall behöva höja skatterna. På denna avgörande punkt lämnas alltså riksdagsmän och allmänhet i total ovisshet om vad resultatet blir av den borgerliga politiken.

Jag tycker det är bra att budgetministern ägnar så mycket tid åt den socialdemokratiska alternativbudgeten. Vi tror nämligen att det finns rätt mycket att lära av den. Vad vår budgetförstärkning på inte mindre än 5 000 milj. kr. har åstadkommit framgår av våra motioner; Olof Palme och Gunnar Sträng har också tidigare i dag här redovisat det. Jag vill bara säga att vi för beräkningen av arbetsgivaravgiften har använt regeringens egen metod – jag hoppas att den kan accepteras.

Budgetministern ställde två frågor. Den ena var huruvida man inte i största allmänhet insåg lägets allvar. Den fråga vi ställer oss är: Gör *regeringen* det? Regeringen hade ju inte ett enda ord i regeringsdeklarationen om strukturpolitiken och de krav som förändringarna inom industrin krävde. Det verkar sedan i det praktiska handhavandet som om det var ekonomiministern Bohmans självläkande krafter som helt har tagit överhand. Det är de tankarna som präglar Åslingdoktrinen och – kalla den gärna så; jag skall inte strida om upphovsrätten – Ahlmarkdoktrinen.

Den andra fråga som budgetministern ställde var: Kan inga andra än socialdemokrater göra en budget? Ja, man börjar nästan fundera över den frågan när man ser den första produkten från den nya regeringen. Det är alldeles klart att den borgerliga regeringen inte har lyckats bedriva ett effektivt budgetarbete. Till en del beror det kanske på – om man skall försöka hysa en sorts förståelse för det – att det här finns tre olika partier, som velat ha alla sina egna speciella intressen tillgodosedda. Det

har därför inte varit lätt för budgetminister Mundebo att i den situationen fylla den funktion som Gunnar Sträng – det kan jag försäkra – fyllde i den socialdemokratiska regeringen. Där fick vi fackministrar kämpa ganska hårt.

Till slut är det ju inte så, att vi socialdemokrater bara på något sätt är illasinnade och vill tyda allt till det sämsta. Låt mig citera, herr talman, chefen för Industrins utredningsinstitut, Gunnar Eliasson, som sade följande i Sydsvenska Dagbladet:

”Regeringens politik ger varken jobb eller vinster. Nu krävs återhållsamhet. --- Det gäller att inte nu göra något som omöjliggör stabiliseringspolitik också i nästa lågkonjunktur.”

Det är precis detta som har varit vägledande för det socialdemokratiska oppositionsalternativet.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Nej, vi hade faktiskt inte mycket att hämta eller lära i det socialdemokratiska alternativet. Jag vill upprepa vad jag sade i mitt första inlägg, nämligen att jag nog egentligen var rätt besviken när jag såg det alternativet. För ett parti med så lång regeringserfarenhet och med tillgång till en så omfattande stab av tidigare tjänstemän i kanslihuset borde det ha varit möjligt att forma ett mera konstruktivt alternativ och ta upp en mera konstruktiv debatt än vad man gjorde. Uppriktigt sagt är det alltså inte så mycket att hämta i det alternativet eller att lära av det.

Jag har haft den utgångspunkten att konstruktiva uppslag i motioner och alternativförslag skall man icke på en gång avvisa, utan dem skall man resonera om för att se i vad mån där finns någonting att hämta. Men centrala punkter i det här alternativet måste jag på en gång ställa mig väldigt kritisk till, och det gäller framför allt det avgörande inslaget, nämligen sättet att uppnå vad man kallar bättre statsfinanser genom att väsentligt höja arbetsgivaravgifter utöver de höjningar som redan är beslutade för 1977 och som kommer att föreslås för 1978. Sådana höjningar kommer nämligen att medföra skärpta problem både för företag och för löntagare, och det i en situation då svensk industri redan har problem och då en besvärlig avtalsrörelse pågår.

Ingvar Carlsson i Tyresö försökte påvisa att det fanns delade meningar mellan mig och andra ledamöter av regeringen när det gällde synen på skattepolitiken under de kommande månaderna det här året. Vad blir resultatet av den borgerliga politiken? undrade han. Vi har sagt – och därom är regeringen helt överens – att det icke nu finns skäl att förändra skatterna på annat sätt än det som framgår av budgetförslaget. Men om konjunkturen i väsentliga avseenden förändras, måste denna regering lika väl som alla andra regeringar vara beredd att ompröva och att lägga fram de förslag som konjunkturbilden då motiverar.

Till sist: Det sades att huvudlinjen i regeringsförslaget var att lita till självläkande krafter. Sådana kan nog vara bra, men vad som präglar

budgetförslaget och de andra förslag som har lagts fram – jag tänker i första hand på de sysselsättningsförslag som redovisades för en vecka sedan – är ju en strävan att kombinera insatser från stat och kommun och företag i syfte att trygga sysselsättningen.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Budgetministern klagar över att det inte fanns så mycket att hämta i den socialdemokratiska budgeten. Ja, det beror naturligtvis på vad man är ute efter. Jag kan förstå att han har svårigheter att hämta något om han skall förverkliga det ihop med Gösta Bohman. Då finns det inte mycket att hämta, det erkänner jag, för den ideologin stämmer inte så bra med vår uppfattning. Men om folkpartiet hade varit ute efter att fortsätta litet av de tankar och idéer som man försökte ge uttryck åt under Hagaöverläggningarna, då tror jag nog att det skulle finnas en del att hämta.

Det var ju så olyckligt med den nya borgerliga regeringen att den började med att bryta upp den överenskommelse som hade träffats mellan LO, TCO och den socialdemokratiska regeringen. Dessutom sänkte man skatterna för högre inkomsttagare. Det innebar ju att hela grunden för avtalsrörelsen och den närmaste tidens ekonomiska politik slogs i spillror. Det är detta som den borgerliga regeringen ensam har ansvaret för. Jag tror att det kommer att visa sig i efterhand att ni där från första början begick ett oerhört allvarligt misstag. Det var så att säga där som utförlöpan började, för därmed skapade ni omedelbart ett underskott på tre – fyra miljarder kronor.

För socialdemokratin har det varit en riktlinje att i alla sådana här sammanhang först och främst se till att man bygger upp ett starkt samhälle. Det har varit förutsättningen för att klara de riktade åtgärderna på arbetsmarknadspolitikens område. Den enda ljuspunkten hittills är väl att arbetsmarknadsministern – och det skall han ha en eloge för – i stort sett kopierade vårt förslag till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Men skall man driva en sådan politik med riktade åtgärder, måste man alltså ha ett starkt samhälle som kan betala utgifterna. Det är där som uppenbarligen herrar Ahlmark och Mundebo har sådana problem därför att man samarbetar med herr Bohman, som av doktrinära skäl vägrar att vara med om uppbyggnaden av detta starka samhälle.

Därför, herr Mundebo, tror jag att det finns en hel del att lära av socialdemokratisk politik när det gäller att värna om rätten till arbete och en fortsatt reformpolitik. Det är bara det att herr Mundebo för tillfället har hamnat i dåligt sällskap.

Herr budgetministern MUNDEBO:

Herr talman! Folkpartiet är och förblir ett socialt reformparti. Jag har arbetat och kommer att arbeta för en social reformpolitik. Jag har goda möjligheter att göra det i nuvarande regering, och jag har ett gott sällskap där.

Den skattereform som vi har arbetat för innebar att så snart som möjligt få ett skattesystem med hållbarhet för åtskilliga år framöver. Det nådde vi inte för 1977. Då fick vi göra ännu ett skatteprovisorium. Då var det angeläget att se till att det provisoriet blev så bra som möjligt, gav ett så hyggligt utfall som möjligt för de förvärvsarbetande. Genom de förändringar som vi arbetade för fick vi en bättre skatteomläggning för de allra flesta medlemmarna i de fackliga organisationerna – såväl i LO och TCO som i SACO/SR-leden.

Jag tror att när människorna i det här landet nu har tillfälle att se hur skatteomläggningen fungerar i praktiken och jämför den med det alternativ som förekom i debatten och som presenterades av den förra regeringen kommer de att konstatera att det var rätt bra att det blev ett regeringsskifte. Därigenom fick man litet bättre skatter för 1977, och man kan ha hopp om att för 1978 och kommande år få fortsatta skattereformer. Eljest hade risken varit att det skulle bli ännu åtskilliga år av fortsatta skatteprovisorier. Det vill vi inte vara med om.

Herr NILSSON i Järfälla (s):

Herr talman! De tre partier som nu bildar regering gick till val med hårda angrepp mot löntagarna och deras organisationer. Statsministern ifrågasatte fackföreningsrörelsens demokratiska trovärdighet. Vice statsministern och tillika chefen för arbetsmarknadsdepartementet ansåg att arbetarnas och tjänstemännens företrädare var maktberusade pampar och tyckte att LO-förslag hörde hemma i papperskorgen. Ekonomiministern såg i löntagarorganisationernas politiska bevakning stora risker för ett korporativt samhälle.

Med sina uttalanden i valrörelsen lade den borgerliga regeringen grunden för en konfrontation med löntagarna och deras organisationer. Det har man sedan försökt skyla över genom att i regeringsförklaringen säga sig vilja föra en politik i hela folkets intresse och genom olika försök att närma sig bl. a. Landsorganisationen.

Från fackligt håll har vi menat att den nya regeringen skall ha sin chans att i praktisk politik visa var den står. Det har den nu gjort med den budgetproposition och finansplan som presenterats. Därmed har man också i handling visat att man vill föra en politik som i vissa avseenden riktar sig mot löntagarna.

Låt mig erinra om den syn på lönepolitiken som förra årets LO-kongress ställde sig bakom. Där sades att Landsorganisationen även fortsättningsvis vill ansluta sig till den traditionella linje som bygger på en ömsesidig respekt mellan organisationerna och samhället. Den respekten innebär ett definitivt nej till en genom statliga ingripanden politiskt beslutad och styrd inkomstpolic. Fackföreningsrörelsens motprestation är en lönepolitik som tar hänsyn till samhällsekonomin.

Men för att ta den hänsynen ställer vi krav på samhället:

För det första: Såväl arbetslöshet som inflation måste bekämpas effektivt.

För det andra: Ett mera varaktigt och rättvist skattesystem måste skapas.

För det tredje: Fackföreningsrörelsens strävan till inkomstutjämning måste erkännas.

Hur stämmer nu de här kraven med den ekonomiska politik som regeringen vill föra enligt finansplanen? Vi menar att årets finansplan innebär ett avsteg från tidigare principer om att staten håller sig utanför inkomstpolicen, oavsett de deklarationer som vi exempelvis i dag har fått från regeringshåll. I den ges nämligen mycket klara anvisningar om vilka löneökningar som regeringen är beredd att acceptera för att klara konkurrensen – just detta som tidigare påtalats, att lönerna sägs vara avgörande för konkurrensförmågan. Låt mig citera vad som står i finansplanen på s. 18: "I den följande redovisningen av ekonomins utveckling 1977 har jag valt att utgå från det lägsta lönekostnadsalternativet eftersom detta är det enda alternativ som bromsar upp försämringen i konkurrenskraften gentemot utlandet." – Klarare kan det inte sägas.

Men genom att hänvisa till, numera, att det bara skulle handla om räkneexempel försöker ekonomiministern i dag skyla över sitt inkomstpolitiska inlägg. I så fall, menar jag, har han använt en högst försåtlig pedagogik för sina räkneövningar.

Den utgångspunkt som konjunkturinstitutet tagit fram redovisar tre olika lönekostnadsalternativ. De reduceras av ekonomidepartementets tjänstemän till de två lägre i nationalbudgeten och slutligen av ekonomiministern till det lägsta. Det går inte att komma ifrån att ekonomiministern – genom att måla upp alla de olyckor som skulle drabba landet ifall lönehöjningarna går utöver de 8,2 %, varav 2,5 % i avtal, som det lägsta alternativet redovisar – har gett sina direktiv för avtalsrörelsen.

Vid läsningen av finansplanen har man svårt att värja sig för tanken att regeringen försökt måla upp en taktiskt betingad bild av verkligheten, som gör att den i framtiden skall kunna skjuta över all skuld för ekonomins utveckling på löntagarna. Alla de problem svensk industri redan har och kommer att ställas inför beskrivs ensidigt som beroende av förloerade marknadsandelar till följd av ett för högt kostnadsläge.

Vad som däremot inte sägs ut är att ifall regeringens önsknings om den ekonomiska utvecklingen slår in skulle det innebära starkt ökade vinster för kapitalägarna på löntagarnas bekostnad.

Ifrån Landsorganisationens sida måste vi betrakta finansplanen som en partsinlägga för arbetsgivarna i den pågående avtalsrörelsen. Jag säger detta därför att det mycket klart framgår av de argument som framförts från arbetsgiversidan i den dagsaktuella situationen.

Den återhållsamhet som regeringen ålagt löntagarna har den, menar jag, inte underkastat sig själv. Tvärtom finns det, med de rekordstora underskotten och med de utlandslån som man hoppas få beviljade, stora risker för såväl prisutvecklingen som vår framtida utrikesbalans; det är risker som gör att ekonomiministern hotat, om än understucket, med både momshöjningar och devalvering – i bägge fallen således åtgärder

som fördelningsmässigt drabbar de svagast ställda hårdast.

När det sedan gäller att utifrån budgetpropositionen bedöma regeringens möjligheter att hålla inflationen stången reser sig stora frågetecken. Och blir man tvungen att strypa det man själv åstadkommit är risken stor för att det främst går ut över alla låginkomsttagarfamiljer.

Regeringens önskan att behålla en full sysselsättning vill jag inte ifrågasätta. Däremot återkommer jag strax till huruvida man har förmåga att göra det.

Regeringen har i sin skattepolitik gått tvärtemot fackföreningsrörelsens fördelningspolitiska strävan. Skattebeslutet för i år innebär – det kan inte bestridas – att vi i den pågående avtalsrörelsen har måst väga in de ökade inkomstskillnader som det leder till.

Av vad som hittills kommit fram om regeringens syn på ett mera varaktigt skattesystem framgår det att man har tänkt sig en indexreglering. En sådan innebär med nödvändighet mer åt dem som redan har mest. Således får också detta negativa fördelningseffekter.

LO:s solidariska lönepolitik har i kamp med starkt motverkande marknadskrafter krympt lönecklyftorna här i landet. Sammantaget med senare års skatteomläggning och utbyggda bostadstillägg har en utjämning skett. Risken är uppenbar för att den utveckling mot ett mer jämlikt samhälle som skett kommer att brytas.

Traditionellt har, som jag sagt, fackföreningsrörelsen här i landet fört en lönepolitik som tar hänsyn till samhällsekonomin. Det har den kunnat göra när det funnits en regering, vars långsiktiga mål väl sammanfallit med de egna. Om fackföreningsrörelsen kan hålla fast vid sin grundläggande syn på samspelet med samhällsekonomin avgör helt och hållet regeringens politiken.

Det som vid sidan av lönerna mest skapar det fackliga folkets oro är naturligtvis sysselsättningen. Verkningarna av västvärldens allvarligaste ekonomiska kris sedan 1930-talet har börjat nå vårt land. Toleransen för arbetslöshet har ökat ute i världen, och det leder till såväl konjunktursom strukturmässiga problem också för vårt land.

När det gäller de omedelbara problemen synes nu också regeringen ha upptäckt att det inte räcker med generella åtgärder i ekonomin. Man måste sätta in särskilt riktade åtgärder enligt det mönster som vi känner igen från den gamla regeringens tid.

Då det gäller de långsiktiga strukturproblemen har vi ännu inte sett något samlat grepp från regeringens sida. De omnämndes inte i regeringsdeklarationen. Vartefter som dessa problem dykt upp har man utvecklat en doktrin som säger att ansvaret skall ligga hos företagen och att samhället möjligen kan komma in i efterhand och vara något slags städgumma. Regeringen sitter så fast i sina ideologiska dogmer att den inte ser att man här står inför omställningsproblem av den storleksordningen att det bara är samhället som har möjlighet att ta det samlade ansvaret!

Det har alltid varit våra medlemmar som först har drabbats av de

självläkande krafterna i form av permitteringar och arbetslöshet. Därför har kraven vuxit fram i de fackliga leden på samhällets möjligheter att gå in i näringspolitiken, i regionalpolitiken och i arbetsmarknadspolitiken. Nu gäller det för samhället att ta fram program som talar om hur man skall möta långsiktiga förändringar av hela branschens tekniska utveckling och arbetsfördelning. Det handlar om stålindustrin, skogsindustrin, textil- och konfektionsindustrin och glasindustrin, för att ta några exempel. Men det handlar också om hur multinationella företag, datorer och industrirobotar och annan utveckling kommer att påverka jobben i vårt land.

I stället för 400 000 nya jobb till 1980, som det ledande regeringspartiet lovade i valet, talas det nu i finansplanen om en krympning av jobben i varuproduktionen med 40 000 på ett år. Och det är en oroande utveckling. Hur skall man då t. ex. kunna klara den regionala balansen?

Ett annat oroande drag är den fortgående utslagningen av äldre men också medelålders från arbetsmarknaden. Vi måste skapa ett arbetsliv som inte obönhörligen slår ut dem som anses olönsamma. Fortsatta försök att lösa dessa gruppers problem måste därför ske inom arbetsmarknadspolitikkens ram.

LO, som i många år har krävt ett arbetsmarknadsdepartement, har med stor besvikelse sett hur den nya regeringen har splittrat departementets verksamhet på tre skilda statsråd. Genom att föra bort regionalpolitiken från departementet har man på väsentliga punkter slagit undan grunden för verksamheten. Åtgärder för invandrare måste enligt LO:s syn vara djupt förankrade i arbetsmarknadspolitiken för att nå de avsedda effekterna. Det här är åtgärder som vi menar på sikt kommer att drabba de enskilda människorna ute i arbetslivet.

Under den förra regeringen inleddes i facklig-politisk samverkan en förnyelse av arbetslivet som tog sig uttryck i en rad nya lagar. Medbestämmandelagen, som gäller från den 1 januari i år, blev genom den parlamentariska situationen i den tidigare riksdagen urholkad på en rad punkter. Från fackföreningsrörelsen har vi krävt att det skall rättas till, vilket också har tagits upp i en socialdemokratisk partimotion. Till de punkter som måste ändras hör följande.

Tillgången till information måste vara fullständig.

De begränsningar som infördes i tystnadsplikten måste bort.

Samma regler bör gälla vid lokala och centrala förhandlingar.

Böterna för olovlig stridsåtgärd måste maximeras till 200 kr.

Kollisionen mellan aktiebolagslagen och medbestämmandelagen måste undanröjas.

De fackliga organisationerna måste få medel till information och studier kring lagen på ett sådant sätt att de kan planera sin verksamhet.

Medbestämmandelagen lägger ett stort ansvar på de fackliga organisationerna, och vi är beredda att leva upp till det. En förutsättning är dock att man kan klara ut de fackligt förtroendevaldas möjligheter att komma in på den egna arbetsplatsen och på andra arbetsplatser. Vi måste

också skapa möjligheter till möten på betald arbetstid. Detta är konsekvenser som vi menar att man måste vara beredd att ta för att medbestämmandelagen och dess kommande följdavtal också rätt skall kunna föras ut till arbetslivet.

Herr talman! Som jag delvis har anfört menar vi att den nuvarande regeringen med åberopande av att företräda hela det svenska folket ändå i vissa sakfrågor har sökt konfrontation med löntagarna. Från vårt håll kommer vi att möta den utmaningen med en väl underbyggd facklig politik men också med en folkligt förankrad verksamhet ute på arbetsplatserna och ute i det svenska samhället.

I detta anförande instämde herrar Ulander, Nordberg, Kristenson, Nilsson i Uddevalla och Hagberg i Örebro, fru Andersson i Kumla, herrar Nilsson i Kalmar, Pettersson i Helsingborg, Karlsson i Malung, Olsson i Timrå, Jonsson i Husum, Westberg i Hofors, Strömberg i Vretstorp, Alftin och Häll, fru Hansson samt herrar Gustavsson i Eskilstuna, Svensson i Eskilstuna, Alsén och Karlsson i Motala (samtliga s).

Herr NILSSON i Tvärålund (c):

Herr talman! Under de senaste månaderna har massmedia varje vecka, nästan varje dag – och även i dag – rapporterat varsel om friställningar.

Svensk industri har förlorat marknadsandelar på grund av för höga priser på sina produkter. Även socialdemokraterna måste erkänna detta faktum. En annan orsak kan vara att våra konkurrenter erbjuder nya och bättre produkter. Vårt land har sedan lång tid haft låga tullar och relativt obetydliga andra hinder för import. Därigenom är vår hemmamarknad relativt öppen för konkurrens från världsmarknaden. För höga priser på våra industrivaror – givetvis bestäms dessa priser av *alla* kostnader för en varas framställning – eller otillräckligt utvecklade produkter i förhållande till vad våra konkurrentländer på världsmarknaden erbjuder innebär att vi löper risk att förlora marknadsandelar också inom vårt eget land. Det är omöjligt att komma ifrån den verkligheten.

Givetvis skall hela folket solidariskt bära sådana bördor och känna ansvar för att vi måste komma till rätta med problemet att vi håller på att mista en del av vår konkurrenskraft. Detta mera generella problem i vår ekonomi blir inte mer lättlost av att vissa branscher drabbas särskilt hårt av strukturförändringar inom näringslivet.

Ett för centern definitivt oacceptabelt sätt att lösa dessa samhällsproblem är att godta en ökande arbetslöshet med alla de sociala påfrestningar den medför. Gunnar Nilsson gav för en stund sedan regeringen ett rejält erkännande när han sade att han inte ifrågasätter regeringens ambitioner att upprätthålla en full sysselsättning. Detta var ju ett av hoten, enligt propagandan under valrörelsen om vad ett regimskifte skulle kunna medföra.

En ökande arbetslöshet innebär också en sjunkande produktion. Det är vår produktion – inte en ökad mängd pengar – som utgör grunden

för vårt välbefinnande. Vi kan inte isolera oss från yttrevärlden. Vi måste köpa mycket därifrån. Vi måste då samtidigt kunna sälja varor och tjänster. Blir dessa för dyra på grund av för höga kostnader inom vårt land leder det till att vi inte kan fortsätta att producera det vi inte kan sälja.

NJA är måhända det företag som är värst utsatt i den här situationen.

Tekoindustrin pressas oerhört hårt av konkurrensen utifrån. På riksdagens bord ligger propositioner om statligt stöd till såväl NJA som teko-företagen Algots Nord och Eiser för att rädda sysselsättningen. Det förstnämnda företaget är privatägt, det sistnämnda till hälften statligt. Staten går in med stöd i olika former. Ibland gäller det företag i kris, och ibland har stöden regionalpolitiska syften. Stöden har i de flesta fall getts under stor politisk enighet.

Gunnar Nilsson påstod alldeles nyss att regeringen inte uppmärksammar strukturproblemen i vårt samhälle. Jag skulle tro att det är ganska svårt att få människor att tro på detta påstående, allra helst som regeringen flera gånger har omtalat i riksdagen och på annat sätt att man har en rad utredningar på gång för att genomlysa olika branscher som har svårigheter. Man förvånar sig över att socialdemokraterna verkligen kan komma med sådana här rent av halsbrytande påståenden.

Verkligheten har visat att ett förstatligande inte löser de företags-ekonomiska problemen eller strukturproblemen inom t. ex. stål-, trä- eller tekoindustrin. Problemen har varit nog så påtagliga där staten varit ensam ägare eller delägare. Det kan ändå i enskilda fall finnas anledning till statligt övertagande, t. ex. vid beredskapsproduktion eller av sociala skäl.

I vårt samhälle kan arbetskraften numera betraktas som en fast kostnad i samhällsekonomin. Samhället strävar efter att genom näringspolitiska eller arbetsmarknadspolitiska insatser av olika slag ge möjligheter till arbete. Genom utbildning, beredskapsarbete eller andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder får också många människor möjligheter att komma in på arbetsmarknaden. Arbetslöshetsstödet är så anpassat att man med hjälp av det skall kunna upprätthålla en rimlig standard. Den principiella uppbyggnaden av denna del av trygghetspolitiken är grundad på åsikten att alla människor har rätt till arbete och att samhället solidariskt skall bära kostnaderna härför.

Trots att riksdagen strax före jul i fjol beslutade om nya och mer ambitiösa riktlinjer för regionalpolitiken har det nu under den allmänna motionstiden enligt uppgift lämnats ca 35 regionalpolitiska motioner.

Centerns syn på regionalpolitiken är, grovt tecknat, att de stora orterna inte som hittills skall stimuleras att växa på de mindres bekostnad. Tvärtom bör insatserna främst göras där behoven är störst. Det är som regel i många små orter. Där är det ofta svårt att skapa arbete åt dem som vill ha det. Flyttning och satsning på stora orter har ju varit den socialdemokratiska lösningen. Den inomregionala balansen, särskilt inom stödområdet, måste angripas efter andra metoder än dem socialdemokraterna angav i propositionen 211 från maj månad i fjol. Socialdemo-

kraterna återkommer nu i motioner med samma riktlinjer som då, och dessa innebär fortsatt och ökad obalans inom länen. Naturligtvis måste dessa motioner tillbakavisas.

Vi debatterade som sagt detta före jul. Jag skall därför inte fullfölja diskussionen vid detta tillfälle. Frågan kommer också på riksdagens bord senare i år.

I socialdemokraternas stora partimotion till årets riksdag om arbetsmarknadspolitik uttalas stor tillfredsställelse med sysselsättnings- och befolkningsutvecklingen i skogslänen. Om man jämför sysselsättningsutvecklingen i dessa län med utvecklingen inom övriga län i riket finner man att de förra släpar efter i stort sett som förut. Det relativa sysselsättningsläget har faktiskt inte förbättrats. Avståndet mellan skogslänen och övriga län beträffande sysselsättningsgrad, förvärvsfrekvens, arbetslöshet och lediga platser i förhållande till relativa antalet sökande har inte förbättrats. Vid arbetsmarknadsutskottets besök i går på arbetsmarknadsstyrelsen underströks detta förhållande.

I den socialdemokratiska partimotionen utmålas regeringens högre ambition för skogslänen som orealistisk. Enligt vår mening har människorna där samma rätt till arbete som invånarna i övriga delar av landet. Socialdemokraterna borde kunna lära mera av utvecklingen. Den har ju visat att de haft fel i så många avseenden inom regionalpolitiken.

När jag lyssnade till oppositionsledaren Olof Palme i dag fick jag en obehaglig känsla av att hans och socialdemokraternas taktik för att återvinna makten är att hetsa människa mot människa, grupp mot grupp i vårt samhälle. Jag upplever hans utmålade av politiska motståndare så att han anser att de inte drivs av en god vilja. Tvärtom, de drivs av en reaktionär och vrång vilja, t. ex. genom att lägga över bördor på de svagaste, rått och skamlöst. Vi känner igen dialektiken från valrörelsen. Detta är faktiskt ganska obehagligt också i vår svenska riksdag.

Gunnar Nilsson var inne på samma linje när han sade att de nuvarande regeringspartierna både nu och under valrörelsen har gått till angrepp mot löntagarna. I alla partier har löntagarna majoritet. Det är ju ett orimligt påstående!

I det praktiska vardagslivet i kommuner, i organisationer och i företag är alltså den s. k. svenska modellen förhärskande med saklighet och samarbete för att lösa problemen. Därigenom har vi hittills nått ett högt välstånd. Socialdemokraterna synes nu vilja gå konfrontationens väg. Det är sannerligen inte regeringspartierna som försöker åstadkomma konfrontation.

Socialdemokraterna driver t. ex. propagandan att de har monopol på värderingarna bakom de senaste årens reformer på arbetslivets område. De mest betydelsefulla reformerna har emellertid genomförts när socialdemokraterna inte kunnat genomföra dem utan medverkan från ett eller flera av de nuvarande regeringspartierna. Det har varit stor uppslutning kring reformerna. Det är sanningen.

Socialdemokraterna har främst under valrörelsen fört en våldsamt

snedvriden och i vissa delar klart osann propaganda inom fackföreningsrörelsen om medbestämmandelagen. När jag säger detta angriper jag ju inte fackorganisationerna utan socialdemokraternas missriktade aktivitet inom dessa. Exempel på det är beskrivningen av aktiebolagslagens inverkan på möjligheten att sluta avtal om medbestämmande. De nuvarande regeringspartierna ville genomföra en snabbutredning för att klargöra rättsläget beträffande aktiebolagslagen, så att medbestämmandelagens intentioner skulle kunna fullföljas – alltså den kollision som Gunnar Nilsson tog upp i sitt anförande. Det satte sig socialdemokraterna emot men förlorade lottningen. Utredningen kom alltså till stånd. Dess resultat är nu ute på remiss hos arbetsmarknadens parter. LO och TCO uppvaktade för kort tid sedan regeringen med en begäran om att den så snart som möjligt skulle vidta åtgärder så att avtal om medbestämmande kunde träffas i anledning av aktiebolagslagen. Gunnar Nilsson instämmer således i handling med dem han på allt sätt bekämpar – för socialdemokratens skull, inte för fackföreningsmedlemmarnas skull.

Medbestämmandelagen skall ge arbetstagarna insyn och medbestämmande. Det måste emellertid ske på saklig och ärlig grund, om man skall kunna nå framgång. Socialdemokraterna driver en propaganda som kan hota samarbetsmöjligheterna även på basplanet, därför att de ger en vrångbild av andra oavsett dessas uppfattning. Under valrörelsen försökte jag få i gång en debatt om medbestämmandelagen. Det gick inte. Jag hoppas att socialdemokraterna inte fortsätter att förgifta samarbetsrelationerna genom att förvränga verkligheten och att man i fortsättningen lokalt ställer upp på en saklig information. Jag vill hoppas att socialdemokraterna därvidlag tar sitt förnuft till fånga.

Nu pågår förhandlingar även om medbestämmandefrågorna. Jag är övertygad om att arbetsmarknadens parter, med tanke på sina egentliga uppgifter, kan lösa dessa problem under ansvar.

I detta anförande instämde herr Raneskog samt fru Fredrikson, fru Fredgarth och fru Wiklund (samtliga c).

Fru AF UGGLAS (m):

Herr talman! Vi känner alla oro för sysselsättningen, och det trots att vi har anledning att räkn. med att budgetens inriktning, liksom de omfattande åtgärdspaket som redan presenterats och kommer att presenteras, i betydande utsträckning kommer att hålla tillbaka den öppna arbetslösheten på samma sätt som skett under 1976. Det hindrar emellertid inte att många enskilda och många orter kommer i kläm under de svåra tider som svenskt näringsliv har att ta sig igenom.

Inte heller det faktum att avskedanden och permitteringar blir färre än de annars skulle ha varit, vilket är vårt gemensamma mål, är en fullgod mätare på situationen på arbetsmarknaden. Bakom den i dag i näringslivet så flitigt använda termen "den naturliga avgången" döljer sig också något beklagansvärt, nämligen en utslagning av jobb. Denna

utslagning av arbetstillfällena, som i de större företagen kan gå relativt raskt med användande av anställningsstopp, har också konsekvenser. I första hand drabbas de nytillträdande på arbetsmarknaden.

1970-talets arbetsmarknad har i alltför hög grad kommit att präglas av denna utslagning av arbetstillfällena. Visst har det skapats nya jobb men inte i tillräcklig utsträckning för att ersätta jobb som försvunnit och för att bereda de nytillträdande på arbetsmarknaden sysselsättning, och alls icke i den utsträckning som den socialdemokratiska propagandan velat göra gällande. Visst har kvinnorna strömmat ut på arbetsmarknaden, men de jobb de fått har i allmänhet varit deltidssysselsättningen. Enligt statistiska centralbyråns arbetskraftsundersökningar (AKU) har antalet heltidssysselsatta minskat med någon procent sedan 1970, medan de deltidssysselsatta har ökat med ca 20 %.

Det är inget fel på deltidssysselsättningen. Vill de arbetssökande ha deltid, skall de ha möjlighet till detta. Skall arbetslivet svara mot människors önskemål, så måste det vara flexibelt och erbjuda olika arbetstider åt olika människor. Med ett delat ansvar för hem och familj blir det inte heller längre enbart kvinnor som efterfrågar kortare arbetstid under perioder av sitt liv.

Men det finns anledning att i detta sammanhang uppmärksamma att målsättningen arbete åt alla inte bör få innebära heltid åt män och deltid åt kvinnor. Omvandlar man den sysselsättningsökning som skett under 1970-talet till heltidssysselsättning får man en mera rättvisande och mera nedslående bild av utvecklingen på arbetsmarknaden.

Ett annat tecken på svagheten på arbetsmarknaden är den sjunkande sysselsättningsgraden för män, särskilt i storstadsområdena. Många äldre män lämnar arbetslivet med hjälp av förtidspensioneringen. Säkert skulle många av dessa velat vara kvar i produktivt arbete, om tillgången på arbetstillfällen varit bättre.

Ungdomen är den grupp som fått det besvärligast på 1970-talets arbetsmarknad. Arbetslösheten bland ungdom är i dag högre än 1970 och högre än under hela 1960-talet. Det är bl. a. i den höga arbetslösheten bland ungdom som vi ser beviset för att den socialdemokratiska sysselsättningspolitiken och den ekonomiska politiken inte har lyckats. Man har inte lyckats skapa tillräckligt med nya arbetstillfällen. Ungdomen ställs utanför när företagen gör vad de kan för att uppfylla sina förpliktelser mot de redan anställda men inte har kraft och lönsamhet att expandera sysselsättningen.

Ända sedan de borgerliga partierna slog larm i riksdagen våren 1975 har en mängd åtgärder vidtagits för att hjälpa ungdomen. Och de har betytt mycket. I dag har vi ca 14 000 ungdomar i arbetsmarknadsutbildning och ca 16 000 i beredskapsarbeten. På skolans område arbetas det nu intensivt för att förbättra kontakten mellan skola och arbetsliv och för att ge ungdomen en bättre yrkesförberedelse. De s. k. planeringsråd som inrättas i kommunerna blir ett av instrumenten för att förverkliga regeringsdeklarationens ord att alla ungdomar skall erbjudas

arbete, praktik eller utbildning.

Bland de åtgärder som satts in finns det anledning att uppmärksamma framgången för de s. k. enskilda beredskapsarbetena. De tillkom våren 1976 och rön­te ett snabbt gensvar hos industrin. I höst har nära 5 000 ungdomar varit sysselsatta i s. k. enskilt beredskapsarbete. Det verkligt positiva och intressanta är att så många ungdomar fått stadigvarande jobb på den arbetsplats där de beredskapsarbetat. Länsarbetsnämnderna rapporterar att i vissa län har 80–90 % av ungdomen fått arbete på den arbetsplats där de placerats. Detta bestyrker tesen att det är viktigt att ge ungdomen tillträde till en arbetsplats, ett fotfäste på arbetsmarknaden.

De enskilda beredskapsarbetena innebär att arbetsgivaren får ett bidrag på 10 kr. per timme, om han anställer en arbetslös ungdom. Men de innebär också att arbetsgivaren och ungdomen får bekanta sig med varandra innan ett fast anställningsförhållande med den bindning Åmanlagarna medför behöver ingås. Åmanlagarna är bra för dem som redan har ett tillfredsställande arbete, men de tenderar att minska rörligheten och öka svårigheten för de grupper som söker fotfäste på arbetsmarknaden. Större möjligheter till praktik och provanställning för ungdom måste öppnas. Det är viktigt att den praktikgrupp inom sysselsättningsutredningen som arbetar med de här frågorna snart kommer med ett konstruktivt förslag.

Drygt 20 000 ungdomar är arbetslösa, 14 000 går i AMU och 16 000 i beredskapsarbete. Ca 50 000 ungdomar söker ett reguljärt arbete. Fler lär det bli under det bekymmersamma år vi har framför oss. Utslagningen av arbetstillfällen drabbar framför allt de nytillträdande på arbetsmarknaden.

Det är den nya regeringens uppgift att ge oss en bättre ekonomisk politik och en sysselsättningspolitik som ger oss fler jobb.

Så till sist, herr talman, några ord om vad herr Nilsson i Järfälla sade i inledningen till sitt anförande. Jag förstår inte varför herr Nilsson uppfattar kritik av vad LO-kansliet producerar eller konstateranden av s. k. pamphasoner som ett angrepp på löntagarna. Så är det inte alls. Herr Nilsson i Järfälla är inte löntagarna. Han är ordförande för en organisation som företräder en del av dem i fackliga frågor, men han förfogar inte över deras åsikter.

Löntagarna tycks nu inte heller ha reagerat som herr Nilsson, eftersom en majoritet av dem torde ha stött de borgerliga partierna i valet.

I detta anförande instämde herr Svensson i Skara (m).

På förslag av herr tredje vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen till kl. 19.30.

§ 6 Anmälades och bordlades

Propositioner

1976/77:60 med anledning av vissa av internationella arbetskonferensen

år 1976 vid dess sextioförsta sammanträde fattade beslut, m. m.
1976/77:65 om tillfällig höjning av bidrag till företagsutbildning i vissa
fall, m. m.

§ 7 Anmäldes och bordlades

Motioner

1976/77:1336 av herrar *Hörberg* och *Gahrton*

1976/77:1337 av herrar *Rosqvist* och *Rejdnell*

1976/77:1338 av herr *Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:53 med förslag till lag om sär-
skilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m.

1976/77:1339 av herrar *Carlshamre* och *Petersson* i Gäddvik

1976/77:1340 av herr *Werner m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:57 om kapitaltillskott till Norr-
bottens Järnverk AB

1976/77:1341 av herr *Carlstein* och fru *Hörnlund*

med anledning av propositionen 1976/77:58 om regionalpolitiskt stöd
till Algots Nord AB och AB Eiser

1976/77:1342 av herr *Andersson* i Ljung *m. fl.*

1976/77:1343 av herr *Fagerlund m. fl.*

med anledning av propositionen 1976/77:61 om åtgärder för den manuella
glasindustrin

§ 8 Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kam-
markansliet

den 2 februari

1976/77:90 av herr *Börjesson* i Falköping (c) till herr socialministern om
standardförbättring för de långtidssjuka:

I internationellt hänseende hävdar sig den svenska social- och sjuk-
vården väl, även om man inte kan blunda för att brister föreligger.
Jag tänker då närmast på bristen på läkare, som tar sig uttryck i att
vårdavdelningar får stängas. Detta förhållande är inte tillfredsställande.
Åtgärder måste därför, inte minst från sjukvårdshuvudmännens sida,
vidtas i syfte att komma till rätta med rådande förhållande.

Även om man i stort sett kan säga att vi har en väl fungerande sjukvård
finns vissa brister förutom läkarbristen, som man inte kan undgå att
peka på. Jag tänker då speciellt på vården av våra långtidssjuka, de s. k.

Onsdagen den
2 februari 1977

*Anmälan av
interpellation*

långvårdspatienterna. Dessa har inte fått del av de standardförbättringar som övriga medborgare i vårt svenska samhälle kommit i åtnjutande av. Detta är en brist som borde bli föremål för samhällets särskilda uppmärksamhet.

Bristen på vårdpersonal och det relativt vårdkrävande klientel det här är fråga om medverkar till att dessa patienter inte alltid får den vårdomsorg som de har rätt att kräva. Det förekommer exempelvis att patienter under lördagar och söndagar får ligga kvar i sina bäddar på grund av brist på vårdpersonal. Detta kan inte vara acceptabelt och överensstämmer inte med vår grundsyn om en mänsklig och human sjukvård.

De långvårdspatienter som på grund av sin sjukdom tvingas tillbringa avsevärd tid på sjukhus borde kunna erbjudas möjligheten att få eget rum, ett rum där patienten kunde ta med några kära ägodelar från sitt hem och skapa om möjligt en mera hemliknande miljö än miljön på allmän sal. Det bör framstå som ett rimligt önskemål att de patienter på våra långvårdsavdelningar som så önskar skall kunna erbjudas ett eget rum. En målsättning inom långtidsvården bör vara att ge förutsättningar för ett personligt omhändertagande och en personlig vård.

Vården av dessa svårt sjuka är en angelägenhet som vi inte får försöka komma undan, om vi menar allvar med vårt tal om solidaritet och jämlikhet. Det bör därför framstå som en solidaritetshandling att under ett övergångsskede avstå från eventuella standardförbättringar i form av höjning av vår egen levnadsstandard till förmån för dessa svårt sjuka medmänniskor. Den kommande ökning som ligger inom den samhällsekonomiska ramen bör med andra ord prioriteras för vården av de sjuka och handikappade och då speciellt dem som är omhändertagna för vård på våra sjukhus.

Känslan av medansvar med de svaga och sjuka har genomsyrat svenska folket och tagit sig uttryck i en vilja att bygga ut social- och sjukvården så att den blir väl fungerande och kommer till bästa möjliga användning. Dock torde en ökad satsning erfordras för att skapa en i alla avseenden tillfredsställande social- och sjukvård.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr socialministern få ställa följande fråga:

Vilka initiativ är statsrådet beredd att ta för att ge de långtidssjuka del av standardökningen?

§ 9 Meddelande om frågor

Nr 62

Onsdagen den
2 februari 1977

*Meddelande om
frågor*

Meddelades att följande frågor framställdes

den 2 februari

1976/77:228 av fru *Winther* (fp) till herr kommunikationsministern om effekterna för LKAB av SJ:s taxehöjning:

LKAB har under många år varit ett vinstgivande företag, som försett vårt land med begärliga exportinkomster. Nu tycks de goda åren vara förbi. Den fosforrika Kirunamalmen är svårsåld, och lagren växer i Kiruna och Narvik.

Fraktavtalen mellan SJ och LKAB har under lång tid diskuterats. Avtalen har enligt LKAB:s mening inneburit en överbetalning till SJ. Detta har kunnat accepteras under de vinstgivande åren. Nu är läget ett annat.

Den höjning av SJ:s priser som trädde i kraft den 1 februari innebär en ökning av LKAB:s kostnader med 45–50 milj. kr. Detta kan innebära att den nedläggning av viss gruvverksamhet som planerats ske så småningom måste genomföras i snabb takt med större svårigheter att omplacera personal som följd.

Med hänvisning till det anförda ber jag att till herr kommunikationsministern få ställa följande fråga:

Vill statsrådet medverka till att för LKAB mildra effekterna av SJ:s nu genomförda taxehöjning?

1976/77:229 av herr *Ekinge* (fp) till fru statsrådet Mogård om verksamheten vid AMS-verkstaden i Vingåker:

Sedan skolöverstyrelsen övertagit verksamheten vid AMS-verkstaden i Vingåker, där man utbildar grävmaskinsreparatörer, har SÖ planerat att överflytta verksamheten till AMU-center i Eskilstuna. Härigenom kan såväl administrationslokalerna som den särskilt uppförda verkstadsbyggnaden i Vingåker komma att stå tomma och outnyttjade samtidigt som lokaler, utrustning och personal helt eller delvis måste anskaffas i Eskilstuna, om verksamheten överförs dit.

Till fru statsrådet Mogård önskar jag ställa följande frågor:

Vill statsrådet redogöra för de bedömningar som ligger till grund för centralt planerade åtgärder av detta slag?

Är statsrådet beredd medverka till att nedläggningen av den hittillsvarande utbildningen vid AMS-verkstaden i Vingåker ej genomförs?

Anser statsrådet det möjligt att förlägga ytterligare liknande verksamhet till Vingåker för att tillvarata de möjligheter som finns där i fråga om lokaler, utrustning, lärare och elevunderlag?

Nr 62

Onsdagen den
2 februari 1977

*Meddelande om
frågor*

1976/77:230 av herr *Tarschys* (fp) till herr ekonomiministern om PK-bankens kontobesked:

Finner statsrådet det tillfredsställande att kontobeskedet till innehavarna av PK-bankens personkonton – som i stor utsträckning administreras av postverket – inte längre innehåller uppgifter om kontots saldo?

§ 10 Kammaren åtskildes kl. 17.47.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert